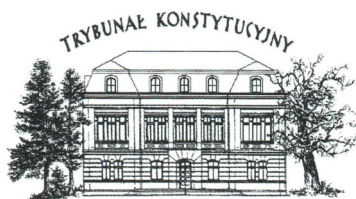

INFORMACJA

O ISTOTNYCH PROBLEMACH
WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI
I ORZECZNICTWA
TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
W 2017 ROKU

WYDAWNICTWA

Warszawa 2018

Spis treści

Rozdział I. Pozycja ustrojowa i kompetencje Trybunału Konstytucyjnego	7
1. Skład i organy Trybunału Konstytucyjnego	7
2. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego	7
3. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego	8
3.1. Hierarchiczna kontrola norm	8
3.1.1. Zakres kontroli	8
3.1.2. Kryteria kontroli	9
3.1.3. Rodzaje kontroli	9
3.2. Pozostałe kompetencje	10
4. Rodzaje i charakter rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego	11
Rozdział II. Wybrane zagadnienia wynikające z wyroków wydanych w 2017 r.	13
1. Pozycja konstytucyjnych organów państwa i status prawny jego funkcjonariuszy	13
1.1. Wyłanianie i przedstawianie kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego	13
1.2. Kształtowanie składu Krajowej Rady Sądownictwa i kadencja jej członków ...	14
1.3. Status sędziego Trybunału Konstytucyjnego	15
2. Kształtowanie sytuacji człowieka i obywatela w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi	16
2.1. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa	17
2.2. Zasada sprawiedliwości społecznej	18
2.3. Zasada proporcjonalności	18
2.4. Zasada równości	19
2.5. Ochrona podmiotów słabszych	22
2.6. Ochrona rodziny	22
2.7. Sprzyjanie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w tym ochrona przed bezdomnością	23
3. Wolności i prawa konstytucyjne	24
3.1. Wolności niewymagające oraz wymagające instytucjonalizacji	24
3.1.1. Wolność i nietykalność osobista oraz wolność decydowania o życiu osobistym	24
3.1.2. Wolność zgromadzeń	25
3.1.3. Wolność majątkowa	26

3.2. Konkretyzacja treści praw	28
3.2.1. Prawo do nauki	28
3.2.2. Prawo do zabezpieczenia społecznego	28
3.3. Środki ochrony wolności i praw konstytucyjnych	29
4. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej i administracyjnej	33
5. Zasady tworzenia prawa	34
5.1. Zasady poprawnej legislacji	34
5.2. Procedura ustawodawcza	37
5.3. Zasady wydawania rozporządzeń	37

Rozdział III. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków w 2017 r.	41
---	-----------

Rozdział IV. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy oraz współdziałanie z sądami	45
---	-----------

1. Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę	45
1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	46
1.1.1. Zmiany konieczne	46
1.1.1.1. Wyroki mogące spowodować powstanie luki w prawie	46
1.1.1.2. Wyroki stwierdzające niepełny charakter regulacji	46
1.1.1.3. Inne wyroki wymagające zmian w prawie	47
1.1.2. Zmiany wskazane	47
1.1.3. Zmiany sygnalizowane	48
1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	48
1.2.1. Inicjatywy ustawodawcze Senatu	48
1.2.2. Inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów	50
1.2.3. Aktywność innych podmiotów	50
2. Współdziałanie z sądami	50
2.1. Pytania prawne	50
2.2. Wpływ stosowania prawa na kształtowanie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego	52
2.3. Wykładnia prokonstytucyjna	53
2.4. Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego	54
2.4.1. Powszechna moc obowiązująca orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego	54
2.4.2. Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej	54
2.4.3. Wznowienie postępowania	55

Rozdział V. Działalność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego 57

1. Konferencje, wykłady naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego oraz udział jego przedstawicieli w wydarzeniach krajowych 57
2. Współpraca międzynarodowa 58
  - 2.1. Wyjazdy zagraniczne 58
  - 2.2. Wizyty w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego 59
3. Działalność Zespołu Prasy i Informacji 59

ZAŁĄCZNIKI 61

- Załącznik nr 1. Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw do Trybunału Konstytucyjnego 63
- Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych przez Trybunał Konstytucyjny 67
- Załącznik nr 3. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków 81
- Załącznik nr 4. Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach 85
- Załącznik nr 5. Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem 87
- Załącznik nr 6. Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem 89
- Załącznik nr 7. Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2017 r. 95
- Załącznik nr 8. Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania 109
- Załącznik nr 9. Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2017 r. 115
- Załącznik nr 10. Zestawienie wyroków z 2017 r. odraczających termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów 119
- Załącznik nr 11. Zestawienie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2017 r. wymagających wykonania 121
- Załącznik nr 12. Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy 122

Rozdział I. Pozycja ustrojowa i kompetencje Trybunału Konstytucyjnego

1. Skład i organy Trybunału Konstytucyjnego

Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów (art. 194 ust. 1 Konstytucji).

Do 24 stycznia 2017 r. w skład Trybunału Konstytucyjnego wchodziło: **Julia Przyłębska (prezes), Stanisław Biernat (wiceprezes), Henryk Cioch, Zbigniew Jędrzejewski, Leon Kieres, Lech Morawski, Mariusz Muszyński, Piotr Pszczółkowski, Małgorzata Pyziak-Szafnicka, Stanisław Rymar, Piotr Tuleja, Michał Warciński, Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, Andrzej Wróbel, Marek Zubik**. Kolejne zmiany w składzie Trybunału przedstawiały się następująco:

- 24 stycznia 2017 r. sędzia Andrzej Wróbel zrzekł się urzędu sędziego Trybunału, wobec czego 1 lutego 2017 r. Zgromadzenie Ogólne Sędziów TK podjęło uchwałę stwierdzającą wygaśnięcie jego mandatu. 24 lutego 2017 r. na sędziego Trybunału został wybrany **Grzegorz Jędrejek**, który kadencję rozpoczął 27 lutego 2017 r.;
- 26 czerwca 2017 r. zakończyła się kadencja wiceprezesa TK Stanisława Biernata. 8 czerwca 2017 r. na sędziego TK został wybrany **Andrzej Zielonacki**, którego kadencja rozpoczęła się 28 czerwca 2017 r.;
- 5 lipca 2017 r. na stanowisko **Wiceprezesa TK** został powołany przez Prezydenta RP **Mariusz Muszyński**;
- 12 lipca 2017 r. zmarł sędzia Lech Morawski. 15 września 2017 r. został wybrany na sędziego TK **Justyn Piskorski**, który rozpoczął kadencję 18 września 2017 r.;
- 20 grudnia 2017 r. zmarł sędzia Henryk Cioch. 26 stycznia 2018 r. na sędziego TK został wybrany **Jarosław Wyrembak**, który kadencję rozpoczął 30 stycznia 2018 r.

Organami Trybunału Konstytucyjnego są **Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału i Prezes Trybunału**.

W 2017 r. **Prezesem Trybunału** była sędzia **Julia Przyłębska**.

2. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego

Podstawę prawną funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego określa Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., która odsyła do ustawy w zakresie dotyczącym organizacji Trybunału Konstytucyjnego oraz trybu postępowania przed Trybunałem. W 2017 r. obowiązywały:

- ustawa z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym¹ (dalej: u.o.t.p.TK);
- ustawa z 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego²;
- ustawa z 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego³.

W 2017 r. uchwalono także przepisy wewnętrzne dotyczące funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego.

27 lipca 2017 r. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału podjęło uchwały:

- w sprawie **Regulaminu Trybunału Konstytucyjnego**, który wszedł w życie 1 sierpnia 2017 r.;
- w sprawie **Kodeksu Etycznego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego**, który wszedł w życie z dniem uchwalenia.

Tego samego dnia Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału przyjęło uchwałę w sprawie statutu Biura Służby Prawnej Trybunału Konstytucyjnego i uchwałę w sprawie statutu Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego. Obie uchwały weszły w życie 1 stycznia 2018 r.

W 2017 r. Prezes Trybunału wydała również szereg zarządzeń związanych z tworzeniem nowej struktury jednostek pomocniczych Trybunału, które rozpoczęły funkcjonowanie w 2018 r.

3. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego

3.1. Hierarchiczna kontrola norm

Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej. Zgodnie z art. 188 pkt 1-3 i 5 Konstytucji, Trybunał orzeka w sprawach zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją; zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie; hierarchicznej zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe oraz hierarchicznej zgodności innych aktów normatywnych (art. 79 ust. 1 Konstytucji). W razie stwierdzenia niezgodności, akt niższego rzędu jest eliminowany z systemu prawnego.

3.1.1. Zakres kontroli

Trybunał Konstytucyjny może badać pojedynczy przepis prawny lub jego fragment, grupę przepisów albo cały akt normatywny. Inicjowanie postępowania następuje na podstawie wniosku, skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego, które spełniają przewidziane ustawą wymagania formalne. Trybunał nie wszczyna postępowania z urzędu.

---

¹ Dz. U. poz. 2072.

² Dz. U. poz. 2073, ze zm.

³ Dz. U. poz. 2074.

Kontrola dokonywana przez Trybunał jest ograniczona zakresem zaskarżenia, który wynika z pisma inicjującego postępowanie. Zakres zaskarżenia obejmuje wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (wskazanie wzorca kontroli; art. 67 ust. 2 u.o.t.p.TK).

Przepisy obowiązujące w porządku prawnym są objęte domniemaniem konstytucyjności do czasu wydania przez Trybunał orzeczenia o ich niezgodności z aktem wyższego rzędu. Przedstawienie argumentów obalających to domniemanie należy do podmiotu inicjującego postępowanie przed Trybunałem.

3.1.2. Kryteria kontroli

W postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym uwzględnia się trzy kryteria kontroli konstytucyjności: kompetencyjne, proceduralne i merytoryczne.

Kryterium kompetencyjne obejmuje badanie kompetencji organu w zakresie wydania kwestionowanego przed Trybunałem Konstytucyjnym aktu normatywnego. Kryterium proceduralne opiera się na ocenie dochowania trybu wymaganego przepisami prawa do wydania aktu lub do zawarcia i ratyfikacji umowy międzynarodowej. Kryterium merytoryczne obejmuje zaś ocenę treści aktu normatywnego.

3.1.3. Rodzaje kontroli

Hierarchiczna kontrola norm przebiega w trybie kontroli następczej albo prewencyjnej.

Postępowanie w trybie **kontroli następczej** polega na ocenie hierarchicznej zgodności aktu normatywnego będącego w okresie *vacatio legis* albo takiego, który wszedł w życie.

Przedmiotem postępowania w trybie **kontroli prewencyjnej** jest ustawa przedstawiona Prezydentowi do podpisu (art. 122 ust. 3 Konstytucji) lub umowa międzynarodowa przed jej ratyfikacją (art. 133 ust. 2 Konstytucji). Kontrola ta może być zainicjowana wyłącznie przez Prezydenta. W 2017 r. Prezydent złożył jeden wniosek w tym trybie (*Kp 1/17*).

Postępowanie przed Trybunałem może być wszczęte na podstawie wniosku, skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego.

W trybie wnioskowym kontrola ma **charakter abstrakcyjny**, czyli nie dotyczy konkretnego wypadku zastosowania badanego przepisu. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku w sprawie przeprowadzenia kontroli zostały wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji. Wśród nich znajdują się takie, które mogą zainicjować kontrolę każdego aktu normatywnego, w zakresie wyznaczonym art. 188 Konstytucji, oraz takie, które mogą inicjować kontrolę tylko określonych aktów normatywnych.

Pierwsza grupa podmiotów ma tzw. legitymację ogólną (Prezydent RP, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich).

Druga grupa podmiotów ma legitymację szczególną, ograniczoną do pewnych rodzajów spraw (Krajowa Rada Sądownictwa, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych, ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, kościoły i inne związki wyznaniowe). Krajowa Rada Sądownictwa może inicjować postępowania w zakresie, w jakim kwestionowane akty dotyczą niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Pozostałe wskazane podmioty mogą inicjować postępowanie przed TK, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.

Kolejnym sposobem zainicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest wniesienie skargi konstytucyjnej. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, skargę może złożyć każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone. Skarga konstytucyjna może dotyczyć tylko takiego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach, prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Skargi konstytucyjne podlegają procedurze wstępnej kontroli.

Innym sposobem wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest przedstawienie pytania prawnego. W myśl art. 193 Konstytucji, pytanie co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, może przedstawić Trybunałowi każdy sąd, jeżeli od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed tym sądem.

Kontrola prowadzona na podstawie skargi konstytucyjnej albo pytania prawnego ma **charakter konkretny**. Przedmiotem tej kontroli są przede wszystkim przepisy, które zostały zastosowane wobec skarżącego lub mają zostać zastosowane w toczącym się postępowaniu przez sąd przedstawiającym pytanie prawne.

Wynik kontroli konstytucyjności, niezależnie od sposobu zainicjowania postępowania, wywołuje zawsze skutek generalny i abstrakcyjny.

3.2. Pozostałe kompetencje

Zgodnie z art. 189 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa. W myśl art. 192 Konstytucji, wszczęcie postępowania w tym zakresie następuje na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego i Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. W 2017 r. Marszałek Sejmu wystąpił z wnioskiem o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy Prezydentem RP a Sądem Najwyższym (*Kpt 1/17*).

Trybunał orzeka również w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych (art. 188 pkt 4 Konstytucji).

Zgodnie z art. 131 ust. 1 Konstytucji, Trybunał ma kompetencję w zakresie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP i powierzenia tymczasowego wykonywania jego obowiązków Marszałkowi Sejmu. Dotąd Trybunał Konstytucyjny nie korzystał z tej kompetencji.

Trybunał ma także możliwość zasygnalizowania Sejmowi i Senatowi oraz innym organom stanowiącym prawo istnienia uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej

Polskiej (art. 35 ust. 1 u.o.t.p.TK). W 2017 r. Trybunał wydał jedno takie postanowienie (p. z 17 października 2017 r., S 1/17).

4. Rodzaje i charakter rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego

Trybunał Konstytucyjny wydaje dwa rodzaje orzeczeń: wyroki lub postanowienia. Zgodnie z art. 103 u.o.t.p.TK **wyroki** są wydawane w sprawach dotyczących:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 3) zgodności przepisów prawa, wydanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami;
- 4) skarg konstytucyjnych;
- 5) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

Postanowienia są natomiast wydawane w sprawach:

- 1) rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa;
- 2) rozstrzygania o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) innych, w których ustawa tak stanowi lub niewymagających wydania wyroku.

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Orzeczenia podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, jeśli chodzi o ustawę, a dwunastu miesięcy, jeśli chodzi o inny akt normatywny. W wypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

Rozdział II. Wybrane zagadnienia wynikające z wyroków wydanych w 2017 r.

1. Pozycja konstytucyjnych organów państwa i status prawny jego funkcjonariuszy

1.1. Wyłanianie i przedstawianie kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego

Procedura powołania Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Prezydenta Rzeczypospolitej spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego ma charakter ustrojowy. W odniesieniu do tego rodzaju spraw uregulowanych w Konstytucji właściwość sądów dopuszczalna jest jedynie w wypadkach wyraźnie w niej wskazanych. Konstytucja nie zawiera przy tym przepisów, które upoważniałyby sądy do oceny prawidłowości procedury powołania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału. Zarówno więc wyłanianie i przedstawianie kandydatów przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, jak i sam akt powołania przez Prezydenta jednego z przedstawionych kandydatów nie mogą być weryfikowane w postępowaniu cywilnym przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym. Z Konstytucji wynika ponadto, że powoływanie Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego jest prerogatywą Prezydenta Rzeczypospolitej. To znaczy, że akty powołania na wskazane stanowiska nie podlegają kontroli żadnego organu państwa ani nie wymagają dla swej ważności dodatkowego podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez jego złożenie ponosiłby polityczną odpowiedzialność przed Sejmem. Wobec powyższego takie ukształtowanie przez ustawodawcę norm kodeksu postępowania cywilnego, że możliwe było poddanie wskazanych aktów kontroli sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, skutkowało pogwałceniem prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej oraz konstytucyjnej kompetencji Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego w zakresie wyłaniania i przedstawiania kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, a więc naruszało zasadę podziału i równowagi władzy (*w. z 11 września 2017 r., K 10/17*).

Zgodnie z Konstytucją, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego. Konstytucja wskazuje zatem organ wyłaniający i przedstawiający kandydatów na Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz organ powołujący na to stanowisko; jednocześnie nie przesądza o szczegółach procedury wyłonienia wspomnianych kandydatów. Niemniej konstytucyjne upoważnienie Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego do wyłonienia i przedstawienia kandydatów na Pierwszego Prezesa nie uzasadnia

założenia, że organ wybierający wspomnianych kandydatów powinien korzystać z pełnej swobody kształtowania zasad ich wyboru. Założenia tego nie uzasadnia też powierzenie Sądowi Najwyższemu przez ustrojodawcę obowiązków wychodzących poza ramy nadzoru nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania. Przeciwnie, z ustrojowej pozycji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego jako samodzielnego, konstytucyjnego organu państwa, wyposażonego w kompetencje wykraczające poza wewnętrzną organizację tego sądu wynika, że sposób obsadzania stanowiska jego Prezesa musi być określony w aktach prawa powszechnie obowiązującego, a więc w pierwszym rzędzie w ustawie. To znaczy, że procedurę wyboru kandydatów na Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego winien dookreślić przede wszystkim sam ustawodawca. Tak się jednak nie stało, gdyż upoważnił on do jej uszczegółowienia w akcie o charakterze wewnętrznym, jakim jest uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego. Toteż doszło do naruszenia konstytucyjnego wymogu ustawowej formy regulacji, co pociągnęło za sobą niekonstytucyjność upoważnienia ustawowego, a w konsekwencji także wspomnianej uchwały (*w. z 24 października 2017 r., K 3/17*).

Konstytucja stanowi, że kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego przedstawiać ma Prezydentowi Rzeczypospolitej Zgromadzenie Ogólne Sędziów tego sądu. Ponieważ decyzję tę podjął ustrojodawca, a przy tym dotyczy ona kwestii z zakresu organizacji organu władzy sądowniczej, to doprecyzowanie procedury przedstawiania kandydatów należy do ustawodawcy. W tej sytuacji niezgodne z Konstytucją było dokonanie tego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego w uchwale. Naruszenie Konstytucji było w tym wypadku rażące, bo w uchwale tej przedstawianie kandydatów powierzono przewodniczącemu Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego, a nie – jak tego wymaga Konstytucja – samemu Zgromadzeniu (*w. z 24 października 2017 r., K 3/17*).

1.2. Kształtowanie składu Krajowej Rady Sądownictwa i kadencja jej członków

Krajowa Rada Sądownictwa nie mieści się w prostym ujęciu zasady podziału władzy, o którym mowa w Konstytucji. Ustrojodawca umiejscowił ją pomiędzy trzema władzami (ustawodawczą, wykonawczą oraz sądowniczą), czyniąc instrumentem służącym realizacji konstytucyjnej zasady równowagi tych władz, forum ich wzajemnego równoważenia się i współpracy. Z powodu tak określonej pozycji ustrojowej Krajowej Rady Sądownictwa nie jest możliwe stosowanie wobec niej takich samych gwarancji jak wobec konstytucyjnych organów władzy sądowniczej. Ustawodawca ma szeroką swobodę kształtowania jej ustroju, a także zakresu działania, trybu pracy i sposobu wyboru członków. Kompetencja ustawodawcy jest jednak ograniczona konstytucyjnymi zadaniami Rady, zdefiniowanym konstytucyjnie składem i kadencyjnością członków pochodzących z wyborów.

Zważywszy na to, że z Konstytucji nie wynika kadencja indywidualna wybieranych członków Krajowej Rady Sądownictwa, powinni być oni wybierani na jedną, wspólną kadencję. Z tego względu zróżnicowanie kadencji członków wybieranych spośród sędziów sądów powszechnych, skutkujące ustaleniem w odniesieniu do nich czteroletniej kadencji indywidualnej, a biorące się z utrwalonej,

błędnej wykładni ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, naruszało Konstytucję (w. z 20 czerwca 2017 r., K 5/17).

Zgodnie z Konstytucją z biernego prawa wyborczego do Krajowej Rady Sądownictwa korzystają m.in. sędziowie Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych. Konstytucja nie wskazuje przy tym kryteriów, według których ustawodawcy wolno by różnicować możliwość kandydowania do Rady przez sędziów poszczególnych szczebli. Wobec tego jest on obowiązany tak ukształtować mechanizm wyłaniania członków Rady, aby zagwarantować właściwą reprezentację sędziów bez wprowadzania dodatkowych kryteriów podmiotowych. Tymczasem w przepisach dotyczących wyłaniania składu Krajowej Rady Sądownictwa ustawodawca w sposób nieuprawniony zróżnicował sędziów, przewidując odrębne procedury wyboru spośród sędziów sądów powszechnych oraz spośród sędziów innych sądów, a ponadto ustalając w odniesieniu do sędziów sądów powszechnych również dwa odrębne tryby wyborcze: dla przedstawicieli zebrań sędziów sądów apelacyjnych i dla przedstawicieli zgromadzeń ogólnych sędziów okręgów (w. z 20 czerwca 2017 r., K 5/17).

1.3. Status sędziego Trybunału Konstytucyjnego

Stosunek prawny pomiędzy sędzią Trybunału a państwem związany z objęciem mandatu ma charakter ustrojowy; jego nawiązanie i wygaszenie jest wyłącznie w kompetencji organów państwa wskazanych w przepisach prawa. Stosunek ten powstaje również poza sferą administrowania czy zatrudnienia, nie ma też charakteru cywilnoprawnego. Jeśli chodzi o sprawy o charakterze ustrojowym uregulowane w Konstytucji, właściwość sądów dopuszczalna jest jedynie w wypadkach wyraźnie w niej wskazanych. Nie można się więc powoływać na prawo do sądu, zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych konstytucyjnych wolności i praw ani na konstytucyjne domniemanie sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sądy powszechne, by uzasadnić właściwość tych sądów w sprawach ustrojowych. Konstytucja nie zawiera przepisów, które upoważniałyby sądy do oceny prawidłowości wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. W konsekwencji procedura wyboru sędziego Trybunału oraz akt wyboru, którym jest uchwała Sejmu, nie mogą być weryfikowane w żadnym zakresie w procedurze cywilnej w postępowaniu przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym. Z tego względu ukształtowanie przez ustawodawcę norm kodeksu postępowania cywilnego w ten sposób, że dopuszczalna była właściwość sądu w takiej sprawie, naruszało konstytucyjną regulację dotyczącą składu Trybunału oraz zasadę podziału i równowagi władzy (w. z 11 września 2017 r., K 10/17).

Konstytucja stanowi, że Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów, wybieranych indywidualnie przez Sejm na 9 lat spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Z Konstytucji wynika zatem skład Trybunału i sposób wyboru sędziów, natomiast moment rozpoczęcia kadencji wybranego przez Sejm sędziego Trybunału oraz moment objęcia mandatu, od których zależy możliwość wykonywania przez niego jego konstytucyjnych uprawnień, muszą zostać doprecyzowane w ustawie. Ustawodawca przesądził, że to akt ślubowania wobec Prezydenta Rzeczypospolitej ma zamykać procedurę powoływania danej osoby na stanowisko sędziego

Trybunału Konstytucyjnego. Akt ślubowania jest wobec tego równoznaczny z uzyskaniem statusu sędziego, warunkując objęcie urzędu i rozpoczęcie kadencji. Od tej chwili sędzia podejmuje obowiązki sędziowskie i korzysta z uprawnień przyznanych sędziom Trybunału, w szczególności więc może uczestniczyć w posiedzeniach jego kolegialnych organów wewnętrznych. W konsekwencji przepisy przewidujące przydzielanie spraw sędziom Trybunału, którzy złożyli wspomniane ślubowanie, a także ich udział w Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, są zgodne z Konstytucją (*w. z 24 października 2017 r., K 1/17*).

Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej. Tę ostatnią sprawują sądy i trybunały, które – jak podkreślił ustrojodawca – są władzą odrębną i niezależną od innych władz. Konstytucja stanowi ponadto, że sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli. Nie naruszyło konstytucyjnych zasad podziału i równowagi władzy ani niezależności Trybunału Konstytucyjnego przyznanie Prezydentowi Rzeczypospolitej kompetencji w zakresie zawiadomienia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego o popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego przez sędziego Trybunału. Nie wpłynęło również na niezawisłość sędziowską. Kompetencja ta wiąże się z ustrojową pozycją Prezydenta Rzeczypospolitej jako głowy państwa, określoną w Konstytucji. Skorzystanie z niej wymaga przy tym wniosku Prokuratora Generalnego i zasięgnięcia opinii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, co stanowi wyraz współdziałania i równoważenia się władzy, chroni także przed arbitralnością podejmowanej przez Prezydenta decyzji. Ani on, ani żaden inny organ zewnętrzny względem Trybunału Konstytucyjnego nie ma wpływu na ostateczną decyzję o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego. Nie może też oddziaływać na jego wynik ani kwestionować zapadłych w nim rozstrzygnięć. Postępowanie to – od momentu jego wszczęcia aż do zakończenia – toczy się jedynie w obrębie Trybunału. Ustawa o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego zapewnia bezstronność orzekania w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawie sędziego oraz podjęcie w tej sprawie decyzji przez właściwy, niezależny i niezawisły organ sądowy, tj. sędziów Trybunału orzekających w ustawowych składach, w dwuinstancyjnym postępowaniu dyscyplinarnym (*w. z 24 października 2017 r., K 1/17*).

2. Kształtowanie sytuacji człowieka i obywatela w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi

Do standardów konstytucyjnych kształtujących sytuację człowieka i obywatela (jednostki) zaliczają się nie tylko konstytucyjne wolności i prawa, lecz także normy systemowe, gwarancyjne i programowe.

Normy systemowe to takie normy konstytucyjne, które wyznaczają podstawowe zasady tworzenia i stosowania przepisów prawnych dotyczących konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela. Prawodawca musi te normy uwzględniać niezależnie od tego, jaką dziedzinę stosunków społecznych lub gospodarczych reguluje, i niezależnie od tego, jaką metodę regulacji prawnej wybiera (administracyjnoprawną, cywilnoprawną, karnoprawną itd.). Z tej grupy standardów konstytucyjnych w 2017 r. w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wyróżniły się

w szczególności zasady: poprawnej legislacji (zob. pkt 5.3), ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, sprawiedliwości społecznej, równości oraz proporcjonalności.

Normy gwarancyjne to natomiast takie normy konstytucyjne, które bezpośrednio wyznaczają prawodawcy konstytucyjnie wymaganą treść prawa. Stopień ich spełnienia przez prawodawcę nie jest stopniowalny, dlatego może on je wyłącznie zrealizować albo przekroczyć. W tym drugim wypadku narusza Konstytucję. Do tej grupy standardów konstytucyjnych należy np. nakaz domniemania niewinności.

Normy programowe to wreszcie takie normy konstytucyjne, które wyznaczają władzy publicznej, w tym prawodawcy, obowiązek dążenia do osiągnięcia w możliwie maksymalnym stopniu pewnych celów społecznych i gospodarczych, uznanych przez ustrojodawcę za szczególnie doniosłe. Z tej grupy standardów konstytucyjnych w 2017 r. w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wyróżniły się przede wszystkim obowiązki: zaspokajania potrzeb mieszkaniowych obywateli, w tym ochrony przed bezdomnością, a także ochrony rodziny oraz ochrony podmiotów słabszych, a więc takich, które ze względu na swój status faktyczny lub prawny są szczególnie podatne na wykorzystanie lub pokrzywdzenie.

2.1. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa

Jednym z obowiązków demokratycznego państwa prawnego jest ochrona zaufania obywateli (jednostki) do organów władzy publicznej oraz stanowionych przez nie przepisów prawnych. Celem tej ochrony jest gwarancja bezpieczeństwa prawnego, tj. stanu pewności prawa umożliwiającej obywatelom rozsądne planowanie działań własnych i przewidywanie działań organów państwa. Pewność prawa zależy zaś od jego stabilności, choć nie oznacza niezmienności przepisów.

Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (zwana również zasadą lojalności państwa względem obywateli) odgrywa szczególnie istotną rolę, gdy ustawodawca nakłada na obywateli obowiązki względem państwa. Jednym z nich jest ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, każdy bowiem może i powinien uczestniczyć w finansowaniu zadań publicznych realizowanych przez państwo. Niemniej ustawodawcy szanującemu zasadę lojalności państwa wobec obywateli nie wolno obciążać ich kosztami materialno-technicznymi czynności organów administracji, gdy są one następstwem działań podejmowanych przez organy władzy publicznej. Wobec tego nie znajdowało uzasadnienia konstytucyjnego pobieranie od obywatela opłat z tytułu wydania nowego prawa jazdy, zawierającego aktualne dane, oraz ich odnotowania w Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców, w sytuacji gdy konieczność dokonania tych czynności wynikała z działań organów władzy samorządowej (polegających na zmianie nazwy miejscowości albo nazwy ulicy lub numeru porządkowego budynku), których obywatel nie inicjował (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 36/15*).

Kiedy dochodzi do zmiany regulacji prawnej, zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wymaga z kolei wprowadzenia przepisów przejściowych zapewniających realną (i nieprzerwaną) ochronę słusznie nabytych praw majątkowych. Uzasadniało to wprowadzenie do ustawy o gospodarce nieruchomościami przepisu nakazującego stosowanie podczas waloryzacji kwot odszkodowania

za wyłączone nieruchomości istniejącego już wskaźnika (tj. ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych) do momentu ustalenia i ogłoszenia przewidzianego w przepisach tej ustawy wskaźnika docelowego (tj. wskaźnika zmian cen nieruchomości). Brak takiego przepisu przejściowego prowadziłby bowiem do niemożności wyegzekwowania – a więc do pozorności – prawa do waloryzacji należnego odszkodowania, a w konsekwencji do naruszenia gwarancji uzyskania faktycznie słusznego odszkodowania z tytułu wyłączenia na cele publiczne (*w. z 9 marca 2017 r., P 13/14*).

2.2. Zasada sprawiedliwości społecznej

Zasada sprawiedliwości społecznej wyznacza obowiązki zarówno formalne, jak i materialne. Te ostatnie sprowadzają się do nakazu urzeczywistnienia i ochrony szeregu wartości konstytucyjnych, w tym solidarności społecznej czy bezpieczeństwa socjalnego. Jednostka powinna móc liczyć na wsparcie współobywateli, gdy sama, bez własnej winy, nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb życiowych niezbędnych do godnego przeżycia jej oraz rodziny w aktualnej rzeczywistości społecznej i gospodarczej.

Jednocześnie w sferze zabezpieczenia społecznego Konstytucja gwarantuje obywatelom jedynie taki poziom świadczeń, który zapewni źródła finansowania niezbędne dla zaspokojenia ich podstawowych potrzeb. W pozostałym zakresie ustawodawca kształtuje zakres, formę i treść praw socjalnych, mając na względzie m.in. możliwości finansowe (sytuację gospodarczą) państwa. W takim wypadku nie może być postrzegane jako niezgodne z zasadą solidaryzmu społecznego czy zasadą słuszności pozbawienie świadczenia rehabilitacyjnego osoby mającej ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury, której wypłatę zawieszono z powodu kontynuowania zatrudnienia. W razie choroby osoba ta może bowiem przez stosunkowo długi czas pobierać zasiłek chorobowy, a jeśli po tym okresie zły stan zdrowia wciąż stać będzie na przeszkodzie, by wróciła do pracy, może zakończyć zatrudnienie i rozpocząć pobieranie świadczenia emerytalnego (*w. z 25 kwietnia 2017 r., P 34/15*).

2.3. Zasada proporcjonalności

Do najważniejszych konstytucyjnych norm systemowych zalicza się zasada proporcjonalności, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którą ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw człowieka lub obywatela muszą być przydatne i niezbędne w państwie demokratycznym do ochrony konkretnej wartości konstytucyjnej – bezpieczeństwa publicznego, porządku publicznego, środowiska, zdrowia, moralności publicznej – bądź wolności lub praw innych osób, a jednocześnie nie mogą być nadmierne. Zasada proporcjonalności, wraz z zakazem naruszania istoty konstytucyjnych wolności i praw oraz nakazem wprowadzania ich ograniczeń wyłącznie w ustawie, należy do podstawowych mechanizmów ochrony konstytucyjnego statusu człowieka i obywatela (jednostki).

Nakładanego przez zasadę proporcjonalności wymogu konieczności nie spełnił ustawodawca, pozbawiając osobę, którą tytułem środka zabezpieczającego

umieszczono w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, gwarancji osobistego udziału w posiedzeniu sądu mającego zdecydować (w ramach „postępowania kontrolnego”) o zasadności dalszego jej pobytu w tym zakładzie. Zasadniczym, i jedynym właściwie, celem przyświecającym w tym wypadku ustawodawcy było przyspieszenie rozpoznania spraw. Wzgląd na ekonomikę postępowań sądowych nie może jednak stanowić samodzielnego uzasadnienia wyłączenia podstawowych środków prawnych służących realizacji konstytucyjnych praw do rozpatrzenia sprawy przez sąd w sposób sprawiedliwy i jawny oraz do obrony na każdym etapie postępowania karnego. Poza tym pozbawienie gwarancji osobistego uczestniczenia w posiedzeniu sądu i bycia wysłuchanym przez sąd pozostawało bez związku ze stanem zdrowia sprawcy i ewentualnymi przeciwskazaniem medycznymi do sprowadzenia go na to posiedzenie. Tymczasem zadanie ustawodawcy polega na kreowaniu mechanizmów zapobiegających blokowaniu postępowania sądowego wtedy, gdy osoba, której postępowanie to dotyczy, celowo zmierza do jego nieuzasadnionego wydłużania albo nie może w nim wziąć udziału z przyczyn obiektywnych. Wreszcie, ograniczenie uprawnień proceduralnych nie było konieczne również z tego względu, że wspomniane postępowanie kontrolne toczy się w sprawach osób, które umieszczono w zakładzie psychiatrycznym. Odbywa się ono zatem wówczas, gdy cel internacji, polegający w szczególności na uchyleniu zagrożenia dóbr objętych ochroną prawną, został już osiągnięty (w. z 22 marca 2017 r., SK 13/14).

2.4. Zasada równości

Konstytucja nakazuje według jednakowej miary (tj. bez zróżnicowań) traktować podobne podmioty prawa, czyli takie, które charakteryzują się wspólną cechą prawnie istotną.

Zasada równości nie ma jednak charakteru absolutnego. Zróżnicowanie sytuacji podmiotów podobnych jest konstytucyjnie dopuszczalne, pod warunkiem, że kryterium zróżnicowania pozostaje w bezpośrednim, racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji oraz z innymi normami lub wartościami konstytucyjnymi, usprawiedliwiającymi odmienne traktowanie takich podmiotów. Waga interesu chronionego przez zróżnicowanie winna być przy tym proporcjonalna do wagi interesu naruszanego z powodu zróżnicowania.

Kryteriów uzasadniających odmienną regulację sytuacji prawnej podmiotów podobnych nie spełnił ustawodawca, różnicując dostęp do uproszczonej procedury certyfikowania instalatorów odnawialnych źródeł energii osób dysponujących dyplomem ukończenia specjalistycznych studiów wyższych. Z procedury tej wykluczył tych absolwentów studiów wyższych, którzy właściwy dyplom uzyskali przed 1 września 2005 r. (tj. przed wejściem w życie prawa o szkolnictwie wyższym). Wyznaczając w tym względzie sztywny termin, ustawodawca abstrahował więc od czasu, który upłynął od momentu wydania zainteresowanej osobie odpowiedniego dyplomu do chwili złożenia przez nią wniosku o certyfikat instalatora odnawialnych źródeł energii. Z uproszczonego trybu certyfikacji mogli więc korzystać także absolwenci z dyplomami otrzymanymi na długo przed wystąpieniem o certyfikat. Tymczasem zwolnienie spod zwykłego trybu certyfikacji osób, których wiedzę i umiejętności zweryfikowano i poświadczono właściwym dokumentem przed wielu laty, nie

realizuje celu instytucji certyfikowania instalatorów odnawialnych źródeł energii. Celem tym jest bowiem zapewnienie instalowania takich źródeł przez osoby gwarantujące optymalną efektywność działania i odpowiedni poziom bezpieczeństwa instalacji. Sytuacja osób zwolnionych spod zwykłego trybu certyfikacji, oceniana z perspektywy wskazanego celu, nie różni się zaś od sytuacji osób, które posiadały kiedyś podobną wiedzę i analogiczne umiejętności, ale właściwy dyplom zdobyły przed 1 września 2005 r. (*w. z 20 czerwca 2017 r., K 16/15*).

Z konstytucyjnej zasady równości nie wynika natomiast zakaz przyjmowania odmiennych rozwiązań prawnych wobec podmiotów różniących się istotnymi cechami.

Różnice te mogą być m.in. konsekwencją przynależności do odmiennej kategorii osób: fizycznych i prawnych. W szczególności obie wspomniane grupy nie mają wspólnej cechy istotnej, która uzasadniałaby konieczność ich równego traktowania w zakresie obowiązku wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów sądowych czy wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego. Taki stan rzeczy kreują nie tylko przepisy proceduralne, ale także przepisy materialne, określające status tych podmiotów. Jakkolwiek obowiązek wykazania sytuacji finansowej dotyczy każdego, kto występuje z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych czy też ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika, to od osób prawnych, zwłaszcza przedsiębiorców prowadzących spór przed sądem w zakresie spraw objętych jego działalnością gospodarczą, można w tym względzie wymagać więcej. Wyższe ryzyko procesowe, związane z wyższym poziomem obowiązków co do sprawności działania przed sądem, jest uzasadnione m.in. profesjonalnym charakterem obsługi prawnej, z której powinni korzystać przedsiębiorcy (*w. z 4 kwietnia 2017 r., P 56/14*).

Istotne z perspektywy określonej instytucji prawnej różnice mogą też występować w obrębie tej samej kategorii osób, i to nawet gdy łączy je szereg innych, ważkich cech. Przepisy dotyczące wstępowania w najem lokalu mieszkalnego wyodrębniają dwie grupy dzieci – jedynego najemcy oraz współnajemców. Dzieci współnajemców mogą wstąpić w najem dopiero po śmierci obojga rodziców, podczas gdy dzieci jedynego najemcy uzyskują to uprawnienie już po śmierci jednego rodzica. Obie grupy dzieci cechuje niewątpliwie bliska więź pokrewieństwa z najemcą (wspólnajemcą), która wyraża się także we wspólnym zamieszkiwaniu w lokalu aż do śmierci najemcy (jednego ze współnajemców). Bliska więź pokrewieństwa i wspólne zamieszkiwanie nie wyczerpują jednak charakterystyki porównywanych grup z punktu widzenia prawa do wstąpienia w najem lokalu mieszkalnego. Prawo to ma bowiem dla nich zupełnie inne znaczenie. Gdyby instytucja wstąpienia w najem została zlikwidowana, dzieci jedynego najemcy po jego śmierci utraciłyby dach nad głową, natomiast dzieci zmarłego współnajemcy nadal mogłyby mieszkać w wynajmowanym lokalu z drugim z rodziców. Konieczność opuszczenia lokalu w wypadku podmiotów należących do pierwszej grupy byłaby więc zasadą, a w wypadku podmiotów należących do drugiej grupy – bardzo rzadkim wyjątkiem. Możliwość wstąpienia przez dzieci zmarłego rodzica-wspólnajemcy w najem lokalu mieszkalnego nastąpi po śmierci drugiego z rodziców (*w. z 12 grudnia 2017 r., P 13/16*).

Z kolei do uznania za podmioty podobne pracowników oraz osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą (tj. przedsiębiorców) – w zakresie sposobu ustalania podstaw wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i ewentualnej ich

weryfikacji przez ZUS – nie wystarczało podleganie przez obie grupy podmiotów ubezpieczeniu chorobowemu jako takiemu. Stosunek ubezpieczenia chorobowego przedsiębiorcy powstaje bowiem na podstawie jego dobrowolnego zgłoszenia, a podstawą wymiaru składek jest kwota zadeklarowana, mieszcząca się w ustawowych „widełkach”, bez nawiązania w tej mierze do faktycznego przychodu. Tenże stosunek pracownika powstaje natomiast na podstawie umowy o pracę, a podstawą wymiaru składek jest faktyczny przychód pracownika. Skoro więc obowiązujące prawo odnosi się do realnego przychodu pracownika oraz do deklarowanego, nie zaś realnego, przychodu przedsiębiorcy, to podmioty te różnią się we wskazanym zakresie znacząco (*w. z 29 listopada 2017 r., P 9/15*).

Podleganie różnym reżimom emerytalnym było dostatecznym usprawiedliwieniem odmiennego traktowania podczas ustalania wysokości emerytury tzw. okresów nieskładkowych osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. oraz po 31 grudnia 1948 r. Osoby z pierwszej grupy przechodzą na emeryturę w systemie tzw. zdefiniowanego świadczenia, natomiast osoby z drugiej grupy w tzw. systemie zdefiniowanej składki. Do okresów nieskładkowych osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. stosuje się wskaźnik 1,3% podstawy wymiaru, podczas gdy w stosunku do osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. wskaźnik 0,7%. Mimo wprowadzenia bardziej korzystnych zasad przeliczania okresów nieskładkowych dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., ustawodawca dochował konstytucyjnego standardu wprowadzonego przez zasadę równości. Wyższy wskaźnik przeliczania okresów nieskładkowych zastosował bowiem przy wymiarze emerytury osób, których przeciętne świadczenie jest niższe od świadczeń obliczanych w systemie zdefiniowanego świadczenia. Decyzję w tym zakresie uzasadniała konstytucyjna zasada sprawiedliwości społecznej, a waga realizowanego interesu pozostawała w odpowiedniej proporcji do wagi interesu poświęcanego. Chodziło o wprowadzenie nowej formuły wymiaru emerytury w sposób ewolucyjny i możliwie najmniej uciążliwy dla ubezpieczonych, a także ograniczanie postępującego rozwarstwiania się wysokości przeciętnej emerytury w systemie zdefiniowanego świadczenia i systemie zdefiniowanej składki (*w. z 26 września 2017 r., P 2/16*).

Ustawodawca nie naruszył również zasady równości, dopuszczając, aby zamówienie na konfekcjonowaną przez służby więzienne paczkę żywnościową dla skazanego mogła złożyć, oprócz niego samego, tylko osoba najbliższa. Przyznał bowiem wszystkim osobom pozbawionym wolności prawo do otrzymania raz w miesiącu paczki żywnościowej, niezależnie od tego, czy mają na wolności osobę najbliższą – wystarczy, że posiadają środki na pokrycie kosztów przygotowania takiej paczki. Różnicowanie sytuacji skazanych nie bierze się więc z braku prawnej możliwości jej otrzymania, natomiast może wynikać z indywidualnej sytuacji skazanego. Ponieważ przy tym wszystkie paczki konfekcjonowane są przez służby więzienne według sporządzonej listy, osobiste zaangażowanie osób bliskich w przygotowanie paczki ulega znacznemu zredukowaniu. W konsekwencji, brak możliwości złożenia zamówienia na paczkę żywnościową przez osobę inną niż najbliższa może zostać zrównoważony przekazaniem skazanemu środków pieniężnych na pokrycie kosztów przygotowania paczki. Przyjęte rozwiązanie mieści się zatem w granicach swobody ustawodawcy i nie pozostaje w sprzeczności z wartościami i zasadami rangi konstytucyjnej,

w szczególności z nakazem humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności (w. z 19 grudnia 2017 r., SK 10/16).

2.5. Ochrona podmiotów słabszych

Jedną z istotniejszych konstytucyjnych norm programowych wyznacza obowiązek ochrony podmiotów słabszych, a więc takich, które ze względu na swój status faktyczny lub prawny są szczególnie podatne na wykorzystanie lub pokrzywdzenie.

Do konstytucyjnej kategorii podmiotów słabszych zaliczają się m.in. pracownicy, w tym również pracownicy tymczasowi. Chroniąc tę grupę podmiotów, ustawodawca powinien zapewnić, by sprawę dotyczącą ich roszczeń rozpoznawał sąd, który z uwagi na jej charakter byłby „najbardziej odpowiedni” do przeprowadzenia postępowania i wydania rozstrzygnięcia, a więc m.in. sąd, którego siedziba – także z punktu widzenia dostępności do niego ze względów ekonomicznych – nie będzie stanowiła bariery uniemożliwiającej czy też znacznie utrudniającej jednostce realizację konstytucyjnego prawa do sądu. W tej perspektywie funkcję ochronną, wynikającą z potrzeby wyrównywania szans pracownika (tymczasowego) w stosunku do silniejszego ekonomicznie pracodawcy, realizuje właściwość przemienna sądu w sprawach z zakresu prawa pracy, nie pełni jej zaś właściwość wyłączna, ograniczona do sądu właściwego dla siedziby pracodawcy (agencji pracy tymczasowej) (w. z 22 marca 2017 r., P 121/15).

2.6. Ochrona rodziny

Zgodnie z Konstytucją, państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej powinno uwzględniać dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają przy tym prawo do szczególnej, a więc ponadstandardowej, pomocy władz publicznych.

Z nakazu szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej wynika m.in. obowiązek zapewnienia członkom rodziny minimum egzystencji. Ustawodawca dysponuje jednak znaczną swobodą precyzyjnego ustalenia progu egzystencjalnego, odpowiadającego minimalnemu poziomowi konsumpcji towarów i usług osoby dorosłej oraz dziecka w danych warunkach społeczno-ekonomicznych. Dlatego obowiązku zapewnienia minimum egzystencji nie naruszyła regulacja, która do zasiłku rodzinnego pobieranego w okresie korzystania z urlopu wychowawczego przyznaje wyłącznie jeden dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem, bez względu na liczbę dzieci, które narodziły się w wyniku jednego porodu. W świetle konstytucyjnego standardu pomoc rodzinom ma charakter subsydiarny, co znaczy, że państwo nie przejmuje na siebie utrzymywania rodzin wielodzietnych, lecz udziela im pomocy w granicach możliwości budżetowych. Sam fakt, że w odczuciu społecznym system ten nie zabezpiecza na oczekiwanym poziomie potrzeb rodzin, nie przesądza o niekonstytucyjności regulacji. Na ocenę wypełniania funkcji przez państwo w tej mierze wpływa nie tylko wysokość dodatku, ale także cały system pomocy społecznej, w tym zasiłek rodzinny, dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, jak również program „Rodzina 500 plus”.

Niezależnie od tego, w związku z urodzeniem się podczas jednego porodu większej liczby dzieci ustawodawca wydłużył okres wypłaty dodatku, a także odpowiednio określił sposób ustalania progu dochodowego uprawniającego do jego wypłaty (*w. z 27 września 2017 r., SK 36/15*).

2.7. Sprzyjanie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w tym ochrona przed bezdomnością

Jedną z konstytucyjnych norm programowych nakłada na władze publiczne obowiązek sprzyjania zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, ukierunkowany zwłaszcza na przeciwdziałanie bezdomności, wspieranie rozwoju budownictwa socjalnego oraz popieranie działań obywateli zmierzających do uzyskania własnego mieszkania.

Konstytucja wyznacza jedynie cele, które państwo ma realizować w ramach polityki mieszkaniowej, natomiast zakres, formy, metody i środki ich realizowania nie są ostatecznie i precyzyjnie przez nią zdeterminowane. Decyzją ustawodawcy jednym z instrumentów tej polityki jest tworzenie mieszkaniowego zasobu gminy, który ma służyć zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach. Do osiągnięcia tego celu w zgodzie z konstytucyjnym standardem przyczynia się wprowadzenie dłuższego okresu wyczekiwania na nabycie prawa najmu lokalu mieszkalnego przez dzieci zmarłego współnajemcy w porównaniu z dziećmi zmarłego jedynego najemcy. Odraczając możliwość wstąpienia w najem dzieci współnajemców, ustawodawca daje im czas na usamodzielnienie się (gwarantując jednak prawo do korzystania z wynajmowanego lokalu w ramach obowiązku alimentacyjnego) i wyprowadzenie się z rodzinnego mieszkania. Zmniejsza to ryzyko faktycznego „dziedziczenia” lokali komunalnych przez kolejne pokolenia potomków pierwotnych najemców, które nie muszą już spełniać warunków uzyskania najmu lokali komunalnych (gdyż wstąpienie w najem – w przeciwieństwie do zawarcia nowej umowy najmu – nie jest uzależnione od poziomu dochodów osób zainteresowanych). Sprzyja także powrotowi wynajmowanego lokalu do zasobu komunalnego, a następnie jego wykorzystaniu zgodnie z ustawowym przeznaczeniem, tj. na potrzeby gospodarstw domowych o niskich dochodach (*w. z 12 grudnia 2017 r., P 13/16*).

Konstytucja nie określa kryteriów przeciwdziałania bezdomności ani służących temu środków prawnych. Niemniej w świetle konstytucyjnego standardu na ochronę zasługują tylko uzasadnione interesy lokatorów. Nakazu przeciwdziałania bezdomności nie można zatem rozumieć w ten sposób, że nikogo, kto zamieszkał w jakimś lokalu, nie wolno już z niego usunąć. Biorąc jednak pod uwagę elementarną funkcję mieszkania w życiu każdego człowieka i jego funkcjonowaniu w społeczeństwie, ustawodawca nie może pozbawiać minimalnej gwarancji ochrony przed bezdomnością osób znajdujących się w szczególnej sytuacji życiowej (osobistej, rodzinnej lub materialnej), wobec których orzeczono nakaz eksmisji. Z tego względu opróżnienie lokalu przez te osoby nie może się odbywać bez wskazania określonego lokalu (socjalnego, zamiennego), pomieszczenia tymczasowego czy miejsca noclegowego, do którego mają się przenieść; niedopuszczalna jest więc eksmisja „na bruk”. Konieczność zapewnienia takiej gwarancji wynika z niezbywalnej godności człowieka, stanowiącej źródło wolności i praw człowieka i obywatela.

Minimalnego konstytucyjnego standardu w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych i ochrony przed bezdomnością nie narusza to, że osoba bez tytułu prawnego do lokalu mieszkalnego na podstawie przepisów ustawy o Policji podlega decyzją administracyjną wykwaterowaniu, tak by opuszczony przez nią lokal mógł zostać przeznaczony do wykorzystania zgodnie z celem określonym przepisami tej ustawy. Decyzja o opróżnieniu lokalu – sama przez się – nie prowadzi bowiem jeszcze do wykwaterowania donikąd osób znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej, bez zapewnienia absolutnego minimum w postaci przyznania tymczasowego dachu nad głową. Również przepisy ustawy o ochronie praw lokatorów nie naruszają minimalnego konstytucyjnego standardu ochrony lokatorów. Niezbędna z punktu widzenia tego standardu regulacja chroniąca lokatorów przed eksmisją „na bruk” dokonywaną w trybie administracyjnym powinna znaleźć się w akcie normującym prowadzenie egzekucji w administracji. Tymczasem akt ten nie dawał eksmitowanym, którzy nie byli w stanie we własnym zakresie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych, żadnych gwarancji – materialnych (w postaci prawa do pomieszczenia tymczasowego, lokalu zamiennego czy socjalnego) ani proceduralnych – zabezpieczających przed eksmisją donikąd. W praktyce chodziło przy tym najczęściej o osoby znajdujące się w ciężkiej sytuacji materialnej spowodowanej brakiem pracy, niepełnosprawnością, chorobą czy podeszłym wiekiem, jak również o rodziny niemogące samodzielnie zaspokoić swych potrzeb mieszkaniowych. Traciły one dach nad głową, a w rezultacie – szansę na godne życie. Skutkowało to rozszerzaniem się bezdomności, której władze publiczne mają obowiązek przeciwdziałać (w. z 18 października 2017 r., K 27/15; w. z 15 listopada 2017 r., SK 29/16).

3. Wolności i prawa konstytucyjne

3.1. Wolności niewymagające oraz wymagające instytucjonalizacji

3.1.1. Wolność i nietykalność osobista oraz wolność decydowania o życiu osobistym

Wolność osobista człowieka, rozumiana jako możliwość nieskrępowanego decydowania o sobie w każdej sferze życiowej aktywności, bez ingerencji innych osób oraz władz publicznych, czerpie swe źródło z przyrodzonej i niezbywalnej godności osoby ludzkiej, niejednokrotnie warunkując możliwość korzystania przez nią z innych konstytucyjnych wolności i praw. Z tego tytułu stanowi równocześnie zasadę ustroju, wokół której zbudowany jest cały system konstytucyjny. Przejawem tej wolności jest wolność decydowania o życiu osobistym, natomiast jej konsekwencją m.in. nietykalność osobista. Ta ostatnia oznacza możliwość utrzymywania przez jednostkę tożsamości oraz fizycznej i psychicznej integralności. Z tak pojmowaną nietykalnością wiąże się zakaz wszelkiej, bezpośredniej i pośredniej, ingerencji z zewnątrz, która by tę integralność naruszała. Z kolei z wolnością decydowania o życiu osobistym, zwaną niekiedy „prawem do pozostawienia w spokoju” czy też „prawem do życia własnym życiem”, wiąże się zakaz wszelkiej ingerencji w kształtowanie przez jednostkę własnego życia osobistego.

Chroniąc wolność osobistą człowieka, jej rozmaite przejawy oraz wolności i prawa z nią powiązane, Konstytucja wymaga od ustawodawcy przede wszystkim samodzielnego wyznaczenia granic ingerencji organów władzy publicznej w integralność człowieka oraz sferę jego prywatności. To w ustawie muszą się więc znaleźć dostatecznie precyzyjne przepisy umożliwiające podejmowanie przez funkcjonariuszy służb mundurowych wyczerpująco i jasno określonych działań w ramach kontroli osobistej i przeszukania osoby. Zakres dopuszczalnej interwencji funkcjonariuszy powinien być bowiem przewidywalny dla wszystkich, którzy mogliby być jej poddani. Wskazanego konstytucyjnego wymogu nie dochował ustawodawca, upoważniając organy władzy wykonawczej do uregulowania w rozporządzeniach trybu (sposobu) i zakresu wykonywania czynności w ramach kontroli osobistej i przeszukania osoby, w oparciu o sformułowane przez siebie lakoniczne, a więc w żadnym razie niewystarczające, dyrektywy. Ponadto ustawodawca nie ustalił, jakim konkretnym czynnościom faktycznym może być poddana osoba przeszukiwana lub kontrolowana. Brak precyzyjnych reguł ingerencji w konstytucyjnie chronione dobra osobiste człowieka mógł w konsekwencji prowadzić do nadużyć w działaniu służb mundurowych i arbitralności w ocenie legalności podejmowanych przez nie interwencji (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 17/14*).

Konstytucyjny standard ochrony jednostki przed arbitralnością władzy, w tym przed dowolnym wyznaczaniem (presuwaniem) przez nią granic wolności osobistej, wymaga oprócz tego od ustawodawcy stworzenia mechanizmów umożliwiających skrupulatną kontrolę sądową stosowania wszelkich środków, które wolność tę ograniczają. Kontrola ta powinna być dokonywana na żądanie osoby zainteresowanej niezależnie od ewentualnego procesu dotyczącego odpowiedzialności karnej funkcjonariusza z tytułu przekroczenia uprawnień lub procesu cywilnego dotyczącego odpowiedzialności odszkodowawczej państwa, w imieniu którego funkcjonariusz nielegalnie działał. Tymczasem w niektórych ustawach regulujących funkcjonowanie służb mundurowych brakowało jakiegokolwiek mechanizmu zewnętrznej kontroli legalności działań podejmowanych przez funkcjonariuszy tych służb. Prowadziło to do sytuacji, gdy organ zarządzający kontrolę osobistą sam ją przeprowadzał, a jego działania nie podlegały żadnej zewnętrznej weryfikacji. Inne ustawy normujące działanie wspomnianych służb przewidywały wprawdzie zażalenie do prokuratora na sposób przeprowadzenia kontroli osobistej, ale zakres tego zażalenia był ograniczony. Poza tym w razie negatywnej decyzji prokuratora osoba kontrolowana nie mogła odwołać się do sądu. Ustawy te naruszały więc standardy państwa prawnego, które gwarantuje sądową kontrolę czynności ingerujących w sferę dóbr osobistych człowieka (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 17/14*).

3.1.2. Wolność zgromadzeń

Wolność zgromadzeń stanowi jeden z istotnych elementów współczesnego standardu państwa demokratycznego w sferze podstawowych wolności i praw człowieka.

Jakkolwiek ustawodawca ma swobodę kształtowania prawnych ram realizacji wolności zgromadzeń, to nie wolno mu przekraczać granic dopuszczalnej ingerencji w korzystanie z tej wolności, wyznaczonych przez różne konstytucyjne zasady

i wartości. Granic tych nie przekroczył ustawodawca, wprowadzając instytucję zgromadzeń cyklicznych i dookreślając w związku z tym prawne ramy realizacji wolności zgromadzeń. Uczynił to, ustalając wymogi, po spełnieniu których zgromadzenie można uznać za cykliczne, oraz wprowadzając obowiązek uzyskania zgody właściwego organu na odbycie takiego zgromadzenia. Ingerencja ta była konstytucyjnie dopuszczalna, bo doszło do niej w formie ustawy, a przy tym miała charakter proporcjonalny, służąc ochronie takich wartości jak bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz umożliwiając kształtowanie pożądanych postaw obywatelskich. Jednocześnie sposób uregulowania zgromadzeń cyklicznych sprzyja realizacji spoczywającego na państwie obowiązku zapewnienia uczestnikom zgromadzeń prawa do uzewnętrzniania swoich przekonań. Przyczynia się też do wypełniania obowiązku ochrony tych, którzy korzystają z prawa do wolności gromadzenia się, przed ingerencją w nie kontrzgromadzenia czy kontrdemonstrujących (*w. z 16 marca 2017 r., Kp 1/17*).

3.1.3. Wolność majątkowa

Konstytucja chroni wolność majątkową – na którą składają się m.in. różne prawa majątkowe, w tym prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia – zobowiązując ustawodawcę do ukształtowania konstrukcji poszczególnych praw ekonomicznych, zapewnienia możliwości czynienia z nich użytku oraz przyznania im odpowiedniej, a przy tym równej dla wszystkich, ochrony prawnej.

Wolność majątkowa nie jest absolutna, dlatego wchodzące w jej skład prawa majątkowe mogą podlegać ograniczeniom, pod warunkiem, że ma to konstytucyjne uzasadnienie. Z kolei na całkowite pozbawienie (odjęcie) własności prywatnej, a więc wywłaszczenie, Konstytucja przyzwala jedynie wówczas, gdy dokonuje się go na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

Oczywistą konsekwencją wymogu istnienia rzeczywistego celu publicznego, którego realizacja czyniłaby wywłaszczenie koniecznym i uzasadnionym, stanowi zasada zwrotu wywłaszczonej nieruchomości. Nakłada ona na ustawodawcę obowiązek dopuszczenia zwrotu nieruchomości w tych wszystkich wypadkach, gdy nie zostanie wykorzystana na ten cel publiczny, który był przesłanką jej wywłaszczenia. Konstytucyjna zasada zwrotu wywłaszczonej nieruchomości obejmuje również takie sytuacje, gdy przejęcie własności prywatnej przez podmiot publiczny (Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego) nastąpiło formalnie nie na mocy jednostronnej, władczej decyzji organu administracji, lecz w drodze umowy zawartej z dotychczasowym właścicielem. Z perspektywy Konstytucji decydujące znaczenie ma bowiem nie to, jaką formę prawną przybrało przejście prawa do nieruchomości z osoby prywatnej na podmiot publiczny, ale to, czy miało ono w rzeczywistości charakter przymusowy oraz czy nastąpiło z uwagi na cel publiczny. Dlatego naruszało Konstytucję pozbawienie byłych właścicieli lub ich spadkobierców możliwości dochodzenia zwrotu nieruchomości, która stała się zbędna do realizacji celu publicznego, w wypadkach gdy nieruchomość ta została zbyta na rzecz Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego w drodze umowy zawartej podczas rokowań poprzedzających wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego. O zainicjowaniu obligatoryjnych rokowań decydował wyłącznie organ administracji, przy czym

bezskuteczny upływ 2-miesięcznego terminu zawarcia umowy skutkowało wszczęciem administracyjnego postępowania wywłaszczeniowego. W toku rokowań dotychczasowy właściciel nieruchomości działał z pełną świadomością, że w razie odmowy zawarcia umowy organ administracji i tak wyda decyzję o wywłaszczeniu. W takich okolicznościach nie sposób było więc mówić o równorzędności stron rokowań czy o swobodzie kształtowania treści przyszłej umowy. Ze względu na istotę mechanizmu wywłaszczenia, charakter wtórny miało w gruncie rzeczy to, czy do pozyskania prawa do nieruchomości doszło na podstawie jednostronnej decyzji organu władzy publicznej, czy też w drodze umowy zawartej przez właściciela w sytuacji, gdy wiedział on, że jej niezawarcie doprowadzi do wszczęcia postępowania wywłaszczeniowego (w. z 12 grudnia 2017 r., SK 39/15).

Do praw majątkowych podlegających konstytucyjnej ochronie należy również odszkodowanie z tytułu wywłaszczenia. Odszkodowanie to powinno być słuszne, a więc racjonalnie powiązane z wartością wywłaszczonej nieruchomości, chociaż przez wzgląd na ważną wartość konstytucyjną nie zawsze musi być pełne. Niezależnie od tego, ustawodawcy wolno ograniczyć realizację prawa do odszkodowania tylko pod warunkiem, że spełni wszystkie warunki wynikające z konstytucyjnej zasady proporcjonalności. Wymaganie słusznego odszkodowania odnosi się także do mechanizmów służących urealnieniu kwoty odszkodowania w razie zwłoki w jego wypłacie przez zobowiązany do tego organ władzy publicznej. Dlatego na przykład niemożność wyegzekwowania prawa do waloryzacji odszkodowania wobec braku jakiegokolwiek ustawowego kryterium przeliczenia jego wysokości rodziłaby ryzyko pozorności ochrony prawa majątkowego byłych właścicieli do odszkodowania. Pozornością tą nie skutkuje jednak automatycznie – potencjalnie – niekorzystny charakter wskaźników inflacyjnych, które ustawa o gospodarce nieruchomości nakazuje stosować podczas waloryzacji kwot odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości, do czasu ogłoszenia przez Prezesa GUS wskaźników zmian cen nieruchomości (w. z 9 marca 2017 r., P 13/14).

Jako ograniczenie prawa własności nie może być na gruncie Konstytucji traktowane nakładanie przez państwo podatków oraz innych danin publicznych. Ingerencja w sferę własności ma w tym wypadku wyraźną podstawę konstytucyjną w przepisach, które wprowadzają tzw. zasadę władztwa daninowego. Legitymuje ona działania państwa prowadzące do obciążenia określonych podmiotów daninami umożliwiającymi realizację zadań publicznych.

Stanowiąc przepisy prawa podatkowego, ustawodawca winien wszakże respektować zasadę równego nakładania obowiązków podatkowych oraz zachować właściwą proporcję pomiędzy wynikającym z Konstytucji obowiązkiem ponoszenia ciężarów publicznoprawnych a prawem jednostki do własności i jej równej ochrony. Wymagań tych nie dochował jednak w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych. Zadeklarował mianowicie, że obowiązek podatkowy i wysokość podatku zależy m.in. od posiadania gruntu przez przedsiębiorcę i związku gruntu z prowadzeniem działalności gospodarczej. Równocześnie zaś przyjął (i tak była stosowana ustawa), że dla ustalenia tego związku nie jest konieczne stwierdzenie wykorzystywania gruntu na cele związane z działalnością gospodarczą – wystarczy, że pozostaje on w posiadaniu przedsiębiorcy. W konsekwencji obowiązek podatkowy objął osoby posiadające grunty niemające faktycznie związku z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Jednakże, w świetle konstytucyjnego standardu, samo prowadzenie działalności gospodarczej przez (współ-)posiadacza gruntu nie jest ważne dla opodatkowania tego gruntu (wyższą) stawką podatkową od gruntów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Konieczne jest jeszcze, aby przynajmniej jeden ze współposiadaczy wykonywał na nim czynności składające się na działalność gospodarczą lub – jeśli grunt ten nabyto pod przyszłe inwestycje gospodarcze – by możliwe było ich wykonywanie. Wobec tego zastosowane przez ustawodawcę, niedostatecznie precyzyjne kryterium ustalania związku gruntu z prowadzeniem działalności gospodarczej prowadziło do nieproporcjonalnej ingerencji w konstytucyjne prawo własności. Nie realizowało poza tym deklarowanego przez ustawodawcę celu regulacji i skutkowało nieuzasadnionym konstytucyjnie ograniczeniem wolności majątkowej. W efekcie od posiadaczy podobnych, z perspektywy konstytucyjnoprawnej, gruntów – faktycznie niezwiązanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – pobierano podatek od nieruchomości w różnej wysokości. Dokonując takiego zróżnicowania podatników, ustawodawca naruszył więc także konstytucyjną zasadę równej ochrony własności i praw majątkowych (*w. z 12 grudnia 2017 r., SK 13/15*).

3.2. Konkretyzacja treści praw

3.2.1. Prawo do nauki

Treścią konstytucyjnego prawa do nauki jest możliwość zdobywania wiedzy, kształcenia – prowadzonego w zorganizowanych formach, w sposób regularny i ciągły – obejmującego najpierw pewien kanon podstawowych wiadomości ogólnych, a następnie umożliwiającego uzyskiwanie pogłębionej wiedzy specjalistycznej, kończonego uzyskaniem dokumentów, jednolicie w skali kraju dających szanse kontynuowania nauki lub wykonywania określonego zawodu.

Podstawowymi gwarancjami konstytucyjnego prawa do nauki, przysługującymi wszystkim obywatelom, są (równa) dostępność i powszechność, a ich urzeczywistnieniu sprzyjać ma bezpłatność nauki w szkołach publicznych. Ponieważ obowiązkowe przygotowanie przedszkolne jest elementem systemu oświaty i rozpoczyna proces edukacji, nie można tego jej etapu wyłączać spod wspomnianych gwarancji. Stąd nieuzasadnione było pozbawienie uprawnienia do zwrotu opłat za naukę w ramach realizacji obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego tych dzieci pracowników służby zagranicznej, które nie mają możliwości uczęszczania do bezpłatnego przedszkola publicznego, oddziału przedszkolnego przy publicznej szkole podstawowej lub korzystania z innej formy wychowania przedszkolnego (*w. z 23 lutego 2017 r., K 2/15*).

3.2.2. Prawo do zabezpieczenia społecznego

Istotą konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego jest zapewnienie obywatelom ochrony w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego.

Określenie zakresu i form zabezpieczenia społecznego Konstytucja pozostawia ustawodawcy. Konkretyzując prawo do zabezpieczenia społecznego, ustawodawca

nie może z jednej strony naruszyć istoty tego prawa, a z drugiej strony abstrahować od założeń obowiązującego systemu ubezpieczenia społecznego, sytuacji gospodarczej państwa, przewidywanych trendów gospodarczych i społecznych, zwłaszcza demograficznych, oraz wielu innych czynników. Ponadto, zważywszy na konieczność zharmonizowania potrzeb i oczekiwań beneficjentów oraz możliwości ich zaspokojenia, zobowiązany jest do zagwarantowania jedynie takiego poziomu świadczeń z zabezpieczenia społecznego, który zapewni obywatelom źródła finansowania niezbędne do zaspokojenia ich podstawowych potrzeb. Z tego względu nie narusza istoty prawa do zabezpieczenia społecznego pozbawienie prawa do świadczenia rehabilitacyjnego osoby niezdolnej do pracy z powodu choroby, gdy – mając ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury – zawiesiła ona pobieranie świadczenia emerytalnego z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia. W założeniu ustawodawcy świadczenie rehabilitacyjne, jako kontynuacja zasiłku chorobowego, stanowić ma czasowo jedyne źródło utrzymania ubezpieczonego. Z kolei osobom mającym ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury środki utrzymania zapewniać ma świadczenie emerytalne. Oceny tej nie zmienia fakt zawieszenia pobierania tego świadczenia w związku z kontynuowaniem zatrudnienia. Zawieszenie wypłaty świadczenia nie jest bowiem pozbawieniem uprawnienia do tego świadczenia, a jedynie jego wstrzymaniem, dokonany zgodnie z wolą zainteresowanego. W każdej chwili, po ustaniu przyczyny zawieszenia, może on wystąpić o wznowienie wypłaty (w. z 25 kwietnia 2017 r., P 34/15).

3.3. Środki ochrony wolności i praw konstytucyjnych

Do najważniejszych środków ochrony wolności i praw konstytucyjnych zalicza się gwarantowane przez Konstytucję prawo do sądu. Obejmuje ono w szczególności: 1) prawo dostępu do sądu, czyli prawo do uruchomienia postępowania przed sądem właściwym, niezależnym, bezstronnym i niezawisłym, 2) prawo do odpowiednio ukształtowanej i rzetelnej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, 3) prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd w rozsądnym terminie, 4) prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy. Prawo do sądu jest zatem rozumiane zarówno formalnie, jako dostępność drogi sądowej w ogóle, jak i materialnie, jako możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej.

Jednym z podstawowych składników konstytucyjnego prawa do sądu jest prawo do rozpatrzenia sprawy przez sąd właściwy, tj. taki, który ze względu na jej charakter byłby „najbardziej odpowiedni” do przeprowadzenia postępowania i wydania rozstrzygnięcia. Ustalenie przez prawodawcę właściwości sądu uzasadniać mogą rozmaite powody, jak choćby realizacja funkcji ochronnej (w stosunku do jednej ze stron) czy też pozytywny wpływ na ekonomikę procesową. W szczególności w sprawach z zakresu prawa pracy istotny postulat ochrony pracownika, wynikający z potrzeby wyrównywania jego szans w stosunku do silniejszego ekonomicznie pracodawcy, spełnia tzw. właściwość przemienna sądu, umożliwiającą prowadzenie postępowania sądowego przed sądem, w którego okręgu znajduje się siedziba pracodawcy (agencji pracy tymczasowej), albo przed sądem, w którego okręgu pracownik świadczy bądź świadczył pracę. Zważywszy na miejsce zamieszkania potencjalnych

świadców, za takim rozwiązaniem przemawia również ekonomia procesu. Właściwość ograniczona do sądu właściwego dla siedziby pracodawcy (agencji) może zaś powodować dużą niedogodność dla pracownika (tymczasowego) i zniechęcać go do dochodzenia roszczeń przed sądem pracy. Wprowadzenie takiego ograniczenia właściwości miejscowej sądu rozpatrującego roszczenia pracownika (tymczasowego) naruszało więc konstytucyjne prawo do sądu (*w. z 22 marca 2017 r., P 121/15*).

Konstytucja wprowadza domniemanie drogi sądowej, którego konsekwencją jest skierowany do ustawodawcy zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych konstytucyjnych wolności i praw. Wobec tego wszelkie ograniczenia sądowej ochrony interesów jednostki wynikać muszą z przepisów Konstytucji i są dopuszczalne w absolutnie niezbędnym zakresie jedynie wtedy, gdy wartości konstytucyjnej kolidującej z prawem do sądu nie da się urzeczywistnić w inny sposób.

Do niekonstytucyjnego zamknięcia drogi sądowej doszło w rozstrzygnięciach dotyczących sprzeciwów wnoszonych przez przedsiębiorców na czynności kontrolne prowadzone u nich przez uprawnione do tego organy władzy publicznej w trybie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej. Utrwalona wykładnia jednego z przepisów prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi wykluczyła dopuszczalność kontrolowania tego rodzaju rozstrzygnięć organów administracji publicznej przez sądy administracyjne, a jednocześnie kontroli tej ustawodawca nie powierzył innym sądom. Tymczasem konstytucyjny standard prawa do sądu wymagał od niego, aby ustanowił regulację prawną, która zapewni rozpatrzenie wspomnianych sprzeciwów przez sąd na żądanie zainteresowanego. Postanowienia wydane na podstawie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przesądzają bowiem w sposób władczy kwestię legalności wszczęcia lub prowadzenia kontroli działalności przedsiębiorcy, a zatem nie dotyczą wyłącznie sfery faktów. Przeciwnie – dotyczą sfery praw przedsiębiorcy mających podstawę konstytucyjną, a skonkretyzowanych przepisami ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, które tworzą prawo przedsiębiorcy do skutecznego domagania się, by administracja zachowała wobec niego gwarantowane prawnie standardy (*w. z 20 grudnia 2017 r., SK 37/15*).

Do zamknięcia drogi sądowej może prowadzić nieprawidłowe rozwiązanie zbiegu przepisów regulujących właściwość sądu. W tym kontekście prokonstytucyjna wykładnia przepisów wyznaczających właściwość sądu w sprawach związanych z uchwałami spółek wodnych, odczytywanych łącznie z przepisami procesowymi określającymi właściwość sądów powszechnych i administracyjnych, prowadziła do wniosku, że nie zamykają one dostępu do sądu członkom spółki wodnej w sprawach dotyczących przysługujących im praw, w tym praw majątkowych. W świetle konstytucyjnego domniemania drogi sądowej, jeśli chodzi o stosunki cywilnoprawne, których stroną jest spółka wodna jako podmiot prawa prywatnego, kontrolę sądu administracyjnego i właściwość sądu powszechnego uznawać trzeba za kompletarne. Wprawdzie więc realizowanie przez spółki wodne zadań związanych z ochroną interesu publicznego uzasadnia objęcie spółek nadzorem administracyjnym państwa, ale jeśli nadal pozostają one podmiotami prywatnymi, nie uprawnia to do takiej interpretacji prawa wodnego, a także przepisów ustawowych ustalających właściwość sądów administracyjnych i powszechnych, która – w wypadku sporów o charakterze cywilnoprawnym – wykluczałaby dostęp członków spółek wodnych do jakiegokolwiek sądu (*w. z 12 maja 2017 r., SK 49/13*).

Prawo do sądu nie może być jednak utożsamiane z prawem do sądu konkretnego rodzaju, ponieważ zgodnie z Konstytucją do katalogu sądów sprawujących wymiar sprawiedliwości zalicza się nie tylko sądy powszechne, lecz również administracyjne. To, że w danym wypadku zainteresowany podmiot nie może skorzystać z dobrodziejstwa niektórych instytucji kodeksu cywilnego czy też kodeksu postępowania cywilnego, nie mogąc wytoczyć powództwa przed sądem powszechnym z tego względu, że jego sytuacja powstała w związku z unormowaniem o charakterze prawoadministracyjnym (dotyczącym na przykład egzekucji decyzji administracyjnej orzekającej „eksmisję na bruk”), nie oznacza więc pozbawienia go prawa do sądu (w. z 15 listopada 2017 r., SK 29/16).

Do niekonstytucyjnego zamknięcia drogi sądowej może też dojść po zamknięciu postępowania rozpoznawczego, a w toku postępowania egzekucyjnego. W takiej sytuacji znaleźli się byli wspólnicy spółek jawnych, przeciwko którym można było rozszerzyć klauzulę wykonalności tytułu egzekucyjnego, mimo że tytuł ten był wydany tylko przeciwko spółce jawnej, a były wspólnik nie mógł uczestniczyć w postępowaniu, które doprowadziło do jego wydania. Postanowienie sądu o nadaniu takiej klauzuli kształtowało więc w tym wypadku sytuację prawną podmiotu, który nie brał udziału w postępowaniu rozpoznawczym. Nie mógł on dochodzić przed sądem obrony swych praw, nie mógł przystąpić do postępowania rozpoznawczego, zaś na etapie postępowania egzekucyjnego nie dysponował już środkami procesowymi, które pozwalają podnieść zarzuty przeciwko roszczeniu dochodzonemu przez wierzyciela od spółki (w. z 3 października 2017 r., SK 31/15).

Do istoty konstytucyjnego prawa do sądu należy sprawiedliwość proceduralna, bez zachowania której byłoby ono fasadowe. Treścią sprawiedliwości proceduralnej jest dążenie do osiągnięcia opartego na prawdzie, sprawiedliwego rozstrzygnięcia za pomocą prawidłowo ukształtowanej (w tym dwuinstancyjnej), jawnej i rzetelnej procedury, która chronić będzie słuszne interesy jego uczestników.

Sprawiedliwość ta wymaga zatem m.in. przyznania uczestnikom (stronom) postępowania odpowiednich praw i gwarancji procesowych. Jedną z nich wyraża dyrektywa rozpoznawania sprawy przez sąd w obecności osoby, o której prawach i obowiązkach sąd ma orzec, oraz po jej wysłuchaniu co do okoliczności mających znaczenie dla wszechstronnego rozpatrzenia sprawy. W szczególności decyzja o stosowaniu środka prawnego, którego istota polega na pozbawieniu możliwości korzystania z konstytucyjnej wolności osobistej, nie może zapadać pod nieobecność osoby, której decyzja ta dotyczy. Tymczasem ustawodawca postanowił, że zasadność dalszego pobytu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym osoby, którą umieszczono w nim tytułem środka zabezpieczającego, będzie rozstrzygana przez sąd (w ramach „postępowania kontrolnego”) bez wysłuchania, a nawet bez zobaczenia tej osoby, a co najwyżej z udziałem jej pełnomocnika procesowego (obrońcy). Miało to sprzyjać przyspieszeniu postępowań sądowych i zapewniać realizację prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, stanowiącego składową konstytucyjnego prawa do sądu. Zadaniem ustawodawcy jest jednak tworzenie mechanizmów zapobiegających blokowaniu postępowania sądowego w sytuacji, gdy osoba objęta postępowaniem celowo zmierza do jego nieuzasadnionego wydłużania albo gdy nie może w nim wziąć udziału z przyczyn obiektywnych. Zadanie to nie polega natomiast na ograniczaniu przysługujących tej osobie uprawnień proceduralnych w celu

maksymalnego przyspieszenia postępowania. Zasadniczym celem postępowania sądowego jest bowiem rozstrzygnięcie sprawy w sposób sprawiedliwy, rzetelny i jawny, nie zaś szybkie jej „załatwienie” (w. z 22 marca 2017 r., SK 13/14).

Jednym z obowiązków wynikających z zasady sprawiedliwości proceduralnej jest nakaz takiego ukształtowania przez ustawodawcę postępowania sądowego, aby zapadło w nim wiążące, zgodne z prawem rozstrzygnięcie i nie zachodziła konieczność wzruszania prawomocnego orzeczenia. Jednocześnie konstytucyjny standard prawa do sądu wymaga niekiedy uproszczenia lub przyspieszenia postępowania, co może jednak prowadzić do zmniejszenia prawdopodobieństwa uzyskania rozstrzygnięcia zgodnego z prawem lub prawdą materialną. Wobec tego ustawodawca powinien tak ukształtować procedurę, by w wypadku poważnych wad dało się wzruszyć prawomocne orzeczenie i wydać rozstrzygnięcie odpowiadające wymogom praworządności. Do niezgodnego z Konstytucją wyłączenia możliwości wzruszenia orzeczenia z powodu jego poważnych (kwalifikowanych) wad doszło w orzeczeniach wydawanych w postępowaniach prowadzonych w toku kampanii referendalnej. Istotne ryzyko wydania wadliwego orzeczenia sądowego w takich postępowaniach spowodowane jest ich kształtem, a zwłaszcza uproszczeniem oraz przyspieszeniem (w zakresie terminów rozpatrzenia wniosków i zażaleń), uzasadnionym funkcją tych szczególnych rozwiązań. Dlatego wyłączenie wzruszalności orzeczeń zapadłych we wspomnianych postępowaniach naruszało konstytucyjne prawo do rozpatrzenia sprawy w sprawiedliwym postępowaniu (w. z 20 kwietnia 2017 r., K 10/15).

Wśród elementów ograniczających realizację prawa do sądu mogą się znajdować bariery o charakterze ekonomicznym, mające w szczególności postać wygórowanych kosztów sądowych czy zasad ich rozkładu. Z istoty sprawiedliwego postępowania sądowego wynika zarazem odpowiedzialność za wynik procesu, a tym samym obowiązek zwrotu kosztów postępowania stronie wygrywającej proces. Konstytucja nie gwarantuje jednak zwrotu wszelkich kosztów, które strona poniosła w celu dochodzenia roszczeń lub obrony swoich praw. Z konstytucyjnego prawa do sądu nie można w szczególności wyprowadzić obowiązku sądu orzeczenia o zwrocie kosztów postępowania w wysokości ustalonej w umowie zawartej pomiędzy stroną wygrywającą proces a jej pełnomocnikiem. Dlatego brak zaliczenia wszystkich poniesionych kosztów zastępstwa procesowego do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata z wyboru nie narusza w sposób nieproporcjonalny prawa do sądu. Wybór metody ustalania stawki minimalnej wynagrodzenia dla pełnomocnika prawnego (zarówno z wyboru, jak i z urzędu), które strona przegrywająca proces winna zwrócić przeciwnikowi, należy do prawodawcy. Korzysta on w tym zakresie ze znacznej swobody regulacyjnej. Może więc zaprojektować mechanizm obliczania stawki minimalnej wynagrodzenia pełnomocnika procesowego w różny sposób, preferując określone funkcje kosztów postępowania w danej kategorii spraw, odpowiednio wyważając interes publiczny i interes prywatny oraz realizując istotne – z punktu widzenia prowadzonej przez siebie polityki – prawa lub wartości. Limitowanie stawek – w sprawach toczących się w trybie kodeksu postępowania cywilnego – umożliwiać ma przewidzenie finansowych skutków procesu, jak również chronić przed ustalaniem przez stronę zbyt wygórowanego wynagrodzenia adwokackiego kosztem przegrywającego przeciwnika. Dodatkowo w sprawach pracowniczych – ze względu na zasadę pewnego uprzywilejowania pracownika, wynikającą

z założenia o jego zasadniczo słabszej pozycji ekonomicznej w stosunku do pracodawcy – wysokość stawek minimalnych, w sytuacji gdy pracownik przegrywa proces, ma na celu przede wszystkim ochronę jego interesów majątkowych. Zapobiega też sytuacjom, w których będzie on rezygnował z dochodzenia swych roszczeń w obawie przed wysokimi (a nawet wygórowanymi) kosztami zastępstwa prawnego swego przeciwnika procesowego, do których zwrotu byłby zobowiązany w razie przegrania procesu (w. z 21 czerwca 2017 r., SK 35/15).

Czynnikiem ograniczającym możliwość korzystania z prawa do sądu jest także wpływ czasu oraz związana z nim instytucja przedawnienia. Konstytucja nie kreuje prawa jednostki do przedawnienia ani nie przesądza wprost, że karalność przestępstw i wykonanie kary ulegają przedawnieniu. Niemniej, poszukując równowagi między kolidującymi ze sobą wartościami konstytucyjnymi, ustawodawca powinien preferować regulacje prawne, które sprzyjają wygaszaniu wraz z upływem czasu stanu niepewności i stabilizują stosunki społeczne. Służy to realizacji zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonej z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego.

Podobnie jak nazbyt długie terminy przedawnienia czyniłyby z niego instytucję pozorną, tak i terminy zbyt krótkie wyłączałyby realną możliwość skorzystania z drogi sądowej. Oceniany z tej perspektywy roczny termin przedawnienia karalności przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego, w tym występku zniewagi, mieści się w zakresie swobody prawodawcy. Termin ten jest racjonalny i dostosowany do specyfiki przestępstw prywatnoskargowych, gdyż pozwala uniknąć trudności dowodowych, zwiększających ryzyko wydania nieprawidłowego orzeczenia. Jednocześnie przeciwdziała wypadkom nadużywania oskarżenia prywatnego, kiedy to osoba znieważona dochodzi odpowiedzialności sprawcy nie z powodu doznanej krzywdy, lecz w innym celu. Może też przyczynić się do ukrócenia zjawiska pieniactwa sądowego. Nie bez znaczenia jest również problem kolizji interesów pokrzywdzonego dochodzącego ochrony sądowej oraz (domniemanego) sprawcy przestępstwa, który nie powinien stale pozostawać w niepewności co do perspektywy uruchomienia jego odpowiedzialności karnej. Poza tym wszczęcie prywatnoskargowego postępowania karnego nie wyczerpuje środków prawnych służących naprawieniu uszczerbku, którego pokrzywdzony doznał wskutek znieważenia, ponieważ może on skorzystać z majątkowych i niemajątkowych środków ochrony dóbr osobistych przewidzianych w kodeksie cywilnym. Korzystanie z części z nich (dochodzenie przeproszenia lub sprostowania) w ogóle nie jest ograniczone terminem, a w wypadku innych (dochodzenia roszczeń majątkowych) termin przedawnienia jest wyjątkowo długi, bo co do zasady 10-letni. Pokrzywdzony ma więc realną możliwość sądowej ochrony czci i dobrego imienia (w. z 20 kwietnia 2017 r., SK 3/16).

4. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej i administracyjnej

Konstytucja nakazuje każdemu przestrzegać prawa. Wypełnianie tego nakazu gwarantować mają tworzone przez ustawodawcę mechanizmy, w tym sankcjonowanie naruszeń prawa. Od efektywności m.in. sankcjonowania zależy urzeczywistnienie konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego.

Ta sama zasada sprzeciwia się jednak temu, by organy władzy publicznej ingerowały w sferę konstytucyjnych wolności i praw w sposób arbitralny i nieproporcjonalny. Z tego względu niesprawiedliwa lub nadmierna kara za naruszenie prawa jest niedopuszczalna. W konsekwencji ustawodawcę obowiązuje bezwzględny zakaz karania tej samej osoby dwu- lub wielokrotnie za ten sam czyn. W szczególności niedopuszczalna byłaby więc sytuacja, w której wobec tej samej osoby, za ten sam czyn, stosowane miałyby być łącznie różne rodzaje środków o charakterze represyjnym, służących ochronie tych samych dóbr istotnych prawnie. Ustawodawcę wiąże poza tym nakaz proporcjonalnej reakcji na naruszenie prawa. Dlatego kumulacja odpowiedzialności karnej z innymi rodzajami odpowiedzialności, realizującymi przynajmniej w pewnym zakresie funkcję represyjną, nie może skutkować stosowaniem wobec tej samej osoby za ten sam czyn różnych środków prawnych, których łączna represyjność wykracza poza poziom dopuszczany przez zasadę proporcjonalności. Powyższych wymogów (tj. zakazu podwójnego karania oraz nakazu proporcjonalnej reakcji państwa na naruszenie prawa) ustawodawca nie spełnił, dopuszczając do tego, że osoba ukarana w trybie administracyjnym karą pieniężną na podstawie ustawy o transporcie drogowym, będzie mogła następnie za ten sam czyn, polegający na poświadczeniu nieprawdziwych informacji w „Zaświadczeniu o działalności”, zostać pociągnięta również do odpowiedzialności karnej na podstawie kodeksu karnego. Naruszenie konstytucyjnego standardu w zakresie sankcjonowania naruszeń prawa wzięło się stąd, że obie kary realizować mają przede wszystkim funkcję represyjną. Kara pieniężna ma być w tym wypadku swoistą „odpłatą” za naruszenie obowiązków i warunków przewozu drogowego, niezależnie od tego, czy doszło do jakiegokolwiek uszczerbku w budżecie państwa. Ponadto obie kary pełnić mają także funkcję prewencyjną, a przy tym łączy je, w gruncie rzeczy, ten sam cel polegający na ochronie dobra, jakim jest prawdziwość dokumentów będących w obrocie prawnym (*w. z 20 czerwca 2017 r., P 124/15*).

5. Zasady tworzenia prawa

5.1. Zasady poprawnej legislacji

Zasady poprawnej (prawidłowej, właściwej, rzetelnej, przyzwoitej) legislacji mają podstawę w zasadzie demokratycznego państwa prawnego i zaliczają się do konstytucyjnych norm systemowych (zob. pkt 2 powyżej). Zasady te nakładają na ustawodawcę obowiązek zapewnienia dostatecznej określoności przepisów prawa. Przepisy powinny więc być wystarczająco precyzyjne i komunikatywne.

Niekiedy jednak pewna niedookreśloność jest konstytucyjnie usprawiedliwiona (przede wszystkim w wypadku regulowania wyjątkowo złożonej materii), a nawet pożądana dla zapewnienia efektywności regulacji. W konsekwencji pozbawienie mocy obowiązującej przepisu z powodu braku wymaganej określoności może nastąpić jedynie w ostateczności. Sytuacja taka ma miejsce dopiero wtedy, gdy nieprecyzyjność lub niejasność są tak daleko idące, że powstających na tym tle wątpliwości interpretacyjnych nie da się usunąć za pomocą ogólnie przyjętych w kulturze prawnej reguł wykładni, a także wtedy, gdy trudności w ich usunięciu, zwłaszcza z punktu widzenia adresatów danej regulacji, okazują się rażąco nadmierne, czego

nie można usprawiedliwić złożonością normowanej materii. Za dostatecznie precyzyjny i jasny został uznany przepis ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa przewidujący, że świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zasiłku dla bezrobotnych, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego oraz do urlopu dla poratowania zdrowia, udzielonego na podstawie odrębnych przepisów, czy osobie uprawnionej do emerytury. Wątpliwości interpretacyjne dotyczyły w tym wypadku tego, czy do osób uprawnionych do emerytury należy zaliczyć również ubezpieczonych mających ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury, którym wypłata została zawieszona z powodu kontynuowania zatrudnienia. Zastosowanie przez sądy przyjętych w kulturze prawnej reguł wykładni pozwoliło jednak ustalić jednoznacznie i trwale, że osobą uprawnioną do emerytury jest także osoba, która spełnia wszystkie przesłanki nabycia prawa do tego świadczenia i której prawo do emerytury zostało ustalone decyzją organu rentowego, nawet jeśli uległo ono zawieszeniu z powodu kontynuowania zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy bez rozwiązania stosunku pracy (*w. z 25 kwietnia 2017 r., P 34/15*).

Rażącego stopnia niedookreśloności nie osiągnął też przepis ustawy o gospodarce nieruchomościami, który – do czasu ogłoszenia przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego wskaźników zmian cen nieruchomości – nakazywał stosować podczas waloryzacji kwot odszkodowania za wyłączone nieruchomości wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych (tj. wskaźniki inflacyjne). Odczytując ten przepis w kontekście istoty waloryzacji, organy administracji mają bowiem możliwość ustalenia obiektywnych kryteriów przeliczenia kwot odszkodowań. Pozwala on zatem zrekonstruować podstawę rozstrzygnięć organów w konkretnych sprawach, nie dając im możliwości podejmowania arbitralnych decyzji (*w. z 9 marca 2017 r., P 13/14*).

Konstytucyjny standard poprawnej legislacji wymaga nie tylko tego, by przepisy prawne prawidłowo (precyzyjnie, jasno itd.) wyrażały normatywną treść, ale by nadawały się do realizacji zakładanych w nich celów i były spójne. Za poprawną (przyzwoitą) nie może być więc w demokratycznym państwie prawnym uznana legislacja nieracjonalna, tj. nieadekwatna do zakładanego celu lub dysfunkcyjna, choćby nawet czyniła zadość wszelkim formalnym kryteriom poprawności. Wymogu racjonalności nie spełnił przepis ustawy o komornikach sądowych i egzekucji różnicujący wysokość opłaty stosunkowej – pobieranej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych – w zależności od tego, czy po wszczęciu postępowania egzekucyjnego dłużnik dobrowolnie wpłacił należną kwotę komornikowi, czy też do rąk wierzyciela. Przepis ten okazał się nieadekwatny do zakładanego celu, a zarazem niespójny z pozostałymi regulacjami ustawy. Przepisy o opłatach egzekucyjnych powinny być bowiem oparte na konstytucyjnie uzasadnionym założeniu, że dłużników na każdym etapie postępowania egzekucyjnego należy motywować do dobrowolnego i pełnego zaspokojenia wierzycieli. W świetle interesu publicznego zachowanie to jest zdecydowanie bardziej pożądane niż poddanie się egzekucji, które rodzi konieczność przymusowego wyegzekwowania przez komornika świadczenia z majątku. Tymczasem obciążenie dłużnika wyższymi kosztami egzekucji w razie spełnienia świadczenia do rąk komornika niż do rąk wierzyciela nie realizowało

tego założenia, gdyż w obu wypadkach chodziło o zachowanie zgodne z interesem wierzyciela (*w. z 28 czerwca 2017 r., P 63/14*).

Konstytucyjne gwarancje dostatecznej określoności regulacji prawnych są istotnie wzmocnione m.in. w wypadku prawa daninowego. Konstytucja formułuje bowiem nakaz precyzyjnego ustalenia w ustawie wszystkich istotnych elementów stosunku daninowego, a ponadto wskazuje, w odniesieniu do jakich elementów tego stosunku (podmioty, przedmiot, stawki, zasady przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorie podmiotów zwolnionych) rozważany obowiązek ma charakter szczególny. Wszystko po to, by zainteresowany znał dokładną treść i wysokość ciężących na nim obowiązków daninowych w chwili zajścia zdarzeń powodujących powstanie takich obowiązków, a więc by mógł przewidywać daninowe konsekwencje swoich działań. Podwyższonego standardu określoności prawa daninowego dochował ustawodawca w regulacji umożliwiającej Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przyjęcie jako podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe wysokości wynagrodzenia innej niż wynikająca z umowy o pracę. Określił mianowicie wszystkie elementy stosunku ubezpieczenia chorobowego łączącego pracownika z państwem w sferze zabezpieczenia społecznego. Są nimi, między innymi: zależna od wysokości wynagrodzenia wysokość uiszczanej składki oraz decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Zarazem jednak, zważywszy na wielość czynników wpływających na wysokość wynagrodzenia, ustawodawca nie uszczegółowił reguł ustalenia wynagrodzenia faktycznie otrzymywanego przez konkretnego pracownika. Niemniej wystarczające były w tym względzie zawarte w kodeksie pracy ogólne dyrektywy, zgodnie z którymi pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia za pracę, tzn. wynagrodzenia odpowiadającego, w szczególności, rodzajowi wykonywanej pracy i kwalifikacjom wymaganym do jej wykonywania, a także uwzględniającego ilość i jakość świadczonej pracy. Ustawodawca nie musiał przy tym z góry rozstrzygać potencjalnych rozbieżności w sposobie ustalania przez sądy kontrolujące decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych realnego wynagrodzenia – wynikających z różnic w wykładni kwestionowanej regulacji – ponieważ mógł to czynić, i w praktyce czynił, Sąd Najwyższy (*w. z 29 listopada 2017 r., P 9/15*).

Z obowiązkiem szczególnie jasnego formułowania przez ustawodawcę przepisów stanowiących przez niego w ramach władztwa daninowego związana jest fundamentalna dla ich wykładni zasada, która nakazuje rozstrzygać wszelkie wątpliwości interpretacyjne na korzyść podatnika, będąca oczywistą konsekwencją konstytucyjnego nakazu nakładania podatków wyłącznie w ustawie. Przestrzeganie tych zasad przez organy podatkowe oraz kontrolujące ich działalność sądy administracyjne jest konieczne do zapewnienia podatnikom niezbędnego poziomu bezpieczeństwa prawnego, co niewątpliwie sprzyja budowaniu zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Standardy te naruszała wykładnia rozszerzająca jednego z przepisów ustawy o podatkach i opłatach lokalnych wyrażającego definicję legalną budowli (pociągająca za sobą zawężenie ustawowej definicji budynku). Utrwaleniu się nieprawidłowej wykładni sprzyjała zaś wadliwa, bo niedostatecznie precyzyjna, redakcja tego przepisu. W efekcie nieakceptowalnej w polskiej kulturze prawnej ingerencji w treść definicji legalnej, dokonywanej w oparciu o nieprzewidziane w ustawie kryterium celowościowe, doszło do niedopuszczalnej zmiany interpretacji regulacji podatkowej na niekorzyść podatnika (*w. z 13 grudnia 2017 r., SK 48/15*).

5.2. Procedura ustawodawcza

Konstytucja stanowi, że uchwałę Senatu odrzucającą ustawę albo poprawkę zaproponowaną w uchwale Senatu uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Konstytucja nie decyduje natomiast o samej formule językowej, jakiej ma użyć Marszałek Sejmu, poddając pod głosowanie senacką poprawkę. Pierwszorzędne znaczenie ma w tym wypadku intencja posłów wyrażona w akcie głosowania, nie zaś jego forma. Jeśli więc w Sejmie dojdzie do głosowania za przyjęciem poprawek senackich, a nie za ich odrzuceniem, a z takiego głosowania można wywieść, że Sejm nie odrzucił uchwały Senatu bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, to należy uznać, że skutecznie przeprowadzono głosowanie, o którym mowa w Konstytucji. Dlatego posłużenie się przez Marszałka Sejmu inną niż ukształtowana w praktyce parlamentarnej, aczkolwiek jasną i jednoznaczną formułą słowną nie naruszało konstytucyjnych standardów procesu legislacyjnego (*w. z 5 października 2017 r., Kp 4/15*).

Konstytucja stanowi, że Prezydentowi Rzeczypospolitej przedstawia się do podpisu ustawę, która została uchwalona. Wobec tego wynik głosowania Sejmu nad senackimi poprawkami do ustawy musi bezwzględnie znaleźć odzwierciedlenie w jej ostatecznym tekście. To znaczy, że muszą być w nim zawarte wszystkie przyjęte (nieodrzucone) poprawki Senatu, i taką jego wersję Marszałek Sejmu ma obowiązek przekazać Prezydentowi do podpisu. Wymagania tego nie dochowano w ustawie o kuratorach sądowych, gdyż Marszałek Sejmu opacznie zinterpretował wynik głosowania „za przyjęciem” poprawek zgłoszonych przez Senat. W efekcie – wbrew intencjom posłów, których bezwzględna większość opowiedziała się za przyjęciem poprawek Senatu (a więc przeciwko ich odrzuceniu) – nie uwzględniono ich w tekście ustawy przedłożonym Prezydentowi. Doszło zatem do istotnego naruszenia procedury ustawodawczej, uzasadniającego odmowę podpisania ustawy i uznanie jej za niekonstytucyjną (*w. z 5 października 2017 r., Kp 4/15*).

5.3. Zasady wydawania rozporządzeń

Zgodnie z Konstytucją rozporządzenie wydaje się na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Wymóg szczegółowości upoważnienia oznacza, że musi ono wskazywać organ właściwy do wydania rozporządzenia, wyznaczać zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz określać wytyczne dotyczące treści aktu.

Z wykonawczego statusu rozporządzenia wynika poza tym, że ustawa może przewidywać konkretyzację w rozporządzeniu jedynie takich materii, które w zasadniczym stopniu zostały już w niej uregulowane. Wymagania tego nie spełnił ustawodawca, upoważniając do wydania szeregu rozporządzeń dotyczących przeprowadzania kontroli osobistej przez funkcjonariuszy służb mundurowych. Mimo bardzo ograniczonego zakresu ustawowej regulacji tego rodzaju kontroli, ustawodawca scedował na organy władzy wykonawczej samodzielne i całościowe ustalenie trybu (sposobu) i zakresu wykonywania czynności kontrolnych. W rezultacie rozporządzenia te utraciły charakter wykonawczy (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 17/14*).

Wykonanie upoważnienia polega na unormowaniu w rozporządzeniu materii wskazanej przez ustawodawcę, z uwzględnieniem sformułowanych przez niego wytycznych. Wytycznych tych dochowano w rozporządzeniu w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej. W upoważnieniu do jego wydania ustawodawca nakazał organowi wydającemu rozporządzenie określić m.in. tryb postępowania w związku z „brakiem możliwości pełnienia obowiązków aplikanta notarialnego”, z uwzględnieniem w szczególności „ustawowego czasu trwania aplikacji” wynoszącego trzy i pół roku. Jakkolwiek czas trwania aplikacji nie może być w rozporządzeniu skracany ani wydłużany, to wyznaczony przez ustawodawcę okres aplikacji odpowiada jedynie ramom czasowym, w których powinno być prowadzone szkolenie zawodowe. Nie jest to więc termin sztywny w tym sensie, że aplikant, który zaczyna szkolenie zawodowe 1 stycznia określonego roku, nie musi go ukończyć dokładnie trzy i pół roku później. Poza tym, zgodnie z ustawą, przesłanką skreślenia aplikanta z listy aplikantów notarialnych jest nieukończenie aplikacji w ustawowym terminie wyłącznie „bez usprawiedliwionej przyczyny”. Dlatego organ wydający rozporządzenie pozwolił aplikantom notarialnym, którzy z przyczyn usprawiedliwionych nie uczestniczyli w odpowiedniej liczbie zajęć szkoleniowych, na uzupełnienie wymaganych obecności w okresie roku od upływu ustawowego terminu ukończenia aplikacji. Było to dopuszczalne, gdyż uzupełnienie obecności na zajęciach niezbędnych dla zapoznania się przez aplikanta z całokształtem pracy notariusza nie skutkuje wydłużeniem ustawowego czasu trwania aplikacji ani nie polega na realizowaniu nowego programu szkoleniowego czy powtarzaniu całego cyklu szkolenia (*w. z 16 lutego 2017 r., U 2/15*).

Niezależnie od wytycznych dotyczących treści aktu organ wydający rozporządzenie musi spełnić sformułowane w upoważnieniu do jego wydania wymagania proceduralne – również wtedy, gdy korzysta z tego upoważnienia po to, by uchylić obowiązujące już rozporządzenie. Skoro więc ustawodawca postanowił, że wydanie rozporządzenia tworzącego nowe gminy poprzedzać muszą konsultacje z mieszkańcami jednostek samorządu terytorialnego, których rozporządzenie to dotyczy, analogiczne konsultacje trzeba przeprowadzić także w wypadku uchylania tego rozporządzenia. Jest tak tym bardziej, że konsultacje dotyczące utworzenia gmin przeprowadza się w innym celu niż ten, któremu ma służyć rozporządzenie uchylające. Wspomnianego wymagania nie spełniono podczas wydania rozporządzenia uchylającego rozporządzenie kreujące gminy Szczawa i Grabówka (*w. z 1 czerwca 2017 r., U 3/17*).

Organ wydający rozporządzenie musi też wziąć pod uwagę wartości konstytucyjne, a poza tym powinien uwzględnić inne regulacje ustawy upoważniającej do wydania rozporządzenia, pozostające w związku z materią regulowaną w akcie wykonawczym. Jest to istotne zwłaszcza, gdy w wytycznych dotyczących treści aktu występuje wyrażenie niedookreślone. Wyrażenia tego rodzaju użył ustawodawca w przepisach prawa o adwokaturze oraz ustawy o radcach prawnych, które upoważniają do ustalenia w rozporządzeniach stawek minimalnych opłat za wszystkie czynności wykonywane przez adwokatów i radców prawnych w postępowaniach (sprawach) przed organami wymiaru sprawiedliwości. Ponieważ nie mógł wyróżnić wszelkich rodzajów spraw według jednego tylko kryterium nawiązującego do przedmiotu sprawy, w wytycznych polecił uwzględnić „rodzaj i zawłość sprawy”, wprowadzając dzięki

temu do nich pewną elastyczność. Z uwagi na to wolno było w rozporządzeniach zastosować inne kryteria ustalania stawki minimalnej niż wynikające z samego tylko przedmiotu sprawy w rozumieniu materialnoprawnym, w szczególności zaś uzależnić tę stawkę od wartości jej przedmiotu (*w. z 19 grudnia 2017 r., U 1/14*).

Rozdział III. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków w 2017 r.

Przedmiotem niniejszego rozdziału są podstawowe informacje o działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego w zakresie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o ograniczonej legitymacji, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji.

Czynności orzecznicze podejmowane w ramach funkcjonującej od 17 października 1997 r. wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o ograniczonej zdolności wnioskowej są istotnym elementem działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. Celem tej kontroli jest, z jednej strony, umożliwienie skarżącym i wnioskodawcom skutecznego uzupełnienia braków formalnych złożonych przez nich pism procesowych, z drugiej zaś, przeciwdziałanie nadawaniu dalszego biegu tym skargom i wnioskom, które nie spełniają wymogów wskazanych w Konstytucji, a dookreślonych w ustawie zwykłej. Na tym etapie Trybunał bada zatem spełnienie przesłanek procesowych, których katalog – w świetle orzecznictwa Trybunału – ma charakter zamknięty i warunkuje dopuszczalność merytorycznego rozpoznania.

Od 3 stycznia 2017 r. podstawą podejmowania przez Trybunał działalności orzeczniczej, w tym także wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków, jest ustawa z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Akt ten zastąpił uchyloną 20 grudnia 2016 r. ustawę z 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym⁴ (dalej: ustawa o TK z 2016 r.).

Zmiana ustawy regulującej organizację Trybunału i tryb postępowania przed tym organem nie pozostała bez wpływu na wstępną kontrolę, tak skarg konstytucyjnych, jak i wniosków.

W obecnie obowiązującej ustawie, podobnie jak w ustawie o TK z 2016 r., przyjęto dwuetapowy model rozstrzygania o dopuszczalności skarg i wniosków do merytorycznej oceny. Model ten znalazł zastosowanie zarówno do spraw, które zostały wniesione po 3 stycznia 2017 r., jak i do tych, które złożono w Trybunale pod rządami poprzednio obowiązujących aktów prawnych (tj. ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym⁵, dalej: ustawa o TK z 1997 r.; ustawy z 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym⁶, dalej: ustawa o TK z 2015 r. oraz ustawy o TK z 2016 r.), ale w stosunku do których wstępne rozpoznanie z różnych przyczyn

⁴ Dz. U. poz. 1157.

⁵ Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.

⁶ Dz.U. z 2016 r. poz. 293.

nie zostało zakończone. Takie założenie wynikało wprost z przepisu przejściowego, zgodnie z którym do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym, wszczętych i niezakończonych przed 3 stycznia 2017 r. (tj. przed wejściem w życie u.o.t.p.TK), stosuje się przepisy u.o.t.p.TK (art. 9 ust. 1 ustawy z 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego⁷, dalej: ustawa wprowadzająca). Ponadto, na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy wprowadzającej, wszystkie dotychczasowe czynności procesowe podjęte przez Trybunał pozostały w mocy.

W zakresie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych u.o.t.p.TK doprecyzowała dotychczasowe wymogi formalne, wprowadzając obowiązek: udokumentowania daty doręczenia skarżącemu wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, które przesądza o wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana (art. 53 ust. 1 pkt 5 u.o.t.p.TK); poinformowania, czy od takiego orzeczenia, skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia (art. 53 ust. 1 pkt 6 u.o.t.p.TK); oraz dołączenia do skargi pełnomocnictwa szczególnego do sporządzenia i wniesienia tego środka prawnego, a także reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem (art. 53 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK). Niespełnienie powyższych wymagań było w 2017 r. najczęstszą przyczyną wzywania skarżących do uzupełnienia braków formalnych. Ich nieuzupełnienie skutkowało z kolei odmową nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu (zob. *p. z 7 grudnia 2017 r., Ts 37/17, p. z 19 czerwca 2018 r., Ts 158/17*).

Przepisy nowej ustawy doprecyzowały także kwestie wznowienia biegu terminu na złożenie skargi po jego zawieszeniu z powodu wystąpienia przez skarżącego do sądu o ustanowienie pełnomocnika z urzędu (art. 44 u.o.t.p.TK). Okoliczność przekroczenia terminu była podstawą odmowy nadania biegu skardze sporządzonej przez pełnomocnika z urzędu m.in. w sprawie o sygn. *Ts 10/17 (p. z 29 marca 2017 r.)*. Sformułowano także samodzielną podstawę zawieszenia postępowania przed Trybunałem do czasu rozpoznania przez Sąd Najwyższy nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jeżeli został on wniesiony równoległe ze skargą konstytucyjną (art. 78 u.o.t.p.TK). Na tej podstawie w 2017 r. Trybunał zawiesił postępowanie w 9 sprawach.

W zakresie wstępnej kontroli wniosków u.o.t.p.TK zaostrzyła niektóre wymogi formalne tych pism procesowych. W wypadku podmiotów opisanych w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, oprócz konieczności spełnienia dotychczasowych wymogów formalnych, wnioskodawca ma obowiązek powołać przepis prawa lub postanowienie statutu wskazujące, że jest on ogólnokrajowym organem lub ogólnokrajową władzą (art. 48 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK). Ponadto podmioty posiadające ograniczoną legitymację wnioskową określone w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji są zobowiązane do dołączenia uchwały lub innego rozstrzygnięcia, stanowiącego podstawę wystąpienia z wnioskiem i określającego kwestionowany akt normatywny lub jego część oraz wskazującego wzorzec kontroli (art. 48 ust. 2 pkt 1 u.o.t.p.TK). Podmioty określone w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji zostały ponadto zobligowane do dostarczenia protokołu z posiedzenia organu lub władzy podmiotu pozwalającego

---

⁷ Dz. U. poz. 2074, ze zm.

stwierdzić, że uchwała o wystąpieniu z wnioskiem do TK została podjęta zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami statutu (art. 48 ust. 2 pkt 2 u.o.t.p.TK) oraz doręczenia aktualnego odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego (art. 48 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p.TK). W zakresie postępowania na etapie wstępnej kontroli, ustawodawca dodał jeszcze jedną przesłankę odmowy nadania wnioskowi dalszego biegu (obok oczywistej bezzasadności oraz nieusunięcia braków w terminie – art. 61 ust. 4 pkt 2 i 3 u.o.t.p.TK) – tj. nieusuwalność braków formalnych wniosku (art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK).

W 2017 r. do Trybunału złożono 234 skargi i 9 wniosków.

Mimo kolejnej zmiany ustawy regulującej organizację Trybunału i tryb postępowania przed tym organem, na etapie wstępnego rozpoznania skarg konstytucyjnych, w odniesieniu do spraw wniesionych w 2017 r. i latach poprzednich, Trybunał wydał 450 postanowień oraz zarządzeń, w tym: 33 postanowienia o przekazaniu skargi do merytorycznego rozpoznania; 178 postanowień o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w całości lub w części; 98 postanowień o nieuwzględnieniu zażalenia na postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu; 3 postanowienia o uwzględnieniu tego środka odwoławczego; 45 postanowień – w tym o zawieszeniu, umorzeniu, zwrocie kosztów postępowania oraz 93 zarządzenia o konieczności uzupełnienia braków formalnych.

W zakresie wniosków, Trybunał wydał 11 postanowień i zarządzeń, w tym: 1 postanowienie o nadaniu wnioskowi dalszego biegu; 3 postanowienia o odmowie nadania wnioskowi dalszego biegu; 3 postanowienia o nieuwzględnieniu zażalenia na odmowę nadania wnioskowi dalszego biegu, a także 4 zarządzenia o konieczności uzupełnienia braków formalnych.

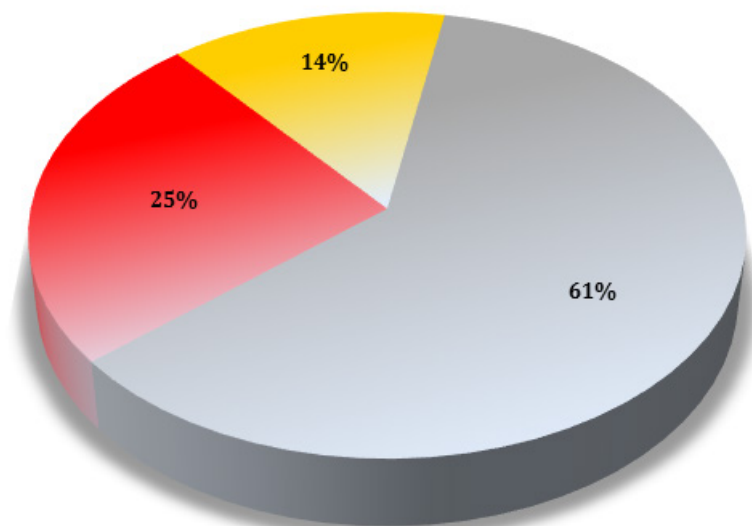
Rozdział IV. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy oraz współdziałanie z sądami

1. Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niekonstytucyjność określonych przepisów zazwyczaj prowadzą do usunięcia stanu niekonstytucyjności z systemu prawa. Wielokrotnie jednak w związku z wyrokiem wymagana jest reakcja prawodawcy. W ramach przyjętej w Biurze Służby Prawnej Trybunału Konstytucyjnego klasyfikacji skutków wyroków Trybunału dla prawodawcy z wyroku może wynikać, że:

- a) **konieczne** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- b) **wskazane** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie⁸.

CELOWOŚĆ PODJĘCIA DZIAŁAŃ PRAWODAWCZYCH W ZWIĄZKU Z WYROKAMI WYDANYMI W 2017 R.

- Konieczność reakcji prawodawcy
- Reakcja wskazana
- Wyroki nie wymagające reakcji prawodawcy

⁸ Zob. § 2 zarządzenia nr 12/2018 Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 21 czerwca 2018 r. w sprawie czynności ewidencyjnych, badawczych i analitycznych, prowadzonych w Biurze Służby Prawnej Trybunału, związanych z realizacją orzeczeń Trybunału w działalności prawodawczej właściwych organów, oraz sposobu ich dokumentowania.

Reakcja prawodawcy jest konieczna, gdy od wprowadzenia określonych zmian w prawie zależy usunięcie stanu niekonstytucyjności stwierdzonego wyrokiem Trybunału. Działanie prawodawcze jest wymagane dla osiągnięcia konstytucyjności instytucji prawnych, których element stanowią lub stanowiły niekonstytucyjne przepisy.

Działanie prawodawcy jest natomiast wskazane, kiedy Trybunał, rozpatrując problem konstytucyjny, w uzasadnieniu wyroku zwrócił uwagę na uchybienia, które prawodawca powinien usunąć. Za wyroki, w następstwie których reakcja prawodawcy jest wskazana, uznaje się te, w uzasadnieniu których zasygnalizowano konieczność lub zasadność zmiany prawa, gdy zmiana ta nie odnosi się do wykonania samego wyroku, lecz wynika z innych przyczyn.

1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

1.1.1. Zmiany konieczne

1.1.1.1. Wyroki mogące spowodować powstanie luki w prawie

W wypadku niektórych wyroków utrata mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy może prowadzić do powstania luki w systemie prawa, którą prawodawca musi uzupełnić. W takich sytuacjach Trybunał odracza termin utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy, aby zapobiec negatywnym skutkom ich natychmiastowego usunięcia z systemu i dać prawodawcy czas na rzetelne przygotowanie odpowiednich zmian. Dlatego Trybunał odroczył utratę mocy obowiązującej przepisów wielu ustaw odnoszących się do kontroli osobistej. Było to uzasadnione koniecznością uniknięcia sytuacji, w której funkcjonariusze służb ochrony porządku publicznego zostaliby z dnia na dzień pozbawieni istotnej części swoich kompetencji, co mogłoby przyczynić się do spadku skuteczności ich działań i utrudniać im wykonywanie ustawowych obowiązków (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 17/14*).

1.1.1.2. Wyroki stwierdzające niepełny charakter regulacji

Konieczność działania prawodawcy może również wynikać ze stwierdzonego wyrokiem Trybunału niepełnego charakteru regulacji. Dotyczy to przede wszystkim rozstrzygnięć, w których Trybunał wprost wskazał w sentencji brak pewnych rozwiązań prawnych. Z sentencji wyroków wydanych w 2017 r. wynika, że obowiązkiem ustawodawcy jest wprowadzenie przepisów:

- przewidujących zwrot opłat za naukę dzieci, które ze względu na szczególne warunki państwa przyjmującego nie mają możliwości uczęszczania do bezpłatnego przedszkola publicznego, oddziału przedszkolnego przy publicznej szkole podstawowej lub korzystania z innej formy wychowania przedszkolnego w celu realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego (*w. z 23 lutego 2017 r., K 2/15*);
- przyznających prawo do osobistego udziału sprawcy, wobec którego stosowany jest środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, w posiedzeniu sądu w sprawie dalszego stosowania tego środka zabezpieczającego (*w. z 22 marca 2017 r., SK 13/14*);

- umożliwiających pracownikom tymczasowym wytoczenie powództwa przed sądem, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana (w. z 22 marca 2017 r., P 121/15);
- umożliwiających wznowienie postępowania od prawomocnego postanowienia sądu apelacyjnego wydanego w ramach szczególnego postępowania w toku kampanii referendalnej, uregulowanego w art. 44 ustawy z 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym i art. 35 ustawy z 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (w. z 20 kwietnia 2017 r., K 10/15);
- uniemożliwiających stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn, który stanowi naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego opisane w lp. 3.9 załącznika nr 3 do ustawy o transporcie drogowym, jednoczesnej odpowiedzialności za przestępstwo oraz kary pieniężnej (w. z 20 czerwca 2017 r., P 124/15);
- gwarantujących minimalną ochronę przed bezdomnością osobom, które nie są w stanie we własnym zakresie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych w ramach regulacji odnoszących się do egzekucji z nieruchomości lub lokalu (pomieszczenia), które służą zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego (w. z 18 października 2017 r., K 27/15);
- uwzględniających prawo do żądania przez poprzedniego właściciela lub jego spadkobiercę zwrotu nieruchomości nabytej przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego w drodze umowy, gdy nieruchomość stała się zbędna na cel publiczny uzasadniający jej nabycie (w. z 12 grudnia 2017 r., SK 39/15).

1.1.1.3. Inne wyroki wymagające zmian w prawie

Konieczność zmiany prawa w wyniku wyroku może być związana z tym, że niekonstytucyjne przepisy odnosiły się do kwestii, której uregulowania wymaga Konstytucja. Dlatego orzekając niezgodność dotychczasowych rozwiązań prawnych, Trybunał zwrócił uwagę na konieczność podjęcia interwencji prawodawczej i takie ukształtowanie procedury wyłaniania kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, by odpowiadała ona standardom wynikającym z Konstytucji (w. z 24 października 2017 r., K 3/17).

1.1.2. Zmiany wskazane

Rozstrzygając problemy konstytucyjne, Trybunał zwraca niekiedy uwagę, w uzasadnieniu wyroku, na potrzebę podjęcia przez prawodawcę określonych działań, które mają służyć poprawie jakości systemu prawa. W wyrokach wydanych w 2017 r. Trybunał wskazał prawodawcy, że:

- powinien rozważyć możliwość wprowadzenia bardziej precyzyjnych przepisów regulujących środek nadzorczy w postaci „orzekania” przez organ władzy publicznej o nieważności uchwał spółek wodnych, ze względu na występowanie licznych problemów dotyczących rozgraniczenia właściwości sądów administracyjnych i powszechnych w tej kwestii (w. z 12 maja 2017 r., SK 49/13);
- dla zapewnienia ochrony interesów dłużników potrzebna jest zmiana w zakresie formułowania zawiadomień o wszczęciu egzekucji, tak aby zwracać w nich uwagę, że „wezwanie” nie wyłącza uiszczenia świadczenia bezpośrednio do rąk

wierzyciela (w sytuacji gdy wysokość opłaty byłaby inna, gdy dłużnik dokona wpłaty bezpośrednio wierzycielowi, jak też wtedy, gdy dokona wpłaty komornikowi; *w. z 28 czerwca 2017 r., P 63/14*);

- powinien dostosować przepisy kodeksu postępowania cywilnego do wymagań konstytucyjnych, jeśli chodzi o rozszerzenie klauzuli wykonalności w wypadku, gdy w tytule egzekucyjnym wskazane są innego rodzaju spółki niż spółka jawna, zwłaszcza że w standardzie konstytucyjnym mieści się sama instytucja rozszerzania klauzuli wykonalności na byłego wspólnika spółki jawnej, o ile był jej wspólnikiem w chwili wszczęcia postępowania, w którym został wydany tytuł egzekucyjny przeciwko spółce jawnej, a tym samym wspólnik miał możliwość obrony swych praw przed sądem (*w. z 3 października 2017 r., SK 31/15*);
- dokonać przeglądu ustawodawstwa – zwłaszcza przepisów dotyczących dowodów rejestracyjnych – pod kątem istnienia unormowań przewidujących pobranie opłat związanych z wydaniem nowego dokumentu z powodu konieczności zmiany zawartych w nim danych, wynikającej ze zmiany stanu faktycznego spowodowanej działaniem organów władzy samorządowej, w celu ich pilnej, zbiorczej nowelizacji. Jednocześnie ustawodawca powinien rozważyć, czy w dobie zdalnie dostępnych baz danych konieczne jest umieszczanie danych adresowych w prawach jazdy, dowodach rejestracyjnych i innych podobnych dokumentach (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 36/15*).
- Trybunał zwrócił również uwagę, że nie jest wykluczone wprowadzenie ograniczenia dostępu do uproszczonego trybu certyfikowania instalatorów odnawialnych źródeł energii, które bazowałoby na terminie wydania dyplomu ukończenia właściwych studiów wyższych, pod warunkiem że nie przybierze ono postaci sztywnego terminu (daty), lecz będzie zrelatywizowane do czasu, jaki upłynął od momentu uzyskania tego dyplomu do chwili złożenia wniosku o certyfikat (*w. z 20 czerwca 2017 r., K 16/15*).

1.1.3. Zmiany sygnalizowane

Zgodnie z art. 35 ust. 1 u.o.t.p.TK, Trybunał sygnalizuje Sejmowi i Senatowi oraz innym organom stanowiącym prawo istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. W 2017 r. Trybunał przedstawił Sejmowi uwagi dotyczące celowości podjęcia działań ustawodawczych zmierzających do uregulowania kwestii zwrotu kosztów przejazdu niepełnosprawnego ucznia i jego opiekuna do placówek oświatowych (*p. z 17 października 2017 r., S 1/17*).

1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

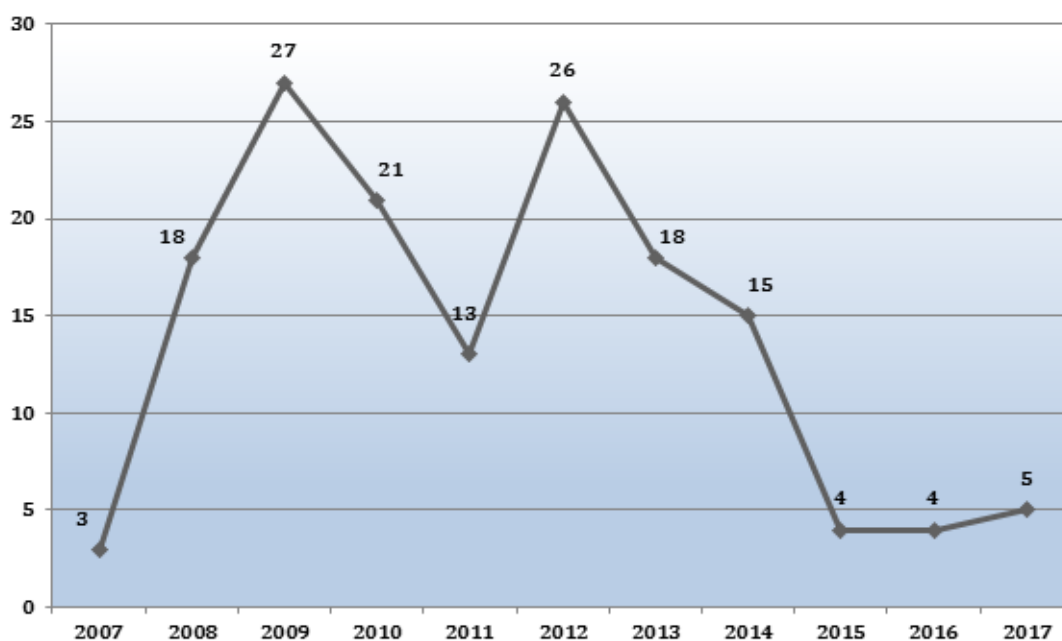
1.2.1. Inicjatywy ustawodawcze Senatu

W 2017 r. Senat podjął 5 uchwał w sprawie wniesienia do Sejmu projektów ustaw mających na celu dostosowanie systemu prawa do wyroków Trybunału (o jeden

projekt więcej niż w roku poprzednim). Wśród tych projektów na uwagę zasługuje senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy o kierujących pojazdami⁹. Celem projektu jest dostosowanie systemu prawa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11 października 2016 r. wskazującego niekonstytucyjność braku sytuacji usprawiedliwiających – ze względu na stan wyższej konieczności – kierowania pojazdem z przekroczeniem dopuszczalnej prędkości o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym (zob. w. z 11 października 2016 r., K 24/15).

INICJATYWY USTAWODAWCZE SENATU MAJĄCE NA CELU DOSTOSOWANIE PRAWA DO ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

W 2017 r. w wyniku rozpatrzenia inicjatyw Senatu – podjętych w następstwie wyroków Trybunału – ustawodawca między innymi:

- wprowadził odrębną stawkę opłaty stałej za opróżnienie lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w sytuacji, gdy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie wykonał obowiązek w wyznaczonym terminie (zob. w. z 13 października 2015 r., P 3/14)¹⁰;
- usunął z ustawy o finansach publicznych art. 284 ust. 1, który mógł powodować wątpliwości interpretacyjne co do zakresu dokumentów wytworzonych przez audytora wewnętrznego w trakcie prowadzenia audytu wewnętrznego, podlegających udostępnieniu w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej (zob. w. z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13)¹¹.

⁹ Druk sejmowy nr 2059/VIII kadencja.

¹⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 1910.

¹¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 659.

1.2.2. Inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów

W 2017 r., podobnie jak w 2016 r., Rada Ministrów wystąpiła z 6 projektami ustaw mających na celu wykonanie 12 wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Wśród tych projektów warto zwrócić uwagę na rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o służbie zagranicznej oraz niektórych innych ustaw. Projekt przewiduje nałożenie na pracodawcę obowiązku zwrotu opłat z tytułu odbywania przez dzieci członków służby zagranicznej zatrudnionych w służbie zagranicznej obowiązkowego przygotowania przedszkolnego, zgodnie z polskimi przepisami, jeżeli nie zachodzi możliwość realizacji tego obowiązku bezpłatnie w państwie przyjmującym (*zob. w. z 23 lutego 2017 r., K 2/15*)¹².

W 2017 r. w wyniku rozpatrzenia inicjatyw rządowych – mających na celu wykonanie wyroków Trybunału – ustawodawca między innymi:

- uchylił art. 24 ustawy z 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych, a tym samym umożliwił pracownikom tymczasowym wytoczenie powództwa przed sądem, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana (*zob. w. z 22 marca 2017 r., P 121/15*)¹³;
- zmienił ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, tak aby dostosować je do wymagań wynikających z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, w tym określił zasady zwrotu wkładu mieszkaniowego (*zob. w. z: 14 lutego 2012 r., P 17/10; 27 czerwca 2013 r., K 36/12; 5 lutego 2015 r., K 60/13*)¹⁴.

1.2.3. Aktywność innych podmiotów

Wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego odbywa się nie tylko z inicjatywy ustawodawczej wskazanych wyżej podmiotów, lecz może być także zainicjowane np. przez obywateli. Warto zauważyć, że z inicjatywy obywateli ustawodawca objął funkcjonariuszy Służby Celnej systemem zaopatrzenia społecznego właściwym dla funkcjonariuszy mundurowych (*zob. w. z 3 marca 2015 r., K 39/13*)¹⁵.

2. Współdziałanie z sądami

2.1. Pytania prawne

Zgodnie z art. 193 Konstytucji, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Kompetencję tę doprecyzowano w art. 33 ust. 3 u.o.t.p.TK. Przepisy tej ustawy wskazują, od strony formalnej, wymagania wobec pytania prawnego (*zob. art. 52 u.o.t.p.TK*).

---

¹² Druk sejmowy nr 1385/VIII kadencja.

¹³ Dz. U. z 2017 r. poz. 962.

¹⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 1596.

¹⁵ Dz. U. z 2017 r. poz. 1321.

Z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że możliwość skierowania pytania do Trybunału zależy od spełnienia trzech przesłanek:

- a) podmiotowej – skierować pytanie może jedynie sąd, rozumiany jako państwowy organ władzy sądowniczej, oddzielony i niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej;
- b) przedmiotowej – przedmiotem pytania prawnego może być wyłącznie ocena zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą;
- c) funkcjonalnej – wystąpienie z pytaniem jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy toczącej się przed sądem.

Przesłanki te wynikają z art. 193 Konstytucji, a zatem pozostają aktualne pomimo zmian ustawowych dotyczących postępowania przed Trybunałem (*p. z 25 maja 2017 r., P 43/13*).

W 2017 r., podobnie jak w latach ubiegłych, najwięcej problemów sprawiło sądom wykazanie spełnienia przesłanki funkcjonalnej. Trybunał w swoim orzecznictwie przypominał, że wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, o którym mowa w art. 193 Konstytucji, oznacza potencjalny wpływ orzeczenia Trybunału na wynik sprawy, która toczy się przed sądem. W zależności od treści rozstrzygnięcia Trybunału (orzeczenia o niekonstytucyjności lub o zgodności przepisu z Konstytucją) rozstrzygnięcie sądu byłoby odmienne (*p. z 4 października 2017 r., P 8/16*). Przedmiotem pytania prawnego nie musi być przy tym przepis, który ma stanowić bezpośrednią podstawę rozstrzygnięcia sądowego – wystarczy, że będzie to przepis, którego ocena konstytucyjności będzie wpływała na wynik sprawy, która się toczy przed sądem (*w. z 25 kwietnia 2017 r., P 34/15*). W każdym pytaniu prawnym należy wykazać spełnienie przesłanki funkcjonalnej, o czym wprost stanowi art. 52 ust. 2 pkt 5 u.o.t.p.TK (*p. z 19 grudnia 2017 r., P 16/16*).

W 2017 r., podobnie jak w roku 2016, zostało do Trybunału skierowanych 21 pytań prawnych. Pytania prawne kierowały przede wszystkim sądy powszechne (18). Z dwoma pytaniami prawnymi wystąpiły wojewódzkie sądy administracyjne, a z jednym – Sąd Najwyższy.

W następstwie pytań prawnych rozpoznanych w 2017 r. Trybunał wydał 25 orzeczeń: 9 wyroków oraz 16 postanowień o umorzeniu postępowania. W 3 wyrokach Trybunał podzielił zastrzeżenia sądów przedstawiających pytanie prawne:

- w sprawie *P 121/15*, w następstwie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Gliwicach, Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 24 ustawy z 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych w zakresie, w jakim uniemożliwia on wytoczenie powództwa przed sądem, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana (*w. z 22 marca 2017 r.*);
- w sprawie *P 124/15*, na skutek rozpoznania pytania prawnego Sądu Rejonowego w Głubczycach, Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 271 § 1 kodeksu karnego oraz art. 92a ust. 1 ustawy z 6 września 2001 r. o transporcie drogowym w zakresie, w jakim dopuszczają stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn, który stanowi naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego opisanych w lp. 3.9 załącznika nr 3 do ustawy o transporcie

drogowym, jednoczesnej odpowiedzialności za przestępstwo oraz kary pieniężnej (w. z 20 czerwca 2017 r.);

- w sprawie P 63/14, po rozpoznaniu pytania prawnego Sądu Rejonowego w Piasecznie, Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 49 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w zakresie, w jakim przewiduje pobranie od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi opłaty stosunkowej w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia, jednak nie niższej niż 1/10 i nie wyższej niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (w. z 28 czerwca 2017 r.).

W pozostałych 6 wyrokach Trybunał orzekł o zgodności z Konstytucją kwestionowanych przez sądy przepisów (w. z 9 marca 2017 r., P 13/14; w. z 4 kwietnia 2017 r., P 56/14; w. z 25 kwietnia 2017 r., P 34/15; w. z 26 września 2017 r., P 2/16; w. z 29 listopada 2017 r., P 9/15; w. z 12 grudnia 2017 r., P 13/16). Chociaż zastrzeżenia sądów przedstawiających pytania prawne, w powyższych sprawach, nie zostały ostatecznie przez Trybunał podzielone, to wśród nich były także takie, które odnosiły się do zagadnień o istotnej doniosłości społecznej. Jedną z tych spraw była sprawa P 13/16, zainicjowana pytaniem prawnym Sądu Rejonowego w Kościerzynie, która dotyczyła konstytucyjności jednego z przepisów kodeksu cywilnego, wyłączającego prawo dziecka do wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego w razie śmierci jednego z rodziców – współnajemców tego lokalu (w. z 12 grudnia 2017 r.).

2.2. Wpływ stosowania prawa na kształtowanie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego

Przedmiotem kontroli przed Trybunałem, w ramach hierarchicznej zgodności norm, są wyłącznie akty normatywne. Trybunał, co do zasady, nie ocenia stosowania prawa i nie jest instytucją powołaną do weryfikacji ostatecznych orzeczeń sądowych. Trybunał nie dokonuje również powszechnie wiążącej interpretacji przepisów, gdyż to nie leży w jego kompetencji, jako sądu prawa, a nie sądu faktów (w. z 20 grudnia 2017 r., SK 37/15).

Dokonując kontroli konstytucyjności prawa, Trybunał uwzględnia wykładnię przepisów przyjętą przez organy stosujące prawo, zwłaszcza jeżeli wykładnia ta ma charakter dostatecznie stały, powszechny i jednoznaczny. Dla ustalenia wykładni badanych przepisów ma znaczenie przede wszystkim orzecznictwo Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Wynika to z pozycji ustrojowej tych sądów, ich autorytetu i związania sądów niższych instancji uchwałami przez nie podejmowanymi (p. z 28 listopada 2017 r., P 55/13).

Na przykład, Trybunał nawiązał do utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, rozważając zagadnienie, czy przepisy o systemie ubezpieczeń społecznych uprawniają ZUS do kwestionowania, w pewnych sytuacjach, wysokości wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe (w. z 29 listopada 2017 r., P 9/15). Natomiast w sprawie SK 48/15 Trybunał odwołał się do kilkudziesięciu orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego dopuszczających, na potrzeby podatku od nieruchomości, uznanie za budowlę obiektu budowlanego, który spełnia kryterium budynku (w. z 13 grudnia 2017 r., SK 48/15).

Niekiedy jednak Trybunał jest zmuszony do orzekania w sytuacji, w której nie istnieje ugruntowane i jednolite orzecznictwo sądowe co do wykładni kwestionowanego przepisu. W takim wypadku Trybunał nie musi oczekiwać na utrwalenie się któregoś z wariantów wykładni w praktyce stosowania przepisu, ale jest władny samodzielnie ustalić jego treści (*w. z 20 czerwca 2017 r., K 16/15*).

Trybunał w swojej praktyce orzeczniczej uwzględnia również orzecznictwo sądów międzynarodowych. Na uwagę zasługuje w szczególności orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, do którego Trybunał nawiązał m.in. w celu ustalenia standardów wolności zgromadzeń wynikających z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (*w. z 16 marca 2017 r., Kp 1/17*) oraz przy ocenie konstytucyjności instytucji przeszukania – analizując ją także z perspektywy konwencyjnych praw do wolności i bezpieczeństwa osobistego i prawa do prywatności (*w. z 14 grudnia 2017 r., K 17/14*).

2.3. Wykładnia prokonstytucyjna

Konstytucyjny nakaz wykładni prokonstytucyjnej obliguje Trybunał do oceny, czy w danej, konkretnej sytuacji – uwzględniając dyrektywy wykładni językowej, systemowej i funkcjonalnej – jest możliwe stosowanie przepisu w zgodzie z Konstytucją (*w. z 24 października 2017 r., K 3/17*). Nakaz wykładni prokonstytucyjnej koresponduje z domniemaniem konstytucyjności ustawy, którego przełamanie wymaga wykazania, że w żadnym z możliwych wariantów interpretacyjnych – dany przepis nie jest zgodny z Konstytucją. Orzeczenie o niekonstytucyjności pozostaje bowiem rozwiązaniem ostatecznym (*w. z 16 marca 2017 r., Kp 1/17*).

Stosowanie wykładni w zgodzie z Konstytucją jest nie tylko obowiązkiem Trybunału, ale również sądów i organów administracji publicznej. Wszystkie one powinny dokonywać wykładni przepisów z uwzględnieniem wartości i zasad wynikających z Konstytucji, w tym zasady równości, aby zapobiegać sytuacji, w której doszłoby do niedopuszczalnego zróżnicowania uprawnień i obowiązków podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji faktycznej (*w. NSA z 23 maja 2017 r., II GSK 2203/15*).

Próba dokonania wykładni w zgodzie z Konstytucją ciąży w sposób szczególny na sędzie przedstawiającym Trybunałowi pytanie prawne. Uzasadnienie pytania powinno wykazywać, że sąd poszukiwał możliwości takiej interpretacji przepisu, której rezultat okazałby się zgodny z Konstytucją (*p. z 16 maja 2017 r., P 115/15*). Możliwość zastosowania tego rodzaju wykładni sprawia, że uzyskanie wyroku Trybunału przestaje być konieczne, a tym samym uzasadnia umorzenie postępowania zainicjowanego pytaniem prawnym z uwagi na jego niedopuszczalność (*p. z 6 grudnia 2017 r., P 125/15*).

W orzecznictwie sądowym przyjmuje się przy tym, że zastosowanie wykładni w zgodzie z Konstytucją nie może prowadzić do zmiany jednoznacznej treści normy prawnej wyrażonej w danym przepisie lub stworzenia zupełnie nowej normy prawnej (*w. NSA z 18 maja 2017 r., I OSK 243/14*).

2.4. Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego

2.4.1. Powszechna moc obowiązująca orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Powszechnie obowiązująca moc orzeczeń Trybunału obliguje wszystkie organy władzy publicznej (w tym również organy władzy sądowniczej) do przestrzegania oraz stosowania orzeczeń Trybunału. W orzecznictwie Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego przyjmuje się przy tym, że moc powszechnie obowiązująca dotyczy tylko samej sentencji orzeczenia, nie zaś pisemnych motywów zawartych w uzasadnieniu wyroku (w. *SN z 6 grudnia 2017 r., III UK 283/16*; w. *NSA z 5 grudnia 2017 r., I OSK 1079/17*).

Związanie sądów orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego dotyczy zarówno orzeczeń stwierdzających niezgodność określonych przepisów z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub innymi aktami normatywnymi wyższego rzędu, czyli takich orzeczeń, które wprowadzają zmiany w obowiązującym stanie prawnym, jak i orzeczeń uznających zgodność danego przepisu z aktami wyższego rzędu. Orzeczenie niekonstytucyjności oznacza, że od chwili ogłoszenia wyroku zakwestionowany akt normatywny nie może być już stosowany, gdyż został usunięty z porządku prawnego (w. *SN z 21 lutego 2017 r., I PK 300/15*).

Powszechnie obowiązująca moc orzeczeń Trybunału powoduje, że po wydaniu przez niego wyroku o niekonstytucyjności określonych przepisów prawnych zmienia się stan prawny, co z kolei musi być uwzględnione przez sądy orzekające, w tym także w ramach toczącego się już postępowania kasacyjnego (w. *SN z 30 maja 2017 r., I PK 154/16*).

2.4.2. Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, jeśli chodzi o ustawę, a dwunastu miesięcy, jeśli chodzi o inny akt normatywny. W wypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów (art. 190 ust. 3 Konstytucji).

W orzecznictwie Trybunału przyjmuje się, że w okresie odroczenia utraty mocy obowiązującej, niekonstytucyjne przepisy pozostają w dalszym ciągu w systemie prawnym i mogą być stosowane przez organy władzy publicznej. Podczas ich stosowania konieczne jest jednak uwzględnianie, że utraciły one domniemanie konstytucyjności (w. *z 14 grudnia 2017 r., K 17/14*).

W orzecznictwie sądowym sporną jest kwestia, czy w okresie odroczenia sądy mają obowiązek stosować niekonstytucyjne przepisy, czy też mają możliwość odmowy ich zastosowania z uwagi na utratę domniemanie ich konstytucyjności. Coraz częściej przyjmuje się, z jednej strony, że do czasu upływu okresu odroczenia (lub interwencji ustawodawcy) niekonstytucyjne przepisy nadal są częścią porządku prawnego, z drugiej strony, że konieczne jest poszukiwanie takich wariantów ich wykładni, które będą zgodne z kierunkiem wyznaczonym w wyroku Trybunału (p. *SN z 18 stycznia 2017 r., II KK 324/16*).

Także w praktyce orzeczniczej Naczelnego Sądu Administracyjnego utrwalilo się stanowisko, zgodnie z którym zastosowanie przez Trybunał klauzuli odraczącej nie daje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie co do nakazu bądź zakazu stosowania niekonstytucyjnych przepisów w okresie odroczenia. Obowiązkiem sądu w takiej sytuacji jest rozważenie szeregu czynników, w tym przyczyn odroczenia wskazanych w uzasadnieniu wyroku Trybunału, rodzaju stwierdzonego wyrokiem naruszenia, znaczenia przepisów dla prawidłowego funkcjonowania danej gałęzi prawa oraz skutków dalszego stosowania lub odmowy stosowania niekonstytucyjnego przepisu (zob. np. w. NSA z 5 grudnia 2017 r., II FSK 3291/15). W praktyce dla sądów rozstrzygających sprawę podstawowe znaczenie mają wskazane w uzasadnieniu wyroku Trybunału przyczyny odroczenia (zob. np. w. NSA z 14 marca 2017 r., II FSK 428/15; w. NSA z 14 czerwca 2017 r., II GSK 2701/16).

2.4.3. Wznowienie postępowania

Prawo do uzyskania wznowienia postępowania w następstwie wyroku Trybunału zostało wprost ujęte w art. 190 ust. 4 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonym w przepisach właściwych dla danego postępowania. Prawo to jest w orzecznictwie Trybunału określane jako konstytucyjne prawo podmiotowe, które stanowi jeden z aspektów konstytucyjnego prawa do sądu. Samo konstytucyjne pojęcie „wznowienia postępowania” ma charakter autonomiczny (w. z 20 kwietnia 2017 r., K 10/15).

W orzecznictwie sądowym podkreśla się, że warunkiem koniecznym do wznowienia postępowania jest to, aby orzeczenie przez Trybunał niekonstytucyjności dotyczyło dokładnie tego przepisu (jednostki redakcyjnej), na podstawie którego zostało wydane wcześniejsze rozstrzygnięcie (w. NSA z 12 grudnia 2017 r., I OSK 1499/17). Nie ma przy tym znaczenia, czy chodzi o przepis materialnoprawny, czy też procesowy (p. SN z 13 stycznia 2017 r., SDI 70/16).

W praktyce orzeczniczej sądów niejednolicie ocenia się możliwość wznowienia postępowania w okresie odroczenia przez Trybunał utraty mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów. Zgodnie z dominującym poglądem, wpieranym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, w razie odroczenia utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu, dopuszczalność wznowienia postępowania wystąpi dopiero po upływie terminu odroczenia, pod warunkiem że przepis ten nie będzie wcześniej zmieniony lub uchylony przez prawodawcę (p. NSA z 15 lutego 2017 r., II FSK 3589/16; p. SN z 15 listopada 2017 r., II CZ 72/17). Mniejszościowy jest natomiast pogląd, że przesłanką wznowienia postępowania może być już samo orzeczenie Trybunału o niekonstytucyjności, bez względu na zastosowaną klauzulę odraczącą. Ten drugi pogląd był prezentowany w orzeczeniach sądów wydawanych w następstwie orzeczenia Trybunału o niekonstytucyjności aktów wykonawczych (p. SN z 9 maja 2017 r., II UZ 12/17).

Rozdział V. Działalność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego

Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego i jego pracownicy aktywnie uczestniczyli w wielu działaniach, których celem jest upowszechnianie wiedzy na temat szczególnej roli Konstytucji i Trybunału Konstytucyjnego w polskim porządku prawnym.

1. Konferencje, wykłady naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego oraz udział jego przedstawicieli w wydarzeniach krajowych

Trybunał bierze czynny udział w debacie publicznej dotyczącej różnych aspektów prawa konstytucyjnego. Aktualne problemy związane z prawem konstytucyjnym podejmowane były między innymi w ramach wykładów wygłaszanych przez naukowców reprezentujących różne dziedziny nauk humanistycznych i społecznych. W 2017 r., w ramach zorganizowanego cyklu, wykłady wygłosili: prof. Ryszard Legutko (*Unia Europejska na rozdrożu*), prof. Zdzisław Krasnodębski (*Nieliberalna demokracja czy liberalna postdemokracja? Dwie diagnozy współczesności*), Bronisław Wildstein (*Porewolucyjna Europa i prawo*), prof. Andrzej Zybertowicz (*Technologiczny „strzał” w demokrację i państwo prawa*), prof. Zbigniew Stawrowski (*O władzy sędziowskiej*), prof. Jacek Czaputowicz (*Europa państw, federacja czy imperium – wizja Unii Europejskiej z perspektywy Polski*). Efektem wystąpień jest dwujęzyczna, polsko-angielska publikacja książkowa wydana w 2018 r.

Otwarte wykłady w Trybunale gromadziły przedstawicieli środowisk prawniczych, ludzi nauki, reprezentantów instytucji publicznych oraz osoby ze świata kultury zainteresowane wymianą myśli na temat aktualnych problemów ustrojowych państwa.

Jak co roku, szczególną okazją do prowadzenia debaty publicznej dotyczącej historycznych i aktualnych problemów związanych z prawem konstytucyjnym było Święto Narodowe Trzeciego Maja. W 226. rocznicę tego wydarzenia Prezes TK Julia Przyłębska wzięła udział w jej uroczystych obchodach na Zamku Królewskim w Warszawie.

W sierpniu Prezes TK Julia Przyłębska uczestniczyła w konferencji pt.: *Konstytucja dla obywateli, nie dla elit*, zorganizowanej przez Komisję Krajową NSZZ „Solidarność” w Gdańsku.

We wrześniu, w 78. rocznicę wybuchu II wojny światowej, na zaproszenie Prezes Trybunału Julii Przyłębskiej Trybunał odwiedziły byłe więźniarki niemieckiego obozu koncentracyjnego z czasów II wojny światowej w Ravensbrück.

W październiku pracownicy Zespołu Prezydialnego uczestniczyli w dwóch konferencjach naukowych (10-11 października w Opolu w konferencji pt. *Sądowa*

ochrona praw jednostki w państwach Europy Środkowej – dotychczasowe doświadczenia i tendencje zmian oraz 16-17 października w Zielonej Górze w konferencji pt. *II Zielonogórskie spotkanie konstytucjonalistów*).

2. Współpraca międzynarodowa

Trybunał Konstytucyjny utrzymuje przyjazne relacje z zagranicznymi sądami konstytucyjnymi i innymi organami wykonującymi podobne do sądów konstytucyjnych funkcje oraz międzynarodowymi instytucjami sądowniczymi. Ubiegłoroczne wizyty i wyjazdy zagraniczne stanowiły kontynuację kontaktów nawiązanych i utrzymywanych w latach wcześniejszych.

Warto zaznaczyć, że w 2017 r. Trybunał Konstytucyjny został członkiem Europejskiej Sieci Sądów Najwyższych Instancji (ESSNI – The Superior Courts Network), utworzonej 5 października 2015 r. z inicjatywy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Celem ESSNI jest rozwój dialogu pomiędzy krajowymi sądami najwyższych instancji a Trybunałem w Strasburgu o stosowaniu postanowień Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r.

2.1. Wyjazdy zagraniczne

W 2017 r. pierwszym wyjazdem zagranicznym był wyjazd sędziego TK prof. Lecha Morawskiego na inaugurację roku orzeczniczego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka w Strasburgu. Przy okazji tego spotkania odbyło się seminarium naukowe pt. *Non-refoulement as a principle of international law and the role of the judiciary in its implementation (Zasada non-refoulement jako zasada prawa międzynarodowego a rola sądownictwa w jej realizowaniu)*.

W dniach 15-17 lutego 2017 r. sędzia TK prof. Lech Morawski reprezentował Prezes TK Julię Przyłębską na spotkaniu prezesów sądów konstytucyjnych państw Grupy Wyszehradzkiej w Budapeszcie. W trakcie organizowanej z tej okazji przez Sąd Konstytucyjny Węgier konferencji pt. *Preserving Constitutional Identity within the European Union – the Role of the Constitutional Courts (Zachowywanie tożsamości konstytucyjnej wewnątrz Unii Europejskiej – rola sądów konstytucyjnych)*, sędzia TK prof. Lech Morawski wygłosił referat pt. *Ochrona tożsamości konstytucyjnej w Unii Europejskiej a rola sądów konstytucyjnych*.

W maju sędzia TK prof. Lech Morawski był jednym z głównych gości konferencji pt. *The Polish Constitutional Crisis and Institutional Self-defence (Polski kryzys konstytucyjny a samoobrona instytucji)*, zorganizowanej przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Oxfordzie.

W listopadzie asystentka sędziego TK uczestniczyła w konferencji pt. *Republicanism in the History of Political Philosophy and Today (Republikanizm w historii filozofii politycznej i czasach współczesnych)* zorganizowanej przez Uniwersytet Karola oraz Uniwersytet Anglo-American (AAU) w Pradze.

W grudniu Prezes TK Julia Przyłębska wzięła udział w wykładach *Think Europe – Europe thinks* organizowanych przez Uniwersytet we Frankfurcie nad Menem.

2.2. Wizyty w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego

W ubiegłym roku siedzibę Trybunału Konstytucyjnego odwiedziło kilka zagranicznych delegacji z instytucji utrzymujących kontakty z Trybunałem i zainteresowanych jego funkcjonowaniem.

29 marca wizytę w Trybunale Konstytucyjnym złożyła delegacja Wyższej Rady Sądownictwa Ukrainy.

27 kwietnia w Trybunale Konstytucyjnym wizytę złożyła delegacja prawników chińskich. Delegacja przyjechała do Polski na zaproszenie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

25 października odbyło się spotkanie Wiceprezesa TK Mariusza Muszyńskiego i przedstawicieli Trybunału Konstytucyjnego ze Specjalnym Sprawozdawcą ONZ ds. niezależności sędziów i prawników – Diego Garcíą Sayánem.

3. Działalność Zespołu Prasy i Informacji

W 2017 r. do Zespołu Prasy i Informacji należało przygotowywanie komunikatów prasowych przed rozprawą, ich skuteczna dystrybucja do mediów oraz wśród dziennikarzy przybywających na rozprawy w Trybunale, obsługa prasowa podczas rozpraw, a także przygotowywanie (z reguły we współpracy z sędziami sprawozdawcami i ich współpracownikami) komunikatów prasowych po rozprawach w celu przybliżenia istoty i znaczenia orzeczenia wydanego przez Trybunał.

„Komunikaty przed” są dostępne na stronie internetowej Trybunału zazwyczaj tydzień przed rozprawą albo publicznym ogłoszeniem orzeczenia, a „Komunikaty po” – niezwłocznie (w ramach możliwości) po ogłoszeniu wyroku Trybunału.

Wszystkie komunikaty prasowe, sprostowania kierowane do prasy i inne dodatkowe informacje umieszczane są na stronie internetowej Trybunału.

Do zadań Zespołu Prasy i Informacji należało również udzielanie informacji publicznej na podstawie ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. Zespół Prasy i Informacji udzielił niemal 100 odpowiedzi na zapytania pisemne, prawie 800 odpowiedzi na wnioski złożone drogą elektroniczną i za pomocą ePUAP, a także na bieżąco udzielał informacji telefonicznie.

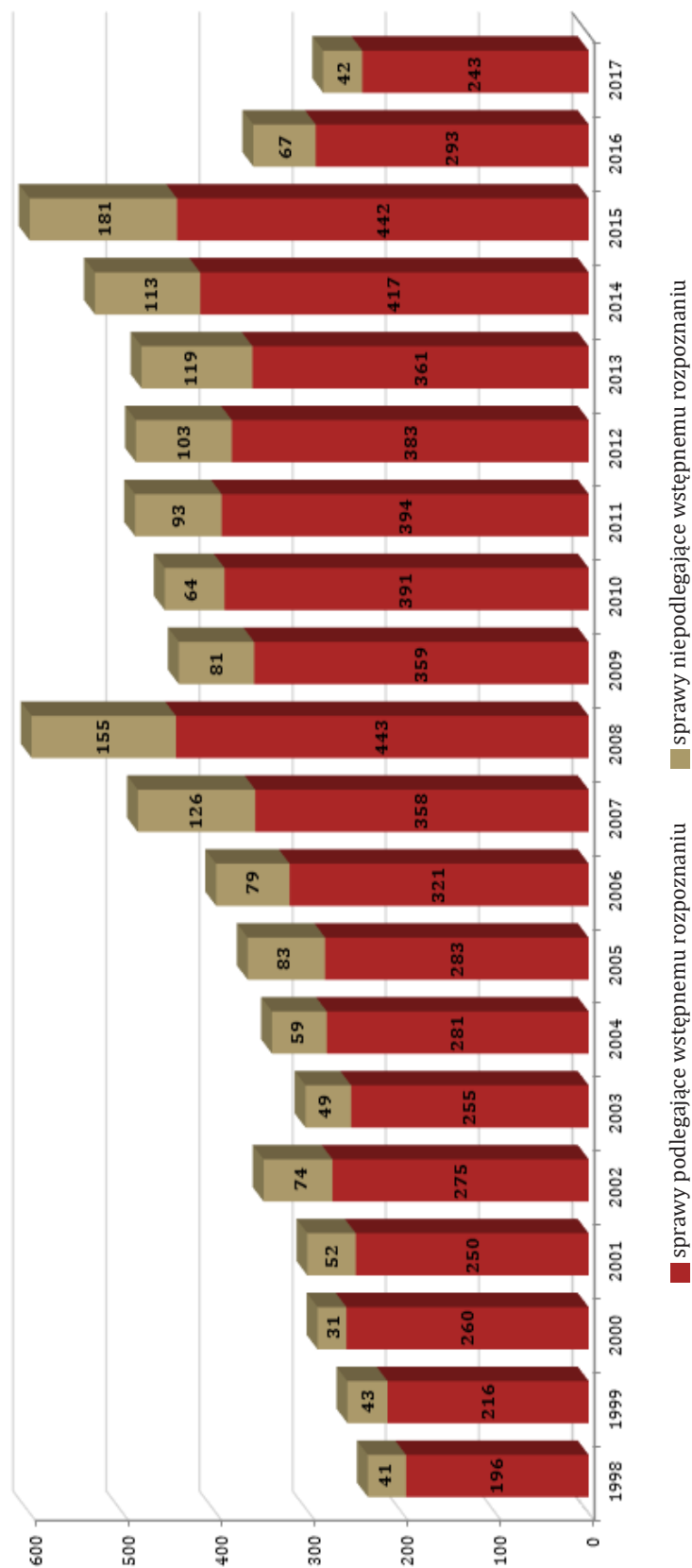

Z A Ł A C Z N I K I

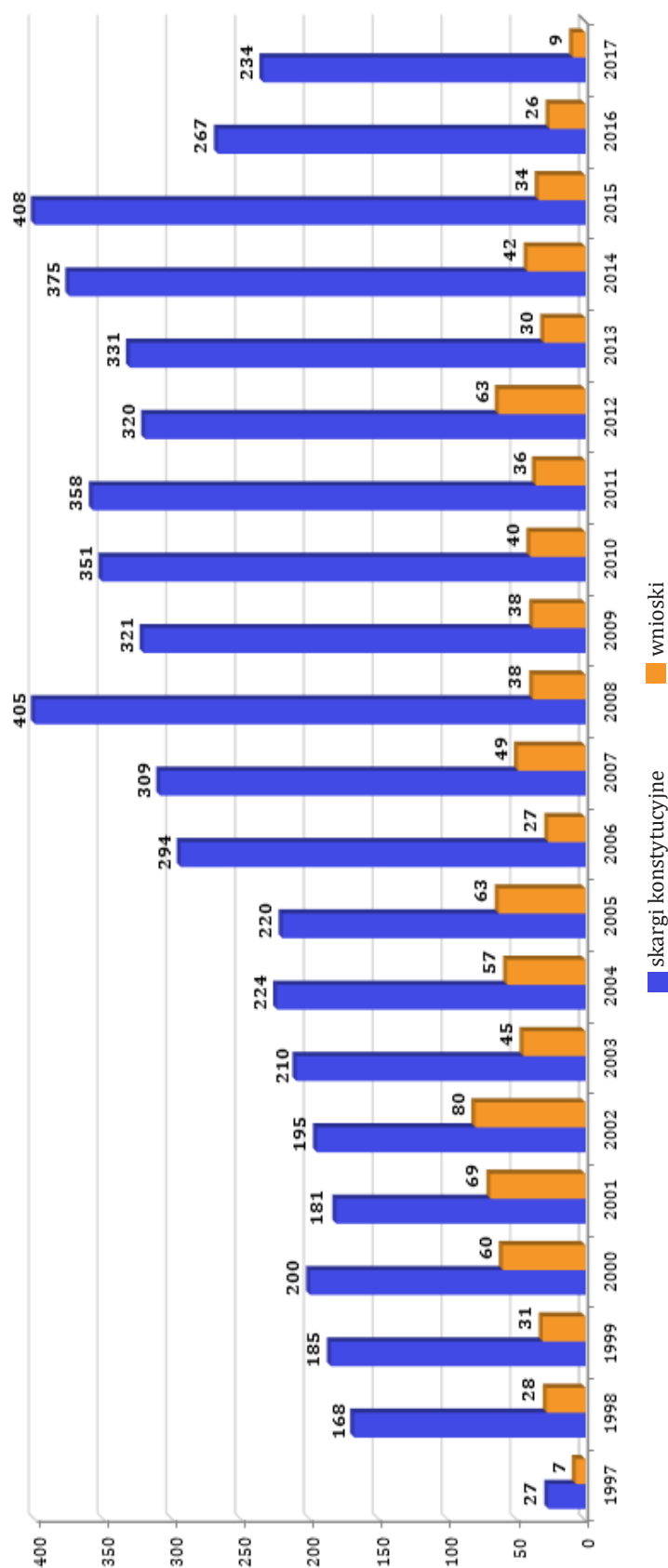
**Załącznik nr 1.
Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw do Trybunału Kontytucyjnego**

Sprawy wniesione do TK

(1) W 2017 r. do Trybunału wpłynęło łącznie 285 wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych. Sprawy wniesione w trybie skargi konstytucyjnej stanowiły 82% wszystkich wniesionych spraw.

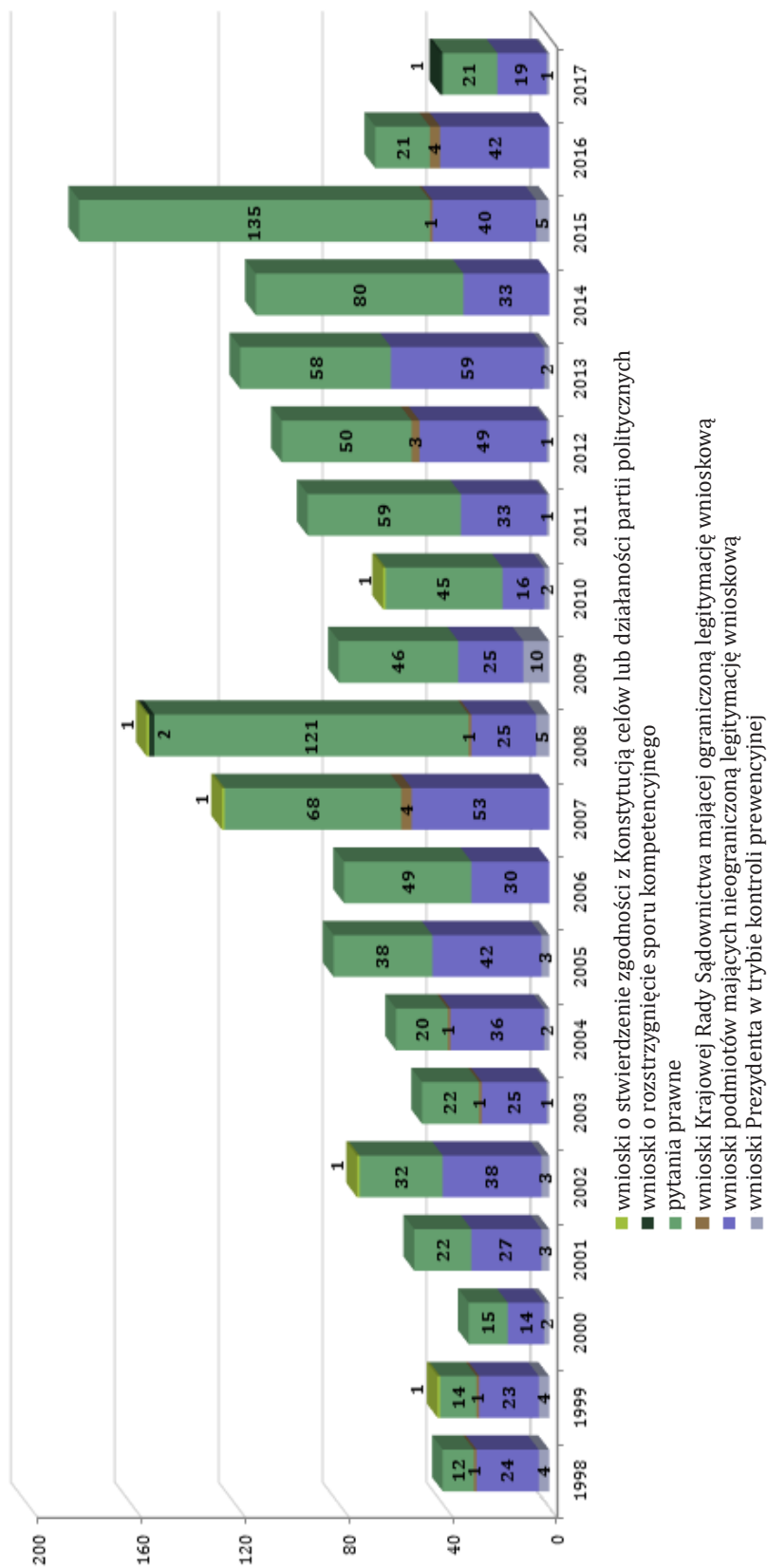
Wpływ spraw podlegających wstępnej kontroli

(2) Rozpoznaniu wstępnemu podlegały 234 skargi konstytucyjne oraz 9 wniosków pochodzących od podmiotów o ograniczonej legitymacji wnioskowej.

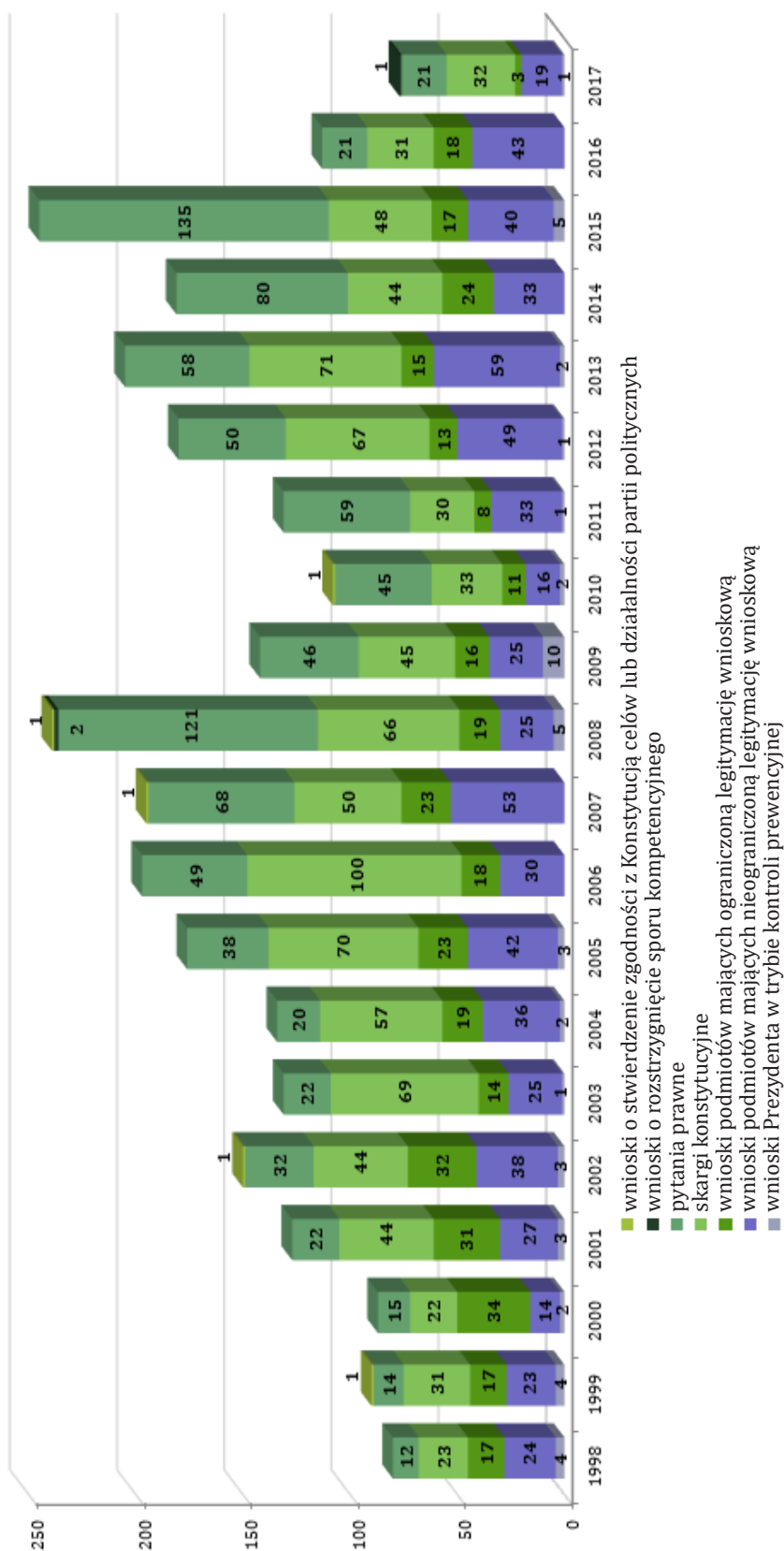

Wpływ spraw niepodlegających rozpoznaniu wstępnemu

(3) Wstępnemu rozpoznaniu nie podlegają pytania prawne sądów i wnioski podmiotów o nieograniczonej legitymacji. W 2017 r. wpłynęło do Trybunału 21 pytań prawnych i 21 wniosków podmiotów o nieograniczonej legitymacji. Wśród podmiotów mających nieograniczoną legitymację wnioskową inicjatorami postępowania byli: Prokurator Generalny (7), Rzecznik Praw Obywatelskich (6), grupy posłów (6), Prezydent (1) oraz Marszałek Sejmu (1). Sądy skierowały do Trybunału 21 pytań prawnych, z czego 18 pytań skierowały sądy powszechne, 2 pytania sądy administracyjne i 1 pytanie Sąd Najwyższy.

Wpływ spraw do rozpoznania merytorycznego

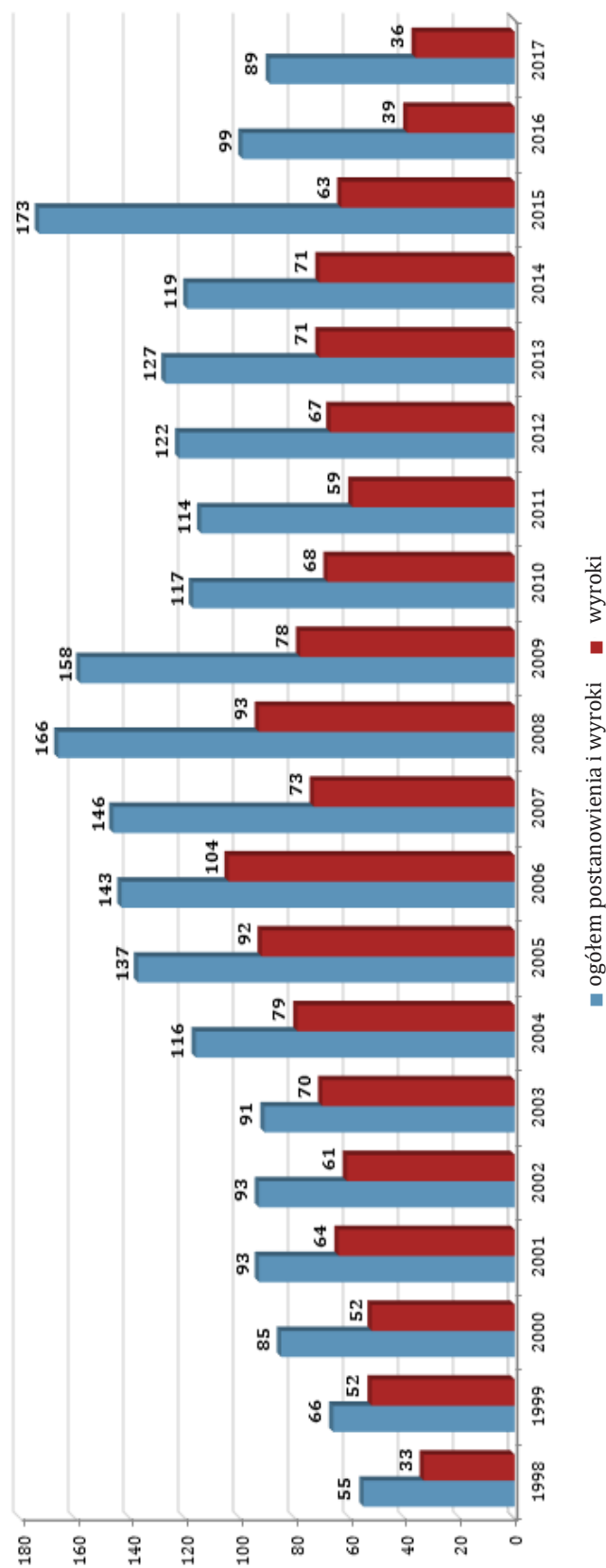

(4) W 2017 r. do rozpoznania merytorycznego łącznie wpłynęło 77 spraw, w tym 42 sprawy niepodlegające wstępnemu rozpoznaniu oraz 35 spraw, po ich wstępnym rozpoznaniu (w tym dwa wnioski z roku 2015, które zostały połączone do wspólnego rozpoznania, a następnie w 2017 r. zostały wyłączone do odrębnego rozpoznania i ponownie zarejestrowane pod nowymi sygnaturami).

Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych przez Trybunał Konstytucyjny

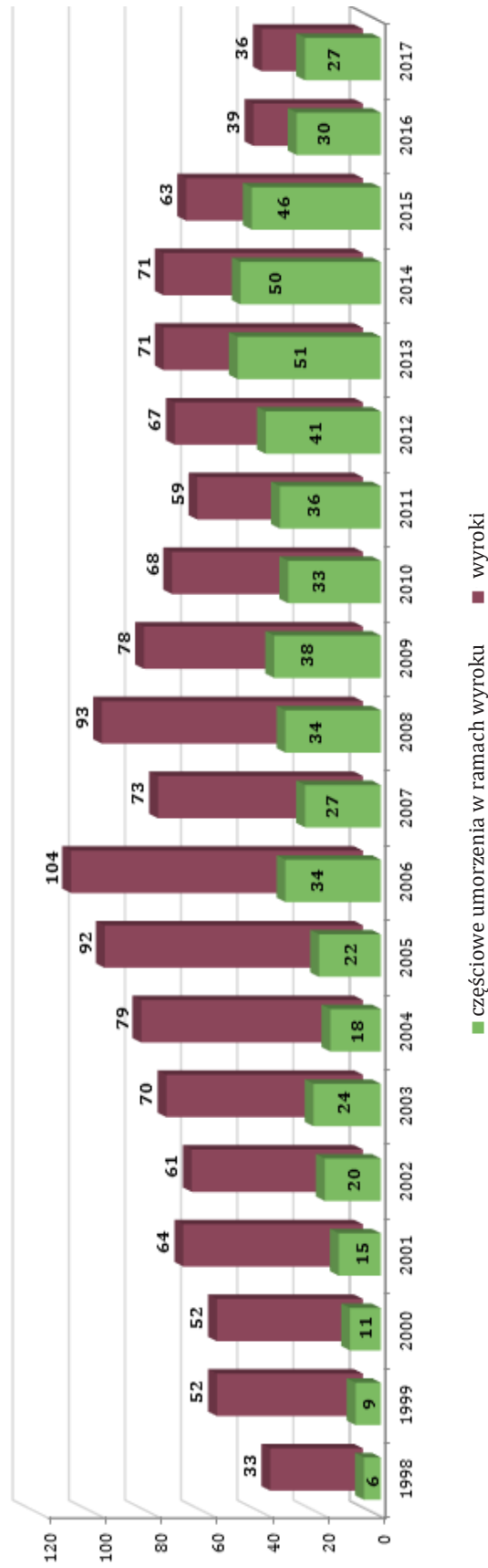
Wyroki i postanowienia wydane na etapie rozpoznania merytorycznego

Wyroki na tle ogólnej liczby wydanych orzeczeń

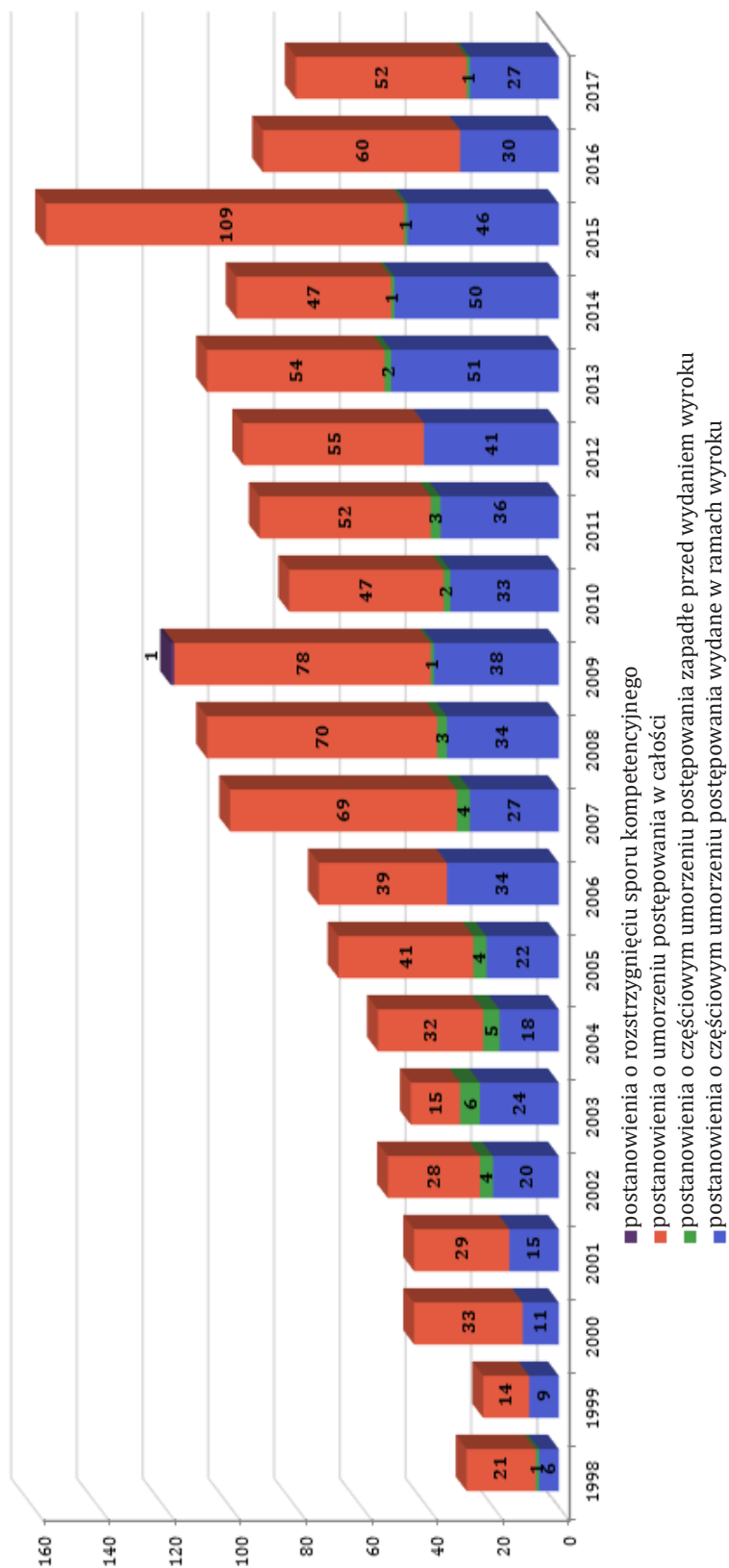
(1) W 2017 r. Trybunał Konstytucyjny wydał 36 wyroków oraz 53 postanowienia o umorzeniu postępowania, w tym jedno postanowienie o częściowym umorzeniu postępowania przed wydaniem ostatecznego orzeczenia, co stanowi odpowiednio 40% i 60% wydanych orzeczeń. Średnia ich liczba w skali miesiąca wyniosła 7. Wydając 89 orzeczeń Trybunał rozpoznał w sumie 100 spraw (część spraw została rozpoznana łącznie).

Wyroki wraz z częściowym umorzeniem postępowania

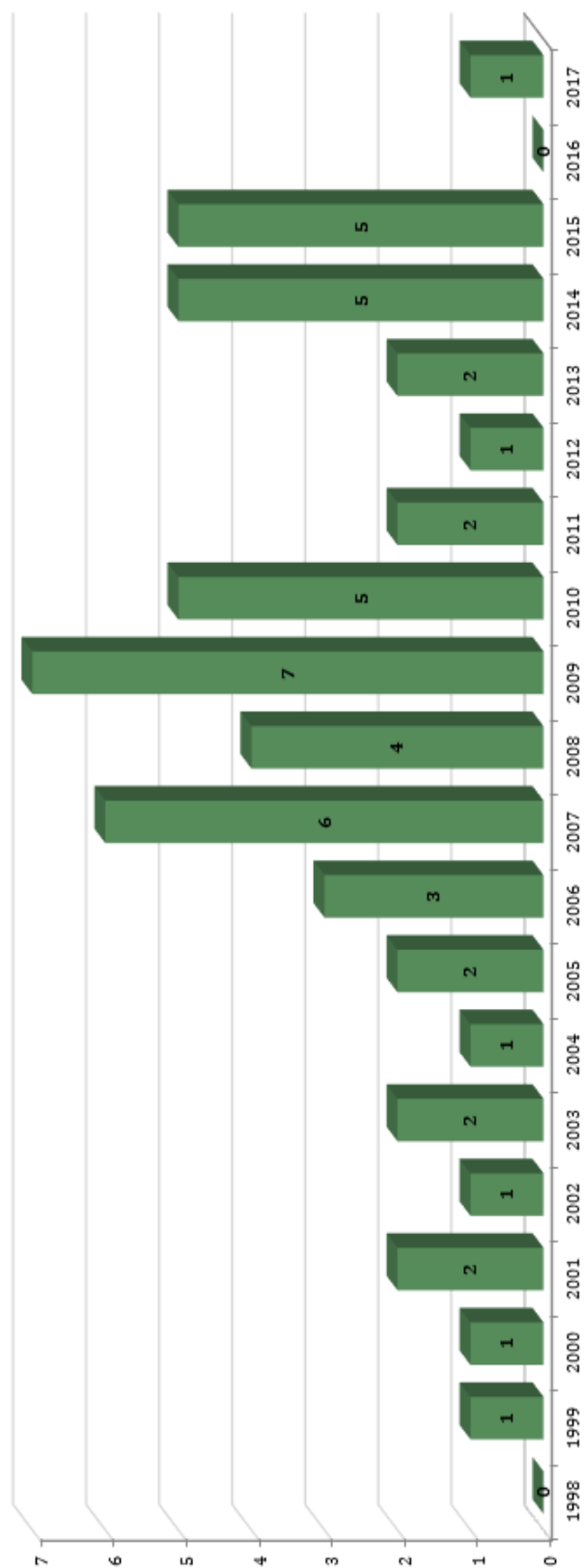
(2) W 2017 r. Trybunał wydał 27 wyroków, w których jednocześnie częściowo umorzył postępowanie. W poprzednich latach było to odpowiednio 30 (2016 r.) i 46 (2015 r.) wyroków.

Postanowienia

Postanowienia wydane przez Trybunał w 2017 r. na etapie kontroli merytorycznej dotyczyły umorzenia postępowania w całości oraz częściowego umorzenia postępowania (w ramach wyroku). W jednym wypadku postępowanie uległo częściowemu umorzeniu jeszcze przed wydaniem ostatecznego orzeczenia.

Postanowienia sygnalizacyjne

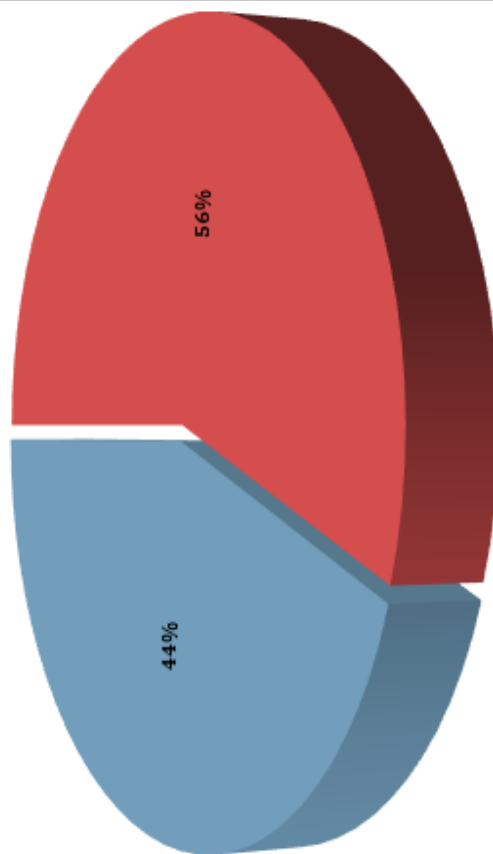

(3) W 2017 r. Trybunał wydał jedno postanowienie sygnalizacyjne.

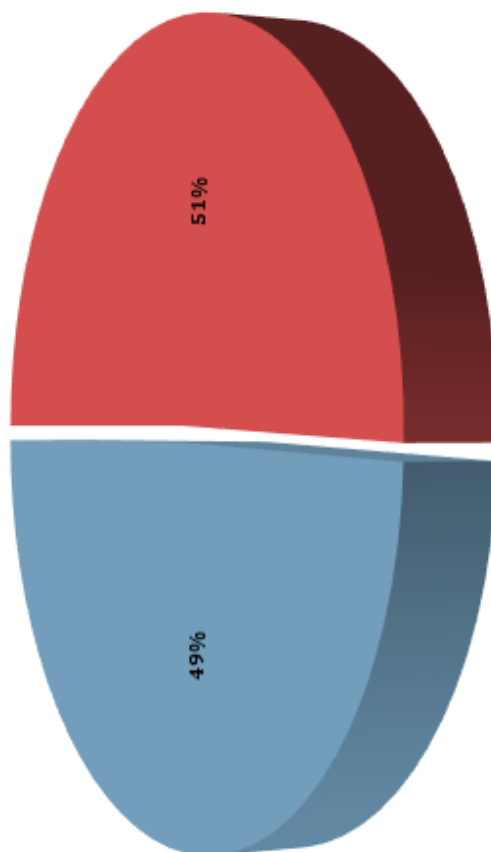
Lp.	Sygnatura i data	Skład	Adresat	Treść sygnalizacji wydanych w 2017 r.
	S 1/17 17 X 2017 (SK 28/16)	5 sędziów	Sejm	Uwagi dotyczące celowości podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do uregulowania kwestii zwrotu kosztów przejazdu niepełnosprawnego ucznia i opiekuńcy do placówek oświatowych.

Wyroki w zależności od rozstrzygnięcia

2017

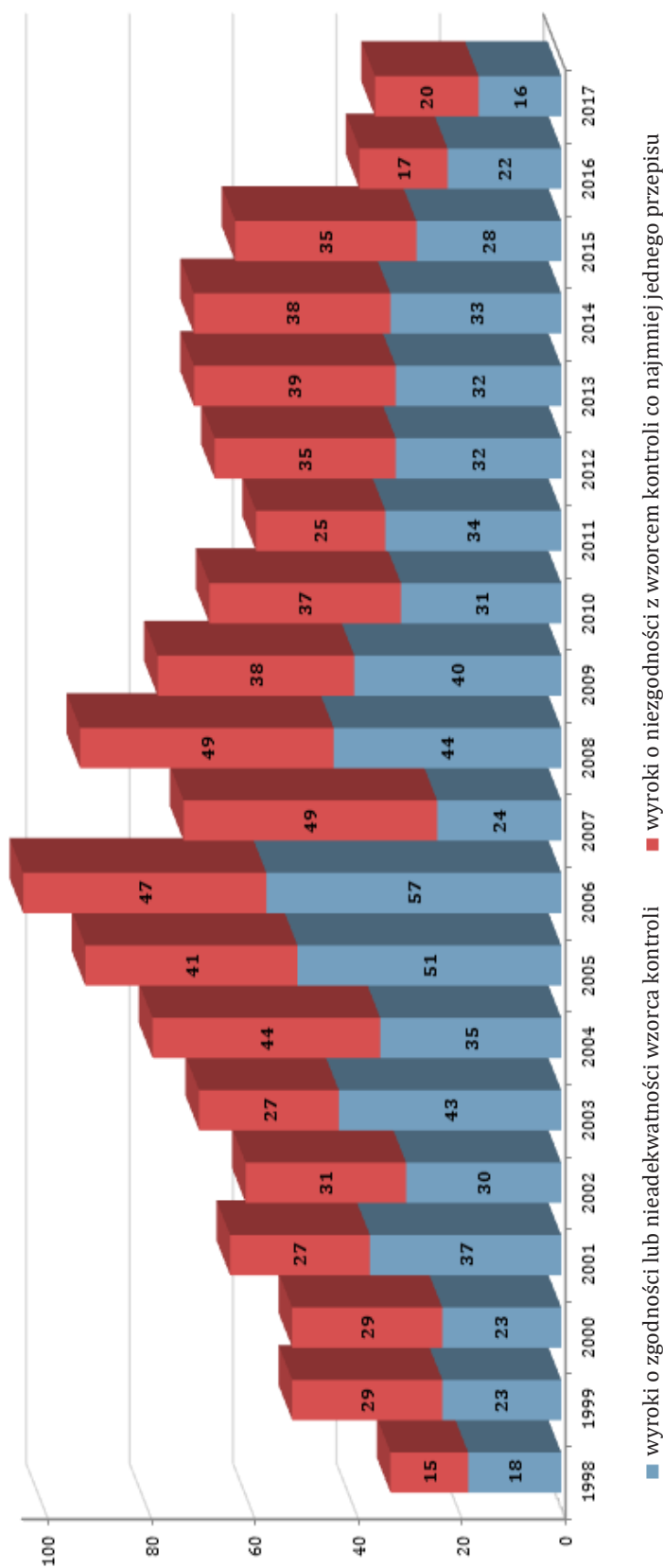

1998-2017

- niezgodność z wzorcem kontroli co najmniej jednego przepisu
- wyłącznie zgodność lub nieadekwatność wzorca kontroli

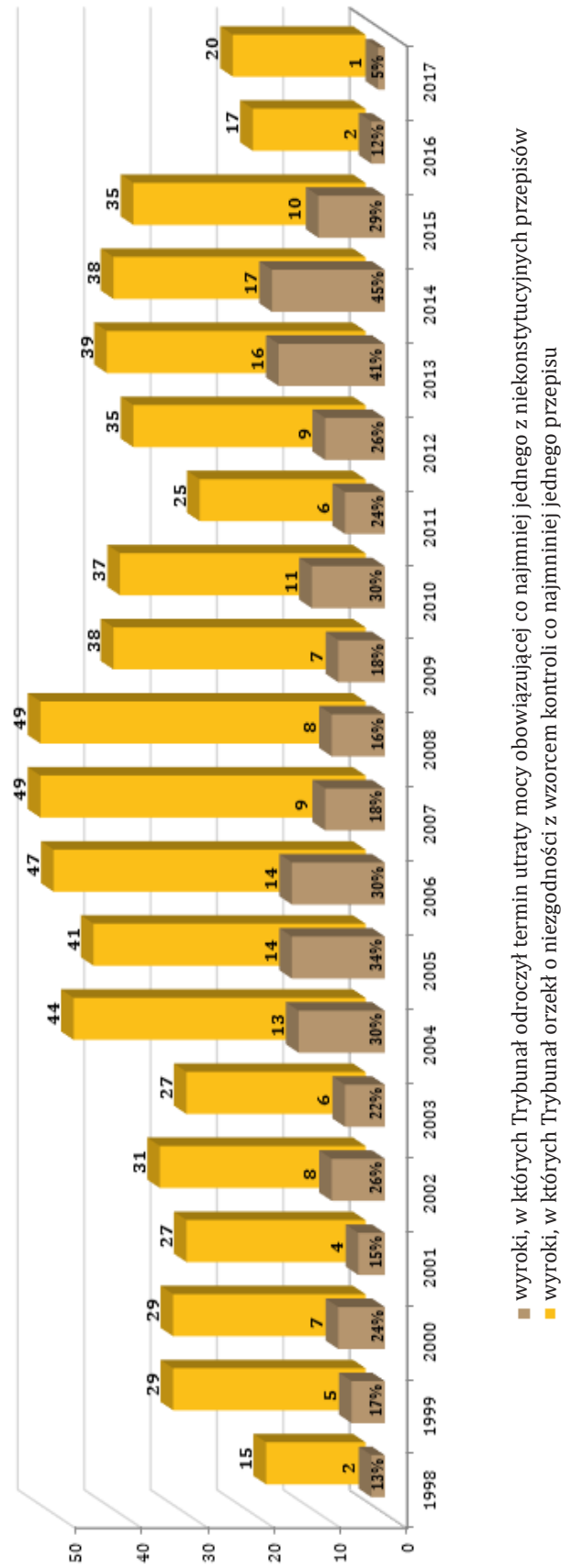
Wyroki w zależności od rozstrzygnięcia w poszczególnych latach

(4) W 2017 r. Trybunał wydał 20 wyroków o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów (56% wszystkich wyroków). W pozostałych 16 orzeczeniach o zgodności lub nieadekwatności z wzorcem kontroli (44% wszystkich wyroków). W 7 wyrokach (19%) orzekł tzw. prostą zgodność lub niezgodność z wzorcem kontroli. W sentencji większości wyroków (81%) posługiwał się złożonymi formułami, przede wszystkim zakresowymi (zob. załącznik nr 4). W latach 1998-2017 Trybunał wydał 1325 wyroków, w tym w 672 orzeczeniach o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego przepisu (co stanowi 51% wydanych wyroków), a w 653 o zgodności lub nieadekwatności z wzorcem kontroli.

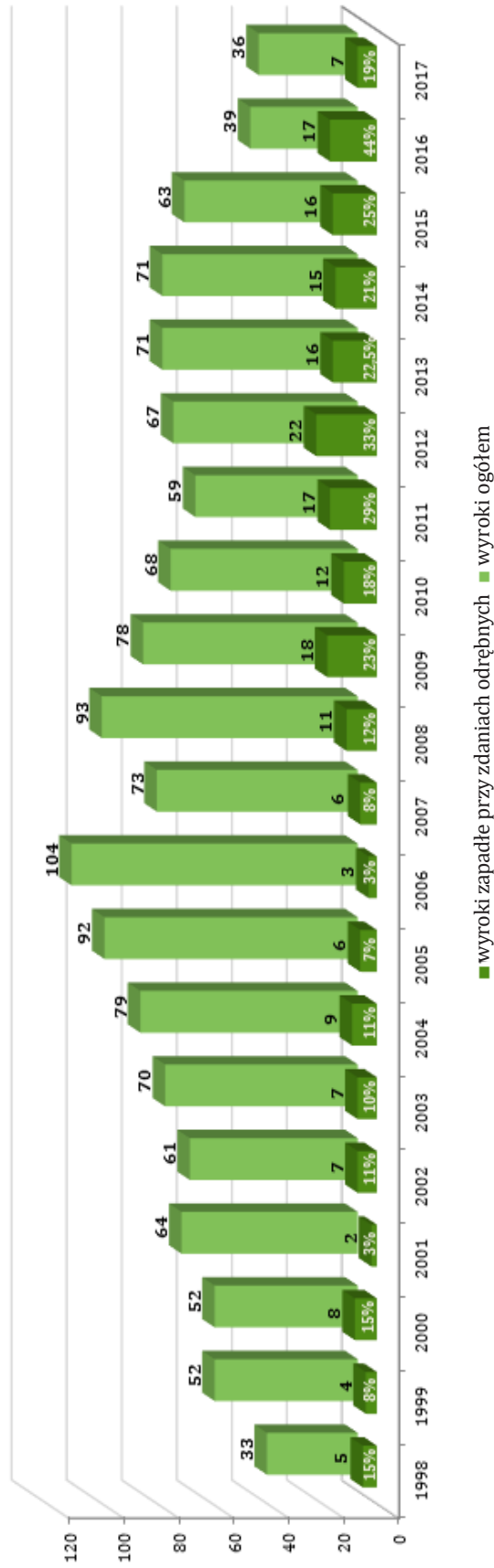

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej

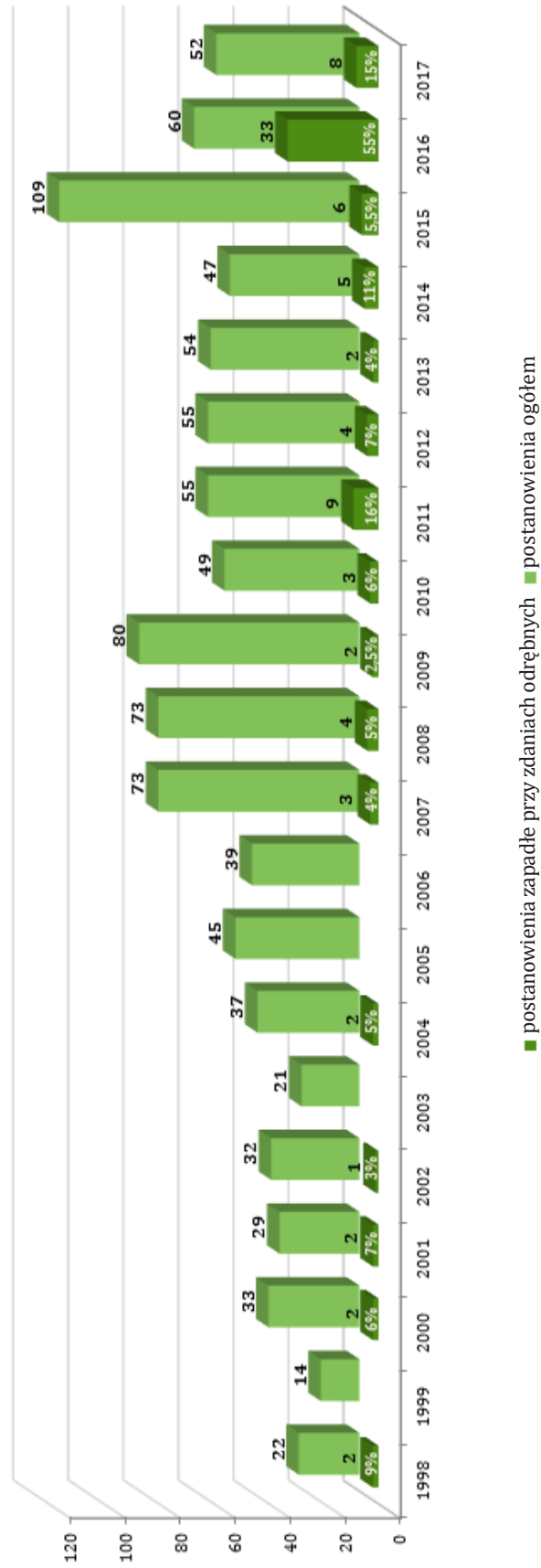
(5) W 2017 r. Trybunał wydał 1 wyrok, w którym odroczył 2 terminy utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów. Trybunał zastosował terminy odroczenia: 18 miesięcy i 12 miesięcy.

Zdania odrębne zgłoszone do wyroków

(6) W 2017 r. sędziowie zgłosili zdania odrębne do 7 wyroków. Jednakże odmienny pogląd sędziego niekiedy dotyczył jedynie uzasadnienia wyroku (zob. załącznik nr 9).

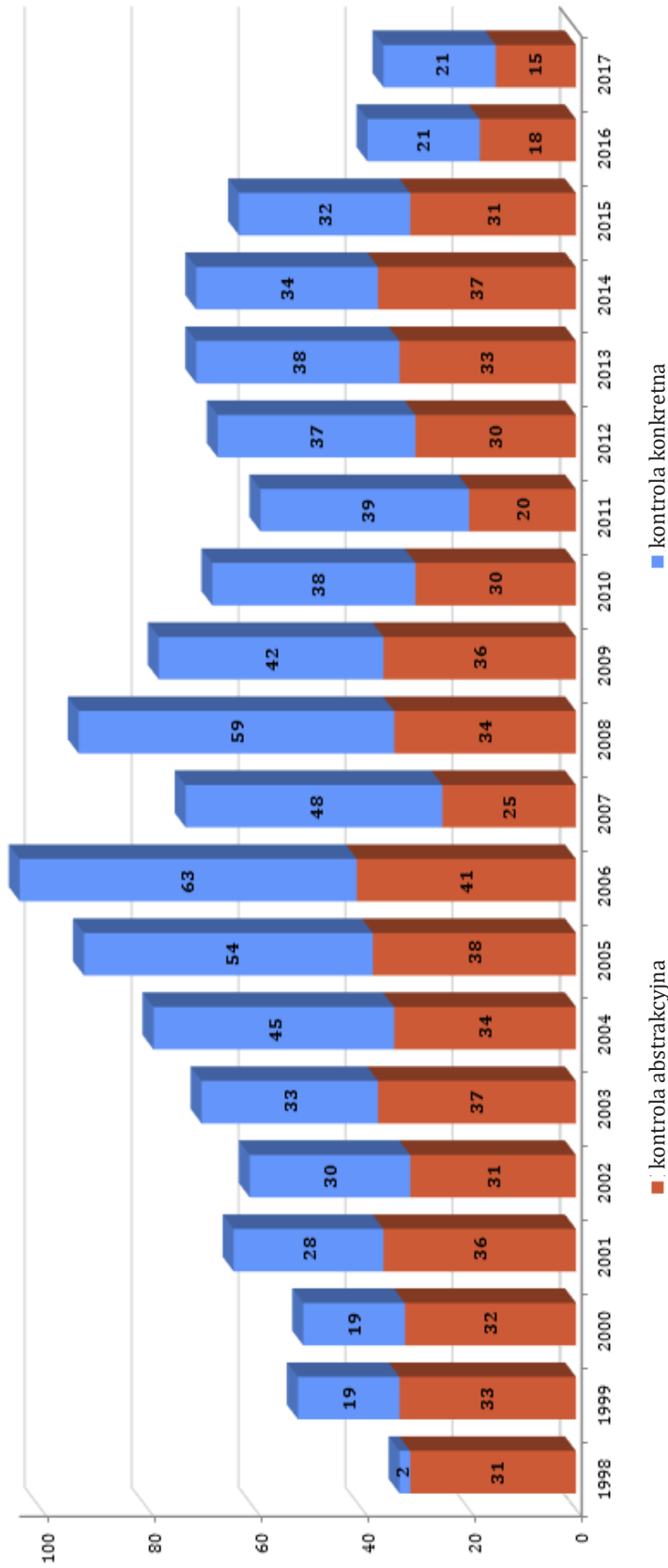
Zdania odrębne zgłoszone do postanowień

W 2017 r. sędziowie zgłosili zdania odrębne do 8 postanowień o umorzeniu postępowania, co stanowiło 15% ogólnej liczby wydanych postanowień.

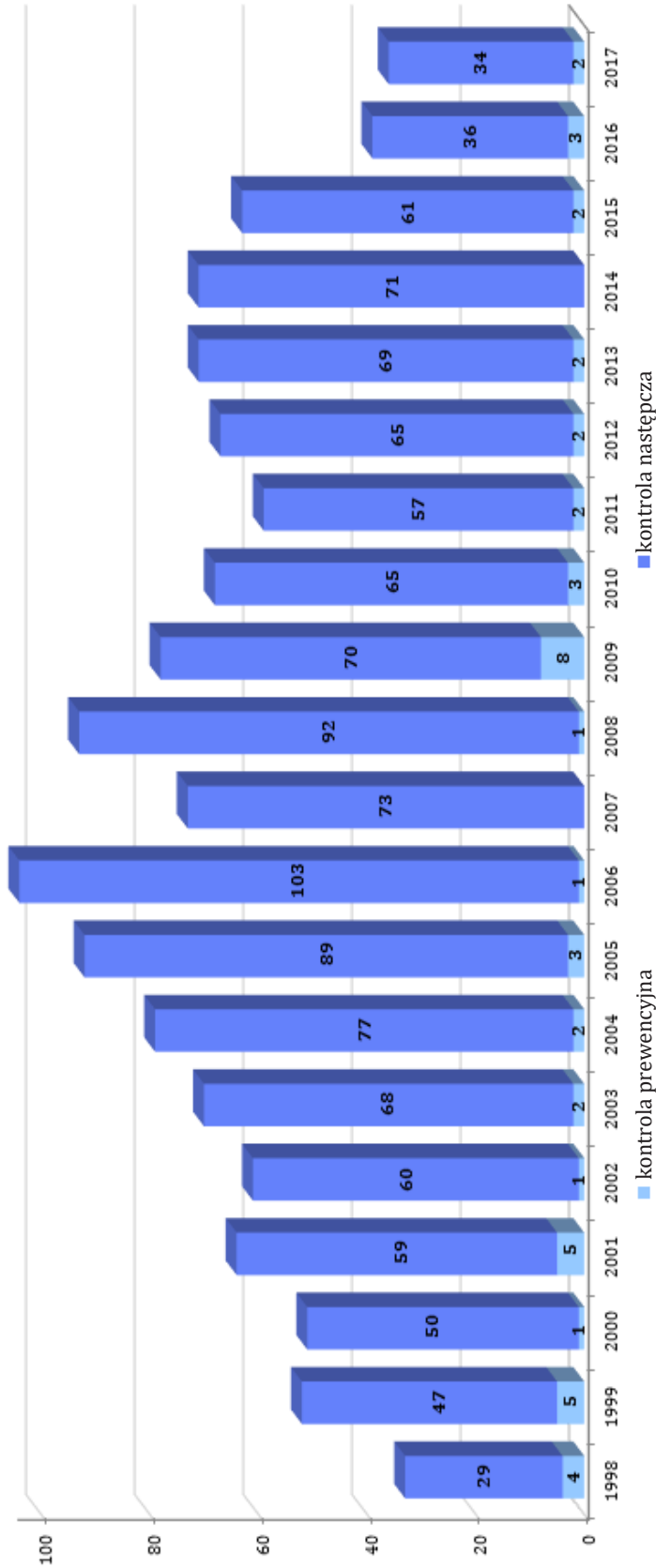
Rodzaje kontroli

Kontrola abstrakcyjna i konkretna

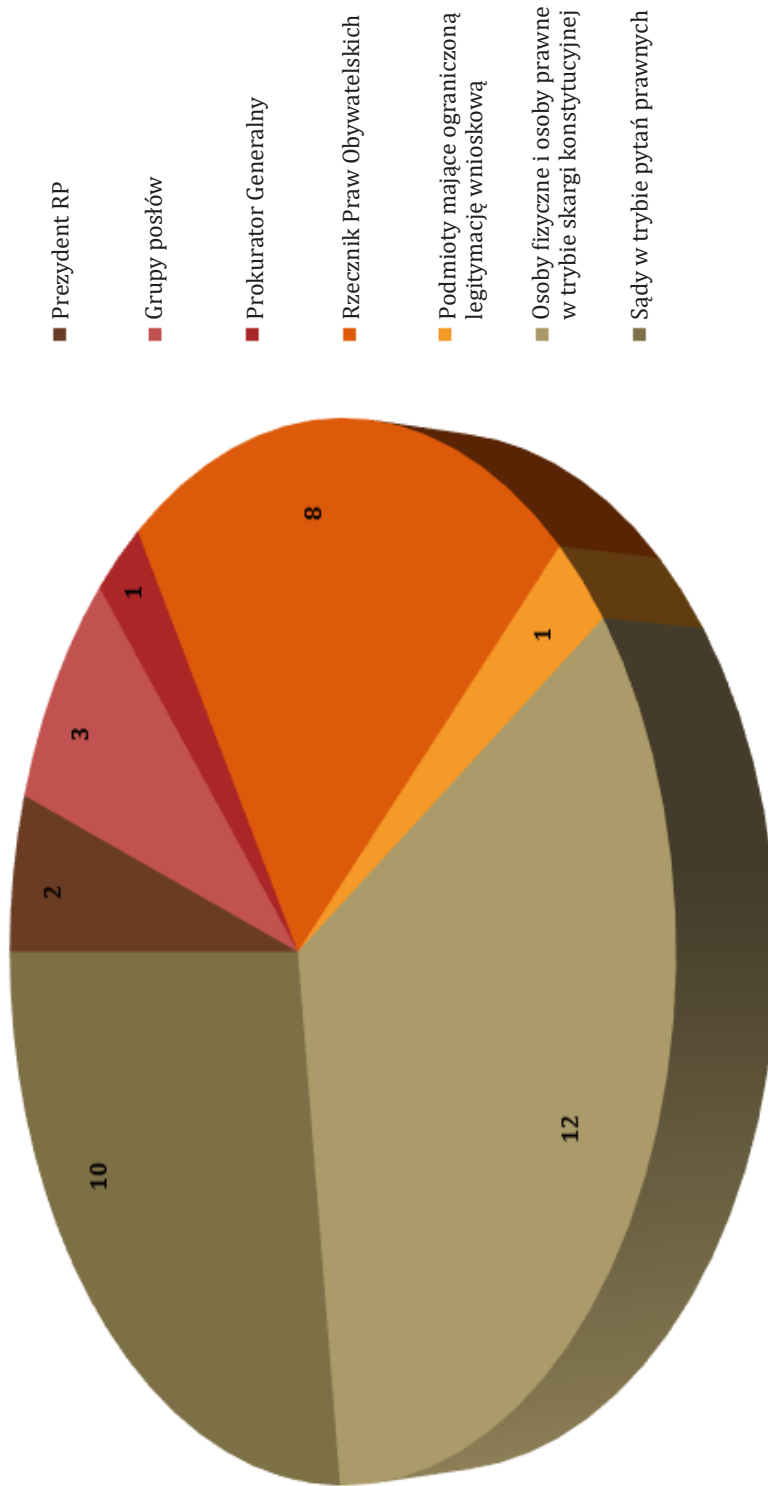
(7) W 2017 roku liczba wydanych wyroków w ramach kontroli konkretnej, była wyższa niż w ramach kontroli abstrakcyjnej o 16%.

Kontrola prewencyjna i następcza

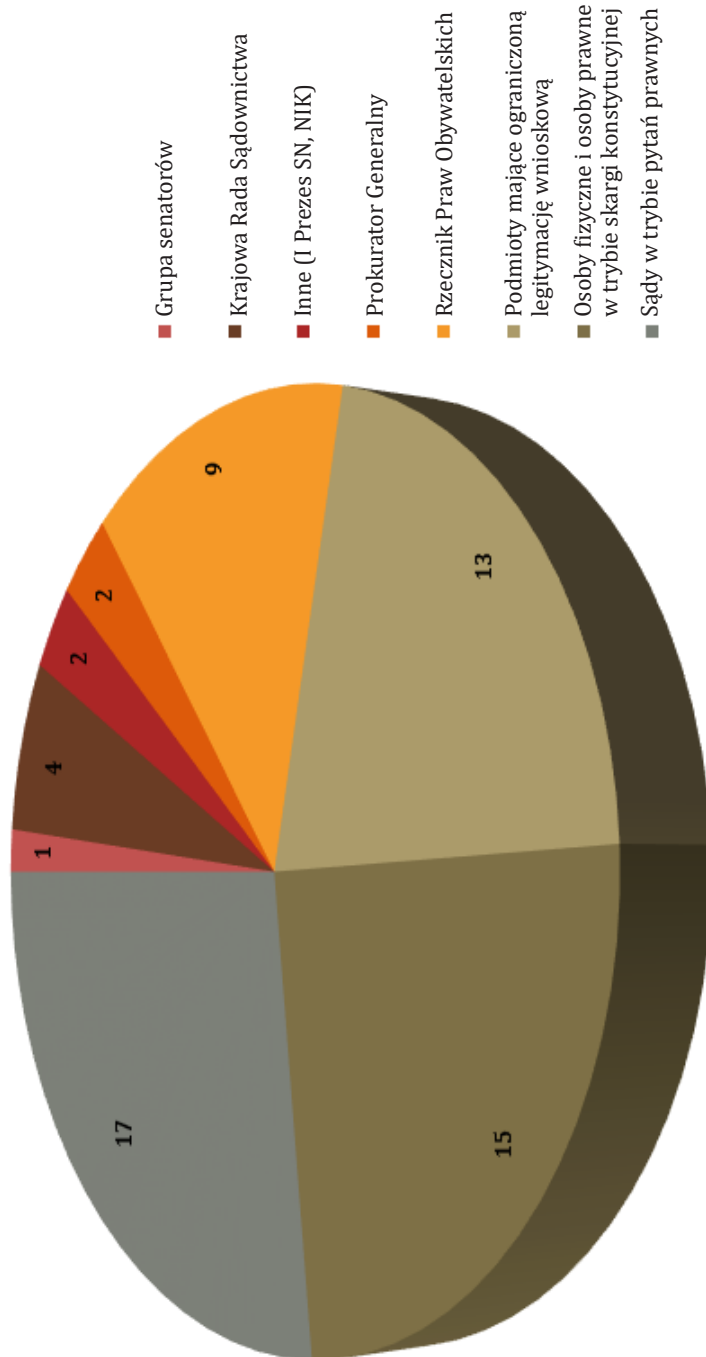
W 2017 r. większość wyroków Trybunału zostało wydanych w trybie kontroli następczej. Z wniosku Prezydenta, w ramach kontroli prewencyjnej, zapadły 2 wyroki, co stanowi niecałe 6% wszystkich wydanych wyroków w 2017 r.

Wyroki wydane w 2017 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

(8) Najwięcej wyroków zapadło w wyniku rozpoznania spraw, które zostały zainicjowane skargami konstytucyjnymi (12) oraz pytaniami prawnymi sądów (10). Trybunał rozpoznał też 8 wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich, 3 wnioski grup posłów, 2 wnioski Prezydenta RP oraz po jednym wniosku Prokuratora Generalnego i Krajowej Rady Notarialnej.

Postanowienia wydane w 2017 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

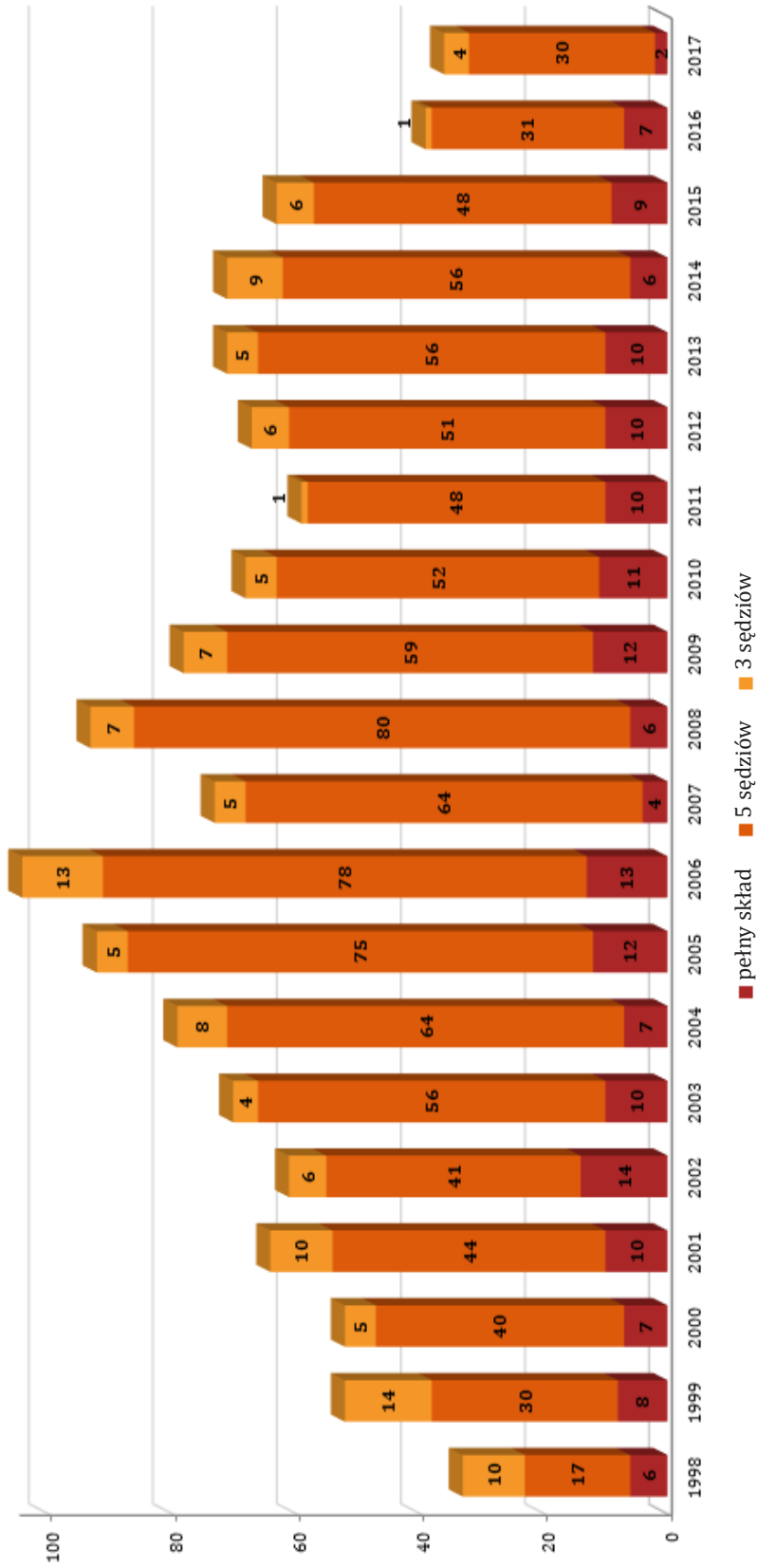

Najwięcej postanowień o umorzeniu postępowania wydano w wyniku rozpoznania spraw, które zostały zainicjowane pytaniami prawnymi (17), skargami konstytucyjnymi (15) oraz wnioskami podmiotów mających ograniczoną legitymację wnioskową (13). Na wykręsie uwzględniono również częściowe umorzenie postępowania przed wydaniem ostatecznego orzeczenia dotyczące wniosku KRS. Ogólna liczba spraw jest większa od liczby wydanych wyroków i postanowień, gdyż niektóre sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania.

Wyroki wydane w 2017 r. zapadły w wyniku rozpoznania przez Trybunał spraw wniesionych w: 2013 r. – 1, 2014 r. – 6, 2015 r. – 18, 2016 r. – 5 oraz w 2017 r. – 6. W 2017 r. 29 wyroków zapadło na posiedzeniu niejawnym. Średni czas rozpoznawania sprawy zakończonej wyrokiem wyniósł ok. 23 miesięcy.

Na koniec 2017 r. w toku rozpoznania merytorycznego pozostawało 148 spraw (ze sprawami dołączonymi 172).

Wyroki w zależności od składu orzekającego

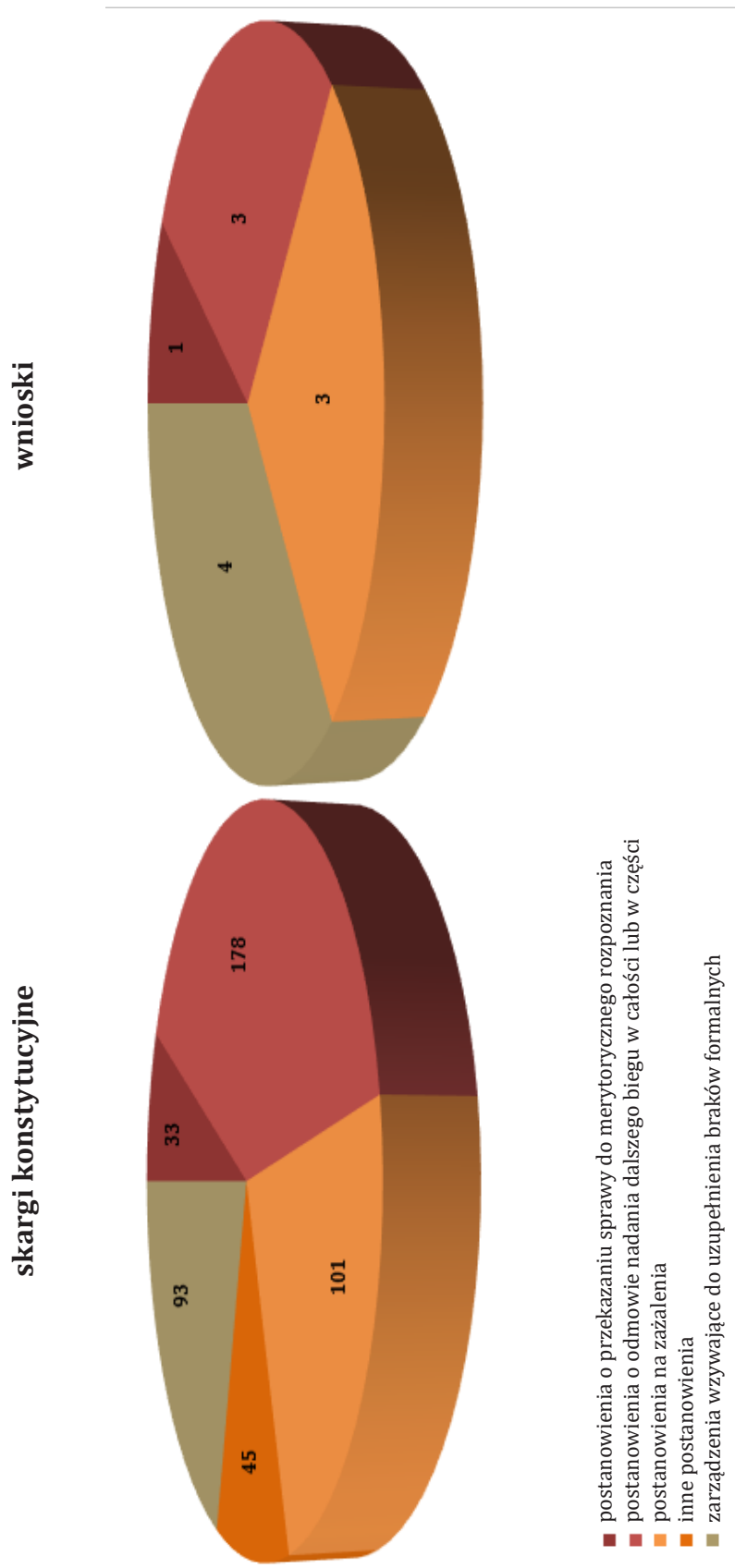

(9) W większości spraw zakończonych wyrokiem Trybunał orzekał w składzie 5 sędziów (30 wyroków). W pełnym składzie zapadły 2 wyroki, natomiast w składzie 3 sędziów – 4 wyroki.

**Załącznik nr 3.
Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków**

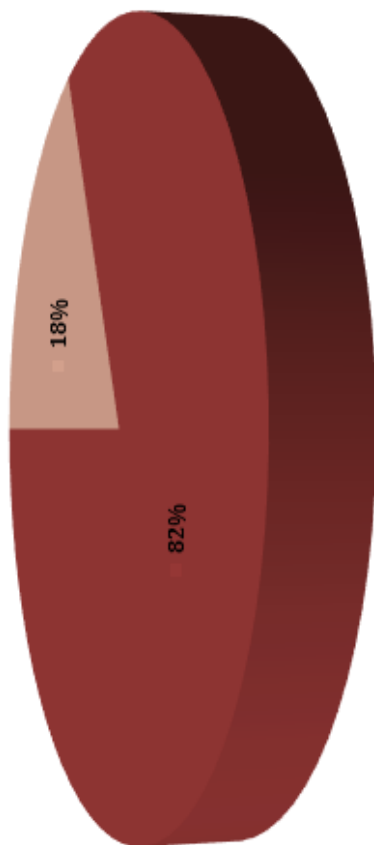
Postanowienia i zarządzenia wydane na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków w 2017 r.

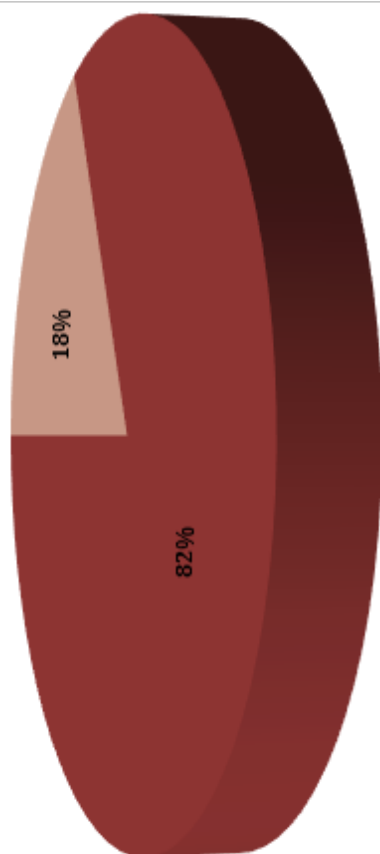
W 2017 r. w ramach wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych wydano łącznie 450 postanowień i zarządzeń, a w ramach wstępnej kontroli wniosków 11 postanowień i zarządzeń.

Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych

2017

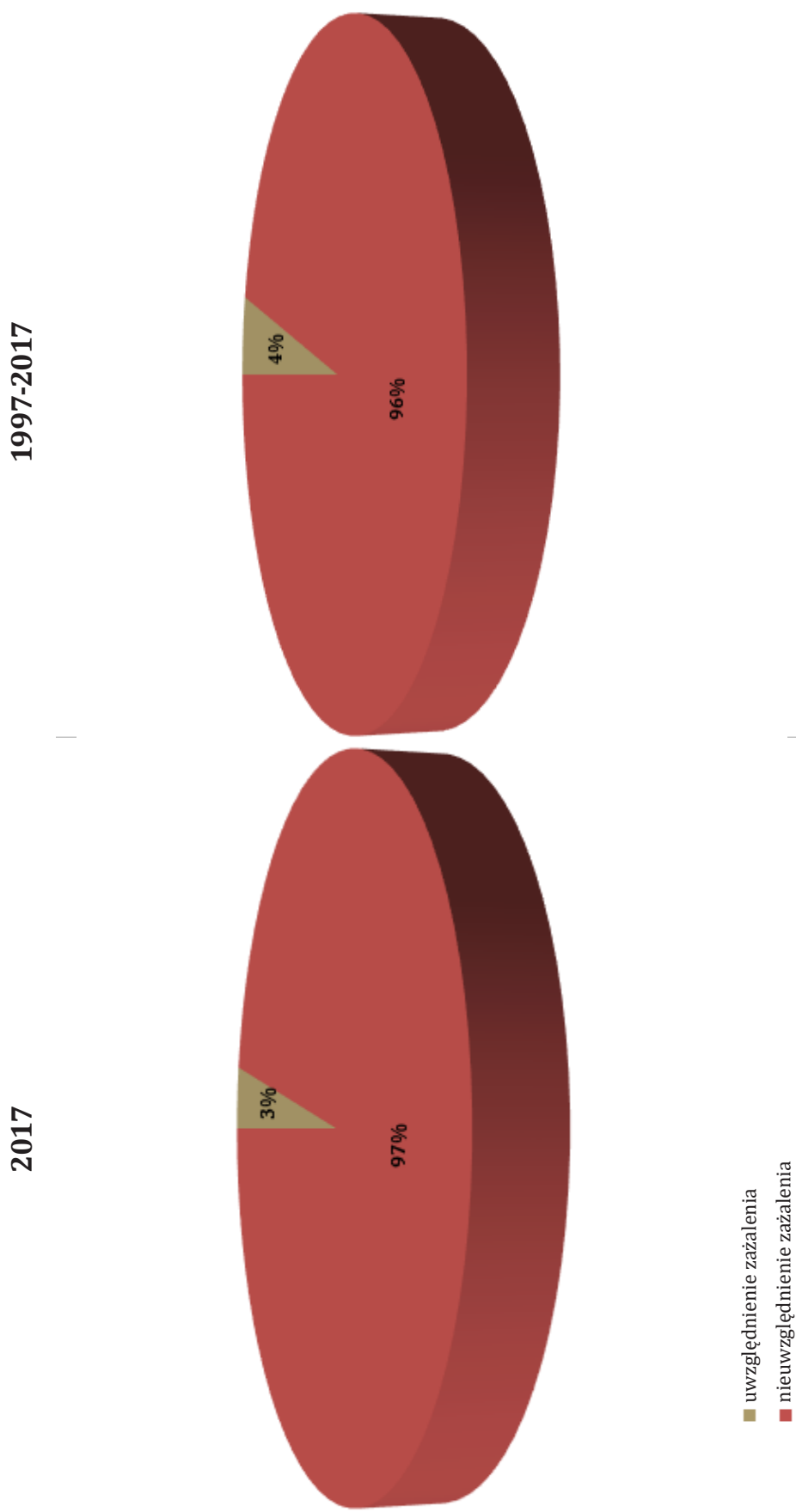
1997-2017

- przekazanie do merytorycznego rozpoznania
- odmowa nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej

W 2017 r. przekazano do merytorycznej kontroli 18% rozpoznawanych wstępnie skarg konstytucyjnych. W latach 1997-2017 odsetek skarg przekazanych do merytorycznego rozpoznania wyniósł również 18%.

Skuteczność zażaleń na odmowę nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej

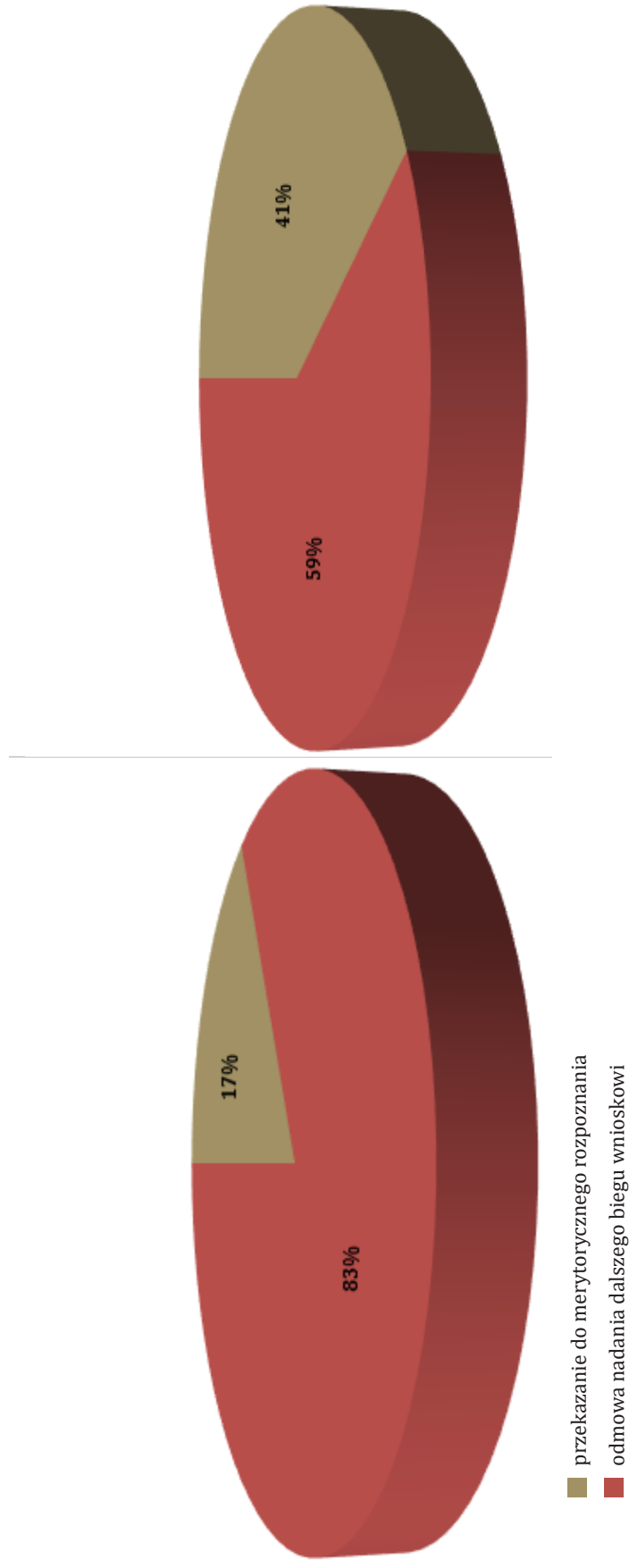

Odsetek uwzględnionych zażaleń na odmowę nadania dalszego biegu skargom konstytucyjnym utrzymuje się na niskim poziomie. W 2017 r. było to jedynie 3%, natomiast w okresie 1997-2017 – 4%.

Przekazanie do merytorycznego rozpoznania w wyniku wstępnej kontroli wniosków

2017

1997-2017

W 2017 r. do merytorycznego rozpoznania przekazano 1 wniosek (co stanowi 17% rozpoznanych wniosków). W latach 1997-2017 przekazano do merytorycznego rozpoznania 353 wnioski (co stanowi 41% rozpoznanych wniosków).

**Załącznik nr 4.
Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach**

Orzeczenie, że badany przepis:	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
• jest zgodny z wzorcem kontroli	17	23	22	36	30	33	39	57	61	22	46	32	26	22	21	23	17	20	12	8
• jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	3	6	12	18	13	27	18	25	17	21	16	9	8	14	16	10	11	5	5
• nie jest niezgodny z wzorcem (nieadekwatność wzorca kontroli powołanego przez inicjatora postępowania)	10	12	18	25	25	30	22	32	35	10	19	17	8	8	8	11	8	10	2	-
• nie narusza (...), a przez to jest zgodny z (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jako dotyczący (...) jest zgodny z (...)	-	-	-	1	-	v	v	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art. (...)/wynikającym z art. (...)	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	3	2	7	5	3	5	3	5	-
• jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art. (...)/wynikającym z art. (...)	-	2	3	-	1	1	-	-	-	-	-	2	3	1	5	2	1	1	2	-
• nie jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art. (...)/wynikającym z art. (...)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-
• jest niezgodny z art. (...) ustanawiającym (...)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...), a tym samym/a przez to jest niezgodny z art. (...)	1	2	1	1	-	-	1	1	1	-	-	2	3	-	-	-	1	-	-	-
• nie jest niezgodny z (...), a tym samym/ jest zgodny z art. (...)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jako nie mający (...) zastosowania (...) nie jest niezgodny z (...)	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...) i nie jest zgodny z (...)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...) przez to, że/ponieważ/jako/gdyż ze względu/z powodu (...)	12	22	11	4	6	2	6	4	3	3	1	3	5	3	5	2	4	-	1	-
• jest zgodny z wzorcem kontroli	4	6	3	7	5	9	7	8	11	9	10	17	14	22	18	16	17	20	12	11
• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-
• jest zgodny z wywodzonym z art. (...) zakazem (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
• jest niezgodny z wzorcem kontroli	6	10	14	10	12	10	15	21	23	32	30	22	21	15	18	25	24	27	14	11
• jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	3	3

Załącznik nr 5. Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Konstytucja

Wzorce Konstytucyjne	Sygnatury wyroków, w których TK orzekł, że badane przepisy są:		
	Zgodne z:	Niezgodne z:	Nie są niezgodne z:
Art. 2	K 3/17; Kp 1/17; P 13/14; P 9/15; P 34/15	K 36/15; K 3/17; P 63/14; P 124/15; SK 13/15	
Art. 7		K 3/17; U 3/17	
Art. 10	K 1/17	K 10/17	
ust. 1	K 1/17		
Art. 21 ust. 2	P 13/14	SK 39/15	
Art. 24	K 1/17		
Art. 30	SK 29/16	K 27/15	
Art. 31 ust. 3	SK 35/15	K 17/14; SK 13/14; SK 39/15	
Art. 32	SK 10/16		
ust. 1	Kp 1/17; P 56/14; P 9/15; P 2/16; P 13/16; SK 36/15	K 2/15; K 16/15; K 5/17; P 63/14; P 121/15; SK 13/15	
Art. 41 ust. 1		K 17/14; SK 13/14	
ust. 4	SK 10/16		
Art. 45 ust. 1	P 56/14; SK 49/13; SK 35/15; SK 3/16	K 17/14; K 10/15; P 121/15; SK 13/14; SK 31/15; SK 37/15	
Art. 47	SK 3/16	K 17/14	
Art. 57	Kp 1/17		
Art. 64 ust. 1	P 13/14	SK 13/15; SK 39/15	
ust. 2		SK 13/15; SK 39/15	
ust. 3		SK 48/15	
Art. 65 ust. 1			K 16/15
Art. 67 ust. 1	P 34/15		
Art. 70 ust. 2 zd. 1		K 2/15	
ust. 4 zd. 1		K 2/15	
Art. 71 ust. 1	SK 29/16	K 27/15	
ust. 1 zd. 2	SK 36/15		
Art. 72 ust. 1 zd. 2			SK 36/15
Art. 75 ust. 1	SK 29/16	K 27/15	
Art. 77 ust. 2	SK 49/13; SK 3/16	K 17/14; K 10/15; SK 31/15; SK 37/15	

Art. 84	P 9/15	SK 13/15; SK 48/15	
Art. 92 ust. 1		U 3/17	
ust. 1 zd. 1	U 1/14		
Art. 121 ust. 3		Kp 4/15	
Art. 122 ust. 1		Kp 4/15	
Art. 144 ust. 3 pkt 21		K 10/17	
Art. 173	K 1/17		
Art. 183 ust. 2		K 3/17	
ust. 3	K 3/17	K 3/17	
Art. 187 ust. 1 pkt 2		K 5/17	
ust. 3		K 5/17	
ust. 4		K 5/17	
Art. 190 ust. 2	K 1/17		
Art. 194 ust. 1 zdanie 1	K 1/17	K 10/17	
ust. 2		K 10/17	
Art. 195 ust. 1	K 1/17		
Art. 217	P 9/15	SK 48/15	

Przepisy ustaw

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
Art. 16 ust. 3 ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze.	U 1/14		
Art. 22 ⁵ ust. 3 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych.	U 1/14		
Art. 4a ust. 1 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.		U 3/17	
Art. 72 § 1 zdanie pierwsze i art. 75 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie.	U 2/15		

Załącznik nr 6.

Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Ustawy

Kodeks cywilny	
Art. 691 § 5 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny w zakresie, w jakim wyłącza prawo dziecka do wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego w razie śmierci jednego z rodziców-współnajemców tego lokalu.	P 13/16
Kodeks postępowania cywilnego	
<p>1. Art. 1 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego.</p> <p>2. Art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>3. Art. 68 § 1 w związku z art. 67 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dopuszcza ocenę prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, który prowadzi do wystawienia dokumentu, o którym stanowi ten przepis.</p> <p>4. Art. 325 w związku z art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dopuszcza rozstrzygnięcie o prawidłowości procedury wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego.</p> <p>5. Art. 325 w związku z art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dopuszcza rozstrzygnięcie o prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	K 10/17
Art. 117 § 3 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nakłada na osoby prawne ciężar prawny wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.	P 56/14
Art. 778 ¹ ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim dopuszcza nadanie przez sąd tytułowi egzekucyjnemu, wydanemu przeciwko spółce jawnej, klauzuli wykonalności przeciwko byłemu wspólnikowi tej spółki, niebędącemu już wspólnikiem w chwili wszczęcia postępowania w sprawie, w której wydany został tytuł egzekucyjny przeciwko spółce jawnej.	SK 31/15
Kodeks karny	
Art. 101 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim stanowi, że karalność przestępstwa znieważenia, ściganego z oskarżenia prywatnego, ustaje z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy.	SK 3/16
Art. 271 § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim dopuszcza stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn, który stanowi naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego opisane w lp. 3.9 załącznika nr 3 do ustawy o transporcie drogowym, odpowiedzialności za przestępstwo oraz kary pieniężnej.	P 124/15
Kodeks postępowania karnego	
Art. 219 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim przewiduje przeszukanie osoby, nie określając granic tego przeszukania.	K 17/14

Kodeks karny wykonawczy	
Art. 113a § 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r., w zakresie, w jakim przewiduje, że zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może złożyć, oprócz samego skazanego, tylko osoba najbliższa.	SK 10/16
Art. 204 § 1 i 2 w związku z art. 22 § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy w zakresie, w jakim nie przewiduje prawa do osobistego udziału sprawcy, wobec którego stosowany jest środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, w posiedzeniu sądu w sprawie dalszego stosowania tego środka zabezpieczającego.	SK 13/14
Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia	
Art. 44 § 2 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie, w jakim przewiduje przeszukanie osoby, nie określając granic tego przeszukania.	K 17/14
Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji	
Art. 144 ustawy z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim odnosi się do egzekucji z nieruchomości lub lokalu (pomieszczenia) służących zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego.	K 27/15
Ustawa o Policji	
1. Art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji w zakresie, w jakim uprawnia policjantów do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli. 2. Art. 15 ust. 7 ustawy o Policji w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej.	K 17/14
Art. 90 w związku z art. 95 ust. 3 pkt 3, w związku z art. 95 ust. 4, w związku z art. 97 ust. 5 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w związku z art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego .	SK 29/16
Ustawa o Straży Granicznej	
1. Art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Straży Granicznej do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli. 2. Art. 11 ust. 2a lit. a ustawy o Straży Granicznej w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej.	K 17/14
Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych	
Art. 1a ust. 1 pkt 2 ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych w zakresie, w jakim umożliwia uznanie za budowlę obiektu budowlanego, który spełnia kryteria bycia budynkiem, przewidziane w art. 1a ust. 1 pkt 1 powołanej ustawy.	SK 48/15
Art. 1a ust. 1 pkt 3 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych rozumiany w ten sposób, że wystarczającą przesłanką zakwalifikowania gruntu podlegającego opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości do kategorii gruntów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej jest prowadzenie działalności gospodarczej przez osobę fizyczną będącą jego współposiadaczem.	SK 13/15
Ustawa o gospodarce nieruchomościami	
Art. 136 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w zakresie, w jakim wyłącza prawo do żądania przez poprzedniego właściciela lub jego spadkobiercę zwrotu nieruchomości nabytej przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego w drodze umowy, o której mowa w art. 114 ust. 1 tej ustawy, gdy nieruchomość stała się zbędna na cel publiczny uzasadniający jej nabycie.	SK 39/15
Art. 227 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.	P 13/14

Ustawa o strażach gminnych	
1. Art. 12 ust. 1 pkt 3a ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych w zakresie, w jakim uprawnia strażników gminnych do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli. 2. Art. 20 ustawy o strażach gminnych w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej.	K 17/14
Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji	
Art. 49 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w zakresie, w jakim przewiduje pobranie od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi opłaty stosunkowej w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia, jednak nie niższej niż 1/10 i nie wyższej niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.	P 63/14
Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych	
Art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim stanowi podstawę ustalania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych innej – niż wynikająca z umowy o pracę – wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe.	P 9/15
Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	
Art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie, w jakim odnosi się do okresów, o których mowa w art. 7 pkt 5 tej ustawy, przebytych przez ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r.	P 2/16
Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa	
Art. 18 ust. 7 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w zakresie, w jakim uniemożliwia przyznanie prawa do świadczenia rehabilitacyjnego ubezpieczonemu mającemu ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury, której wypłata została zawieszona z powodu kontynuowania zatrudnienia.	P 34/15
Ustawa o referendum lokalnym	
Art. 35 ust. 3 zdanie trzecie ustawy z 15 września 2000 r. o referendum lokalnym w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność wznowienia postępowania.	K 10/15
Ustawa o Biurze Ochrony Rządu	
Art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy z 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu: a) w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem działań funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu.	K 17/14
Ustawa - Prawo wodne	
Art. 179 ust. 2 i 4 ustawy z 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne.	SK 49/13
Ustawa o służbie zagranicznej	
Art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej w zakresie, w jakim pomija zwrot opłat za naukę dzieci, które ze względu na szczególne warunki państwa przyjmującego nie mają możliwości uczęszczania do bezpłatnego przedszkola publicznego, oddziału przedszkolnego przy publicznej szkole podstawowej lub korzystania z innej formy wychowania przedszkolnego w celu realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego.	K 2/15

Ustawa o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych	
1. Art. 17 ust. 1 pkt 10 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w zakresie, w jakim uprawnia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli. 2. Art. 24 ust. 1 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej.	K 17/14
Ustawa o transporcie drogowym	
Art. 92a ust. 1 ustawy z 6 września 2001 r. o transporcie drogowym w zakresie, w jakim dopuszcza stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn, który stanowi naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego opisane w lp. 3.9 załącznika nr 3 do ustawy o transporcie drogowym, odpowiedzialności za przestępstwo oraz kary pieniężnej.	P 124/15
Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	
1. Art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli. 2. Art. 23 ust. 7 pkt 1 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej.	K 17/14
Ustawa – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi	
Art. 3 § 2 pkt 2 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, rozumiany jako wyłączający możliwość wniesienia skargi do sądu administracyjnego na postanowienie w przedmiocie zażalenia na postanowienie wydane wskutek wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w art. 84c ust. 1 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.	SK 37/15
Ustawa o Sądzie Najwyższym	
1. Art. 16 § 1 pkt 1 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym w zakresie dotyczącym regulaminu w sprawie wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. 2. Art. 16 § 1 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 3/17
Ustawa o referendum ogólnokrajowym	
Art. 44 ust. 3 zdanie drugie ustawy z 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność wznowienia postępowania.	K 10/15
Ustawa o zatrudnianiu pracowników tymczasowych	
Art. 24 ustawy z 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych w zakresie, w jakim uniemożliwia wytoczenie powództwa przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana.	P 121/15
Ustawa o świadczeniach rodzinnych	
Art. 10 ust. 1 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim przyznaje do zasiłku rodzinnego wyłącznie jeden dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego bez względu na liczbę dzieci, które narodziły się w wyniku jednego porodu.	SK 36/15
Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych	
Art. 103 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zakresie, w jakim nakłada na osoby prawne ciężar prawny wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów sądowych.	P 56/14

Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego	
1. Art. 44 ust. 2 pkt 5 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego: a) w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem działań funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego.	K 17/14
Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym	
1. Art. 14 ust. 1 pkt 5 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli. 2. Art. 14 ust. 7 pkt 1 ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej.	K 17/14
Ustawa o kierujących pojazdami	
Art. 18 ust. 2 pkt 2 ustawy z 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w zakresie, w jakim przewiduje pobranie opłaty ewidencyjnej i opłaty za wydanie nowego dokumentu prawa jazdy z powodu konieczności zmiany zawartych w nim danych, wynikającej ze zmiany stanu faktycznego spowodowanej działaniem organów władzy samorządowej.	K 36/15
Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa	
1. Art. 11 ust. 3 i 4 w związku z art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa. 2. Art. 11 ust. 2 w związku z art. 12 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 13 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 rozumiany w ten sposób, że kadencja członków Krajowej Rady Sądownictwa wybieranych spośród sędziów sądów powszechnych ma charakter indywidualny.	K 5/17
Ustawa o odnawialnych źródłach energii	
Art. 136 ust. 4 pkt 2 ustawy z 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii: a) w brzmieniu obowiązującym od 4 maja 2015 r. do 30 czerwca 2016 r., w części obejmującej słowa „wydany na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.)”, b) w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2016 r., w części obejmującej słowa „wydany po dniu 1 września 2005 r. na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.)”.	K 16/15
Ustawa o zmianie ustawy o kuratorach sądowych	
Ustawa z 9 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o kuratorach sądowych.	Kp 4/15
Ustawa o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego	
Art. 26 pkt 2 ustawy z 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego.	K 1/17
Ustawa – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego	
1. Art. 13 ust. 1 pkt 2, art. 13 ust. 2 pkt 1 oraz art. 13 ust. 3 ustawy z 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego. 2. Art. 18 pkt 2 oraz art. 21 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dotyczą sędziów Trybunału Konstytucyjnego, którzy zostali wybrani przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i złożyli ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. 3. Art. 19 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 1/17
Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach	
1. Art. 1 pkt 4 ustawy z 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, dodający do ustawy z 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach rozdział 3a „Postępowanie w sprawach zgromadzeń organizowanych cyklicznie” (art. 26a-26e). 2. Art. 2 ustawy z 13 grudnia 2016 r. powołanej w punkcie 1.	Kp 1/17

Rozporządzenia

Przedmiot kontroli	Sygnatura
§ 19-21 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z 14 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania niektórych uprawnień przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej.	K 17/14
§ 9 i § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności przez funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu oraz korzystania przez nich z pomocy innych podmiotów.	K 17/14
§ 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w zakresie, w jakim uzależnia wysokość stawki minimalnej za czynności adwokackie od wartości przedmiotu sprawy oraz od wartości egzekwowanego roszczenia, oraz § 6 tego rozporządzenia.	U 1/14
§ 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, w brzmieniu obowiązującym do 31 lipca 2015 r., w zakresie określającym wysokość stawki minimalnej za czynności adwokackie w sprawie o odszkodowanie za bezskuteczne wypowiedzenie umowy o pracę.	SK 35/15
§ 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu w zakresie, w jakim uzależnia wysokość stawki minimalnej za czynności radców prawnych od wartości przedmiotu sprawy oraz od wartości egzekwowanego roszczenia, oraz § 6 tego rozporządzenia.	U 1/14
§ 29 ust. 1-3 rozporządzenia Rady Ministrów z 26 kwietnia 2005 r. w sprawie wydawania osobom poleceń określonego zachowania się, legitymowania, zatrzymywania, przeszukania, kontroli osobistej, przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku oraz rejestrowania zdarzeń przez funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.	K 17/14
§ 29 ust. 1-3 rozporządzenia Rady Ministrów z 25 lipca 2006 r. w sprawie wydawania osobom poleceń określonego zachowania się, legitymowania, zatrzymywania, przeszukania, kontroli osobistej, przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku oraz obserwowania i rejestrowania zdarzeń przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego.	K 17/14
§ 5 ust. 1-4, 6 i 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 15 grudnia 2006 r. w sprawie kontroli granicznej dokonywanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej.	K 17/14
§ 10 ust. 1 pkt 2, ust. 3-6 rozporządzenia Rady Ministrów z 18 grudnia 2009 r. w sprawie zakresu i sposobu wykonywania przez strażników gminnych (miejskich) niektórych czynności.	K 17/14
§ 8 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 grudnia 2013 r. w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej.	U 2/15
Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 grudnia 2015 r. uchylające rozporządzenie w sprawie utworzenia gminy Szczawa i gminy Grabówka.	U 3/17
1. Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego z 14 kwietnia 2003 r. w sprawie regulaminu wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. 2. § 8 regulaminu wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, stanowiącego załącznik do uchwały powołanej w punkcie 1.	K 3/17

Załącznik nr 7.

Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2017 r.

1.	Wyrok z 16 lutego 2017 r., U 2/15 <i>[aplikacja notarialna]</i>	
	Wnioskodawca Krajowa Rada Notarialna	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: P. Pszczołkowski
<p>§ 8 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 grudnia 2013 r. w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej jest zgodny z art. 72 § 1 zdanie pierwsze i art. 75 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		
2.	Wyrok z 23 lutego 2017 r., K 2/15 <i>[zwrot opłaty za edukację przedszkolną dzieci dla członków służby zagranicznej]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Muszyński
<p>Art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej w zakresie, w jakim pomija zwrot opłat za naukę dzieci, które ze względu na szczególne warunki państwa przyjmującego nie mają możliwości uczęszczania do bezpłatnego przedszkola publicznego, oddziału przedszkolnego przy publicznej szkole podstawowej lub korzystania z innej formy wychowania przedszkolnego w celu realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, jest niezgodny z art. 70 ust. 2 zdanie pierwsze i art. 70 ust. 4 zdanie pierwsze w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 		
3.	Wyrok z 9 marca 2017 r., P 13/14 <i>[waloryzacja odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Pszczołkowski
<p>Art. 227 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest zgodny z art. 2, art. 21 ust. 2 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		
4.	Wyrok z 16 marca 2017 r., Kp 1/17 <i>[Prawo o zgromadzeniach]</i>	
	Wnioskodawca Prezydent RP	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: M. Muszyński
<p>1. Art. 1 pkt 4 ustawy z 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, dodający do ustawy z 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach rozdział 3a „Postępowanie w sprawach zgromadzeń organizowanych cyklicznie” (art. 26a-26e), jest zgodny z art. 32 ust. 1 i art. 57 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 2 ustawy z 13 grudnia 2016 r. powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdania odrębne (zał. nr 9). 		

5.	Wyrok z 22 marca 2017 r., P 121/15 <i>[praca tymczasowa; właściwość miejscowa sądu pracy]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy w Gliwicach (połączone pytania)	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
Art. 24 ustawy z 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych w zakresie , w jakim uniemożliwia wytoczenie powództwa przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	
<ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
6.	Wyrok z 22 marca 2017 r., SK 13/14 <i>[prawo do sądu; pozbawienie skarżącego prawa do udziału w posiedzeniu sądu w przedmiocie wykonywania środka zabezpieczającego – umieszczenie w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym]</i>
Skarżący M. W.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Pszczołkowski
Art. 204 § 1 i 2 w związku z art. 22 § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy w zakresie , w jakim nie przewiduje prawa do osobistego udziału sprawcy, wobec którego stosowany jest środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, w posiedzeniu sądu w sprawie dalszego stosowania tego środka zabezpieczającego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 41 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	
<ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
7.	Wyrok z 4 kwietnia 2017 r., P 56/14 <i>[zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
1) art. 117 § 3 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie , w jakim nakłada na osoby prawne ciężar prawny wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego,	
2) art. 103 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zakresie , w jakim nakłada na osoby prawne ciężar prawny wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów sądowych – są zgodne z art. 45 ust. 1 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	
<ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	

8.	Wyrok z 20 kwietnia 2017 r., K 10/15 <i>[referendum; środki prawne w kampaniach referendalnych; prawo do sądu]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Jędrzejewski
<p>1. Art. 44 ust. 3 zdanie drugie ustawy z 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność wznowienia postępowania, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 35 ust. 3 zdanie trzecie ustawy z 15 września 2000 r. o referendum lokalnym w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność wznowienia postępowania, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	

9.	Wyrok z 20 kwietnia 2017 r., SK 3/16 <i>[zasady zawieszenia biegu przedawnienia występku ściganego z oskarżenia prywatnego]</i>
Skarżący J. B.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
<p>Art. 101 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim stanowi, że karalność przestępstwa znieważenia, ściganego z oskarżenia prywatnego, ustaje z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy, jest zgodny z art. 47 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania z pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

10.	Wyrok z 25 kwietnia 2017 r., P 34/15 <i>[świadczenia rehabilitacyjne]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy w Gliwicach	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Jędrzejewski
<p>Art. 18 ust. 7 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w zakresie, w jakim uniemożliwia przyznanie prawa do świadczenia rehabilitacyjnego ubezpieczonemu mającemu ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury, której wypłata została zawieszona z powodu kontynuowania zatrudnienia, jest zgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

11.	Wyrok z 12 maja 2017 r., SK 49/13 <i>[uchwały spółki wodnej; stwierdzenie nieważności uchwały]</i>
Skarżący spółka akcyjna spółka komandytowo-akcyjna	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
<p>Art. 179 ust. 2 i 4 ustawy z 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

12.	Wyrok z 1 czerwca 2017 r., U 3/17 <i>[utworzenie gminy Szczawa i gminy Grabówka]</i>
Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: M. Muszyński
<p>Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 grudnia 2015 r. uchylające rozporządzenie w sprawie utworzenia gminy Szczawa i gminy Grabówka jest niezgodne z:</p> <p>a) art. 7 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) art. 4a ust. 1 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
13.	Wyrok z 20 czerwca 2017 r., K 16/15 <i>[zasady wydawania certyfikatu instalatora odnawialnych źródeł energii]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
<p>Art. 136 ust. 4 pkt 2 ustawy z 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii:</p> <p>a) w brzmieniu obowiązującym od 4 maja 2015 r. do 30 czerwca 2016 r., w części obejmującej słowa „wydany na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.)”, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 65 ust. 1 Konstytucji,</p> <p>b) w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2016 r., w części obejmującej słowa „wydany po dniu 1 września 2005 r. na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.)”, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 65 ust. 1 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
14.	Wyrok z 20 czerwca 2017 r., K 5/17 <i>[ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa]</i>
Wnioskodawca Prokurator Generalny	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Muszyński
<p>1. Art. 11 ust. 3 i 4 w związku z art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa jest niezgodny z art. 187 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 11 ust. 2 w związku z art. 12 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 187 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 13 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 rozumiany w ten sposób, że kadencja członków Krajowej Rady Sądownictwa wybieranych spośród sędziów sądów powszechnych ma charakter indywidualny, jest niezgodny z art. 187 ust. 3 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

15.	<p style="text-align: center;">Wyrok z 20 czerwca 2017 r., P 124/15 <i>[stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn odpowiedzialności za przestępstwo oraz sankcji administracyjno-prawnej]</i></p>
<p style="text-align: center;">Sąd przedstawiający pytanie prawne Sądu Rejonowego w Głubczycach</p>	<p style="text-align: center;">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Pszczółkowski</p>
<p>Art. 271 § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny oraz art. 92a ust. 1 ustawy z 6 września 2001 r. o transporcie drogowym w zakresie, w jakim dopuszczają stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn, który stanowi naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego opisane w lp. 3.9 załącznika nr 3 do ustawy o transporcie drogowym, odpowiedzialności za przestępstwo oraz kary pieniężnej, są niezgodne z zasadą <i>ne bis in idem</i> oraz zasadą proporcjonalnej reakcji państwa na naruszenie prawa wynikającymi z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
16.	<p style="text-align: center;">Wyrok z 21 czerwca 2017 r., SK 35/15 <i>[zasady ustalania wysokości opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu]</i></p>
<p style="text-align: center;">Skarżący B. K.-A.</p>	<p style="text-align: center;">Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: L. Morawski</p>
<p>§ 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, w brzmieniu obowiązującym do 31 lipca 2015 r., w zakresie określającym wysokość stawki minimalnej za czynności adwokackie w sprawie o odszkodowanie za bezskuteczne wypowiedzenie umowy o pracę, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
17.	<p style="text-align: center;">Wyrok z 28 czerwca 2017 r., P 63/14 <i>[egzekucja świadczeń pieniężnych; pobranie opłaty stosunkowej od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi]</i></p>
<p style="text-align: center;">Sąd przedstawiający pytanie prawne Sądu Rejonowego w Piasecznie</p>	<p style="text-align: center;">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Pszczółkowski</p>
<p>Art. 49 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w zakresie, w jakim przewiduje pobranie od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi opłaty stosunkowej w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia, jednak nie niższej niż 1/10 i nie wyższej niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, jest niezgodny z zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

18.	<p>Wyrok z 11 września 2017 r., K 10/17 [Kodeks postępowania cywilnego – ocena prawidłowości procesu wyboru sędziego, wiceprezesa i prezesa Trybunału Konstytucyjnego]</p>
<p>Wnioskodawca Grupa posłów</p>	<p>Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Jędrzejewski</p>
<p>1. Art. 1 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego, jest niezgodny z art. 194 ust. 1 zdanie pierwsze w związku z art. 10 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jest niezgodny z art. 194 ust. 2 w związku z art. 10 Konstytucji oraz z art. 144 ust. 3 pkt 21 w związku z art. 10 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 68 § 1 w związku z art. 67 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dopuszcza ocenę prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, który prowadzi do wystawienia dokumentu, o którym stanowi ten przepis, jest niezgodny z art. 194 ust. 2 w związku z art. 10 Konstytucji oraz z art. 144 ust. 3 pkt 21 w związku z art. 10 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 325 w związku z art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dopuszcza rozstrzygnięcie o prawidłowości procedury wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego, jest niezgodny z art. 194 ust. 1 zdanie pierwsze w związku z art. 10 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 325 w związku z art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dopuszcza rozstrzygnięcie o prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jest niezgodny z art. 194 ust. 2 w związku z art. 10 Konstytucji oraz z art. 144 ust. 3 pkt 21 w związku z art. 10 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	
19.	<p>Wyrok z 26 września 2017 r., P 2/16 [zasady przyznawania świadczeń emerytalnych w starym i nowym systemie ubezpieczeń społecznych]</p>
<p>Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Okręgowy w Szczecinie</p>	<p>Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres</p>
<p>Art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie, w jakim odnosi się do okresów, o których mowa w art. 7 pkt 5 tej ustawy, przebytych przez ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

20.	Wyrok z 27 września 2017 r., SK 36/15 <i>[zasady przyznawania dodatków do zasiłków rodzinnych z tytułu opieki nad dziećmi w okresie korzystania z urlopu wychowawczego]</i>	
	Skarżący M. W.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
<p>Art. 10 ust. 1 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim przyznaje do zasiłku rodzinnego wyłącznie jeden dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego bez względu na liczbę dzieci, które narodziły się w wyniku jednego porodu, jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 72 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. 		

21.	Wyrok z 3 października 2017 r., SK 31/15 <i>[tytuł egzekucyjny; zasady nadawania klauzuli wykonalności]</i>	
	Skarżący A. Z.-Ż.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
<p>Art. 778¹ ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim dopuszcza nadanie przez sąd tytułowi egzekucyjnemu, wydanemu przeciwko spółce jawnej, klauzuli wykonalności przeciwko byłemu wspólnikowi tej spółki, niebędącemu już wspólnikiem w chwili wszczęcia postępowania w sprawie, w której wydany został tytuł egzekucyjny przeciwko spółce jawnej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		

22.	Wyrok z 5 października 2017 r., Kp 4/15 <i>[kuratorzy sądowi; proces legislacyjny]</i>	
	Wnioskodawca Prezydent RP	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: J. Przyłębska
<p>Ustawa z 9 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o kuratorach sądowych jest niezgodna z art. 122 ust. 1 w związku z art. 121 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdania odrębne (zał. nr 9). 		

23.	Wyrok z 18 października 2017 r., K 27/15 <i>[postępowanie egzekucyjne w administracji; egzekucja z nieruchomości]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Jędrzejewski
<p>Art. 144 ustawy z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim odnosi się do egzekucji z nieruchomości lub lokalu (pomieszczenia) służących zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego, jest niezgodny z art. 30, art. 71 ust. 1 i art. 75 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przez to że nie zawiera regulacji gwarantujących minimalną ochronę przed bezdomnością osobom, które nie są w stanie we własnym zakresie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		

24.	Wyrok z 24 października 2017 r., K 1/17 <i>[ustawy o Trybunale Konstytucyjnym]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Jędrzejewski
<p>1. Art. 13 ust. 1 pkt 2, art. 13 ust. 2 pkt 1 oraz art. 13 ust. 3 ustawy z 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego są zgodne z art. 24 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 18 pkt 2 oraz art. 21 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dotyczą sędziów Trybunału Konstytucyjnego, którzy zostali wybrani przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i złożyli ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, są zgodne z art. 194 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.</p> <p>3. Art. 19 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 10, art. 173 i art. 190 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 26 pkt 2 ustawy z 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego jest zgodny z art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 195 ust. 1 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

25.	Wyrok z 24 października 2017 r., K 3/17 <i>[ustawa o Sądzie Najwyższym w zakresie dot. regulaminu w sprawie wyboru kandydatów na Pierwszego Prezesa SN]</i>
Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Muszyński
<p>1. Art. 16 § 1 pkt 1 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym w zakresie dotyczącym regulaminu w sprawie wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego jest niezgodny z art. 2 i art. 183 ust. 2 w związku z art. 183 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 16 § 1 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 w związku z art. 183 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>3. Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego z 14 kwietnia 2003 r. w sprawie regulaminu wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego jest niezgodna z art. 2 i art. 183 ust. 2 w związku z art. 183 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>4. § 8 regulaminu wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, stanowiącego załącznik do uchwały powołanej w punkcie 3 jest niezgodny z art. 2, art. 7 i art. 183 ust. 3 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o pozostawieniu wniosku o wydanie wyroku aplikacyjnego i stwierdzenie, że akty prawne podjęte na podstawie niekonstytucyjnych regulacji są nieskuteczne, bez rozpoznania. • Orzeczenie zapadło większością głosów.	

26.	<p align="center">Wyrok z 15 listopada 2017 r., SK 29/16 <i>[lokal służbowy – nadanie tytułu prawnego]</i></p>	
	<p align="center">Skarżący K. M.</p>	<p align="center">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka</p>
<p>Art. 90 w związku z art. 95 ust. 3 pkt 3, w związku z art. 95 ust. 4, w związku z art. 97 ust. 5 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w związku z art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego są zgodne z art. 30, art. 71 ust. 1 oraz art. 75 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		
27.	<p align="center">Wyrok z 29 listopada 2017 r., P 9/15 <i>[kompetencja ZUS w zakresie weryfikacji wysokości podstawy składki poprzez weryfikację wysokości wynagrodzenia pracownika]</i></p>	
	<p align="center">Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Okręgowy w Częstochowie</p>	<p align="center">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: G. Jędrejek</p>
<p>Art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim stanowi podstawę ustalania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych innej – niż wynikająca z umowy o pracę – wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe, jest zgodny z art. 2 w związku z art. 84 i art. 217 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		
28.	<p align="center">Wyrok z 12 grudnia 2017 r., P 13/16 <i>[zróżnicowanie ochrony interesów mieszkaniowych lokatorów w przypadku śmierci jednego ze współnajemców]</i></p>	
	<p align="center">Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy w Kościerzynie</p>	<p align="center">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres</p>
<p>Art. 691 § 5 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny w zakresie, w jakim wyłącza prawo dziecka do wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego w razie śmierci jednego z rodziców-współnajemców tego lokalu, jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 		

29.	Wyrok z 12 grudnia 2017 r., SK 13/15 <i>[opłaty i podatki lokalne; zasady ustalania podatku od nieruchomości]</i>
Skarżący M. K. i P. K.	Skład orzekający 5 sędziów I Sprawozdawca: S. Rymar II Sprawozdawca: P. Tuleja
<p>Art. 1a ust. 1 pkt 3 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych rozumiany w ten sposób, że wystarczającą przesłanką zakwalifikowania gruntu podlegającego opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości do kategorii gruntów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej jest prowadzenie działalności gospodarczej przez osobę fizyczną będącą jego współposiadaczem, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 84 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów.	
30.	Wyrok z 12 grudnia 2017 r., SK 39/15 <i>[wywłaszczenie nieruchomości – zasady jej zwrotu]</i>
Skarżący D. i A. M.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Pszczółkowski
<p>Art. 136 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w zakresie, w jakim wyłącza prawo do żądania przez poprzedniego właściciela lub jego spadkobiercę zwrotu nieruchomości nabytej przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego w drodze umowy, o której mowa w art. 114 ust. 1 tej ustawy, gdy nieruchomość stała się zbędna na cel publiczny uzasadniający jej nabycie, jest niezgodny z art. 21 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	
31.	Wyrok z 13 grudnia 2017 r., SK 48/15 <i>[podatki i opłaty lokalne – zasady ustalania podatku od nieruchomości]</i>
Skarżący spółka akcyjna	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
<p>Art. 1a ust. 1 pkt 2 ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych w zakresie, w jakim umożliwia uznanie za budowlę obiektu budowlanego, który spełnia kryteria bycia budynkiem, przewidziane w art. 1a ust. 1 pkt 1 powołanej ustawy, jest niezgodny z zasadą szczególnej określoności regulacji daninowych, wywodzoną z art. 84 w związku z art. 217, w związku z art. 64 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

32.	Wyrok z 14 grudnia 2017 r., K 17/14 <i>[przepisy regulujące przeszukiwanie osób, dokonywanie kontroli osobistej oraz przeszukiwanie pojazdów przez funkcjonariuszy publicznych]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
<p style="text-align: center;">I</p> <p>1. Art. 219 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim przewiduje przeszukiwanie osoby, nie określając granic tego przeszukiwania, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 44 § 2 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie, w jakim przewiduje przeszukiwanie osoby, nie określając granic tego przeszukiwania, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji w zakresie, w jakim uprawnia policjantów do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 15 ust. 7 ustawy o Policji w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Straży Granicznej do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>6. Art. 11 ust. 2a lit. a ustawy o Straży Granicznej w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>7. Art. 12 ust. 1 pkt 3a ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych w zakresie, w jakim uprawnia strażników gminnych do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>8. Art. 20 ustawy o strażach gminnych w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>9. Art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy z 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu:</p> <p>a) w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,</p> <p>b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem działań funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>10. Art. 17 ust. 1 pkt 10 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w zakresie, w jakim uprawnia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>11. Art. 24 ust. 1 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>12. Art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>13. Art. 23 ust. 7 pkt 1 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.</p>	

14. Art. 44 ust. 2 pkt 5 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego:

a) **w zakresie**, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,

b) **w zakresie**, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem działań funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

15. Art. 14 ust. 1 pkt 5 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym **w zakresie**, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

16. Art. 14 ust. 7 pkt 1 ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym **w zakresie**, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

17. § 5 ust. 1-4, 6 i 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 15 grudnia 2006 r. w sprawie kontroli granicznej dokonywanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

18. § 10 ust. 1 pkt 2, ust. 3-6 rozporządzenia Rady Ministrów z 18 grudnia 2009 r. w sprawie zakresu i sposobu wykonywania przez strażników gminnych (miejskich) niektórych czynności **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

19. § 9 i § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności przez funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu oraz korzystania przez nich z pomocy innych podmiotów **są niezgodne** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

20. § 19-21 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z 14 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania niektórych uprawnień przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej **są niezgodne** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

21. § 29 ust. 1-3 rozporządzenia Rady Ministrów z 26 kwietnia 2005 r. w sprawie wydawania osobom poleceń określonego zachowania się, legitymowania, zatrzymywania, przeszukania, kontroli osobistej, przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku oraz rejestrowania zdarzeń przez funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

22. § 29 ust. 1-3 rozporządzenia Rady Ministrów z 25 lipca 2006 r. w sprawie wydawania osobom poleceń określonego zachowania się, legitymowania, zatrzymywania, przeszukania, kontroli osobistej, przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku oraz obserwowania i rejestrowania zdarzeń przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

II

- 1. Przepisy wymienione w części I w punktach 1-16, w zakresach tam wskazanych, **tracą moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- 2. Przepisy wymienione w części I w punktach 17-22 **tracą moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.
- Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

33.	Wyrok z 14 grudnia 2017 r., K 36/15 <i>[zasady pobierania opłat za wydanie nowego dokumentu prawa jazdy]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: G. Jędrejek
	<p>Art. 18 ust. 2 pkt 2 ustawy z 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w zakresie, w jakim przewiduje pobranie opłaty ewidencyjnej i opłaty za wydanie nowego dokumentu prawa jazdy z powodu konieczności zmiany zawartych w nim danych, wynikającej ze zmiany stanu faktycznego spowodowanej działaniem organów władzy samorządowej, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
34.	Wyrok z 19 grudnia 2017 r., SK 10/16 <i>[uprawnienie do uzyskania paczki żywnościowej przez osoby pozbawione wolności]</i>	
	Skarżący M. T.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: H. Cioch
	<p>Art. 113a § 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r., w zakresie, w jakim przewiduje, że zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może złożyć, oprócz samego skazanego, tylko osoba najbliższa, jest zgodny z art. 32 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	
35.	Wyrok z 19 grudnia 2017 r., U 1/14 <i>[zasady ustalania wysokości stawki minimalnej za czynności adwokackie]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: J. Przyłębska
	<p>1. § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w zakresie, w jakim uzależnia wysokość stawki minimalnej za czynności adwokackie od wartości przedmiotu sprawy oraz od wartości egzekwowanego roszczenia, oraz § 6 tego rozporządzenia są zgodne z art. 16 ust. 3 ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze oraz z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu w zakresie, w jakim uzależnia wysokość stawki minimalnej za czynności radców prawnych od wartości przedmiotu sprawy oraz od wartości egzekwowanego roszczenia, oraz § 6 tego rozporządzenia są zgodne z art. 22⁵ ust. 3 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych oraz z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orzeczenie zapadło jednogłośnie. 	

36.	Wyrok z 20 grudnia 2017 r., SK 37/15 <i>[swoboda działalności gospodarczej]</i>	
Skarżący spółka akcyjna		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Zielonacki
<p>Art. 3 § 2 pkt 2 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, rozumiany jako wyłączający możliwość wniesienia skargi do sądu administracyjnego na postanowienie w przedmiocie zażalenia na postanowienie wydane wskutek wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w art. 84c ust. 1 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.		

Załącznik nr 8. Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania

Postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
1.	25 I 2017	SK 4/15	J. K.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
2.	1 II 2017	SK 38/14	spółka akcyjna	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
3.	8 II 2017	P 44/15	Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
4.	8 II 2017	U 2/16	Rada Powiatu Opolskiego Rada Gminy Komprachcice Rada Gminy Dobrzeń Wielki Rada Gminy Dąbrowa Rada Miejska w Prószkowie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
5.	22 II 2017	K 11/16	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
6.	1 III 2017	K 13/14	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
7.	7 III 2017	K 40/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
8.	7 III 2017	K 9/15	Prezes Najwyższej Izby Kontroli	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 4)
9.	7 III 2017	U 7/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania na skutek cofnięcia wniosku (art. 59 ust. 1 pkt 1)
10.	14 III 2017	SK 42/14	spółka akcyjna	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
11.	21 III 2017	K 23/16	Grupa senatorów	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 4)
12.	22 III 2017	P 5/16	Sąd Rejonowy w Grudziądzu	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 3)
13.	4 IV 2017	P 12/16	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
14.	4 IV 2017	SK 29/15	S. R.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
15.	5 IV 2017	K 33/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
16.	5 IV 2017	P 17/16	Sąd Apelacyjny w Warszawie	umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2)
17.	11 IV 2017	K 24/14	Rada Miejska w Koźuchowie Rada Gminy Kolsko Rada Miejska w Nowej Soli Rada Powiatu Nowosolskiego Rada Miejska w Bytomiu Odrzańskim Rada Gminy Siedlisko	umorzenie postępowania na skutek cofnięcia wniosku (art. 59 ust. 1 pkt 1)
18.	20 IV 2017	K 23/15	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1) Zdania odrębne
19.	20 IV 2017	K 29/16	Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
20.	20 IV 2017	K 46/16	Krajowa Rada Izb Rolniczych	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
21.	20 IV 2017	U 7/16	Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
22.	26 IV 2017	K 58/13	Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
23.	9 V 2017	K 14/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
24.	9 V 2017	SK 18/16	E. T.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
25.	16 V 2017	P 115/15	Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2) Zdanie odrębne
26.	17 V 2017	K 61/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
27.	17 V 2017	SK 38/15	S. L.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
28.	17 V 2017	SK 7/16	K. E. K.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
29.	25 V 2017	P 43/13	Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
30.	1 VI 2017	K 32/16	Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1) Zdanie odrębne
31.	1 VI 2017	P 32/15	Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 4)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
32.	28 VI 2017	SK 20/16	H.K. i E. G.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
33.	5 VII 2017	K 42/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 4)
34.	5 VII 2017	SK 8/16	spółka z o.o.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2) Zdania odrębne
35.	13 IX 2017	P 1/17	Sąd Rejonowy w Wałbrzychu	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
36.	20 IX 2017	P 119/15	Sąd Apelacyjny w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
37.	4 X 2017	P 8/16	Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
38.	4 X 2017	SK 28/16	H. i S. W.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
39.	11 X 2017	K 14/16	Rada Miasta Krakowa	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2 i 4) Zdanie odrębne
40.	11 X 2017	K 17/16	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 1)
41.	11 X 2017	P 21/16	Sąd Okręgowy w Poznaniu	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
42.	17 X 2017	SK 47/15	G. L.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2) Zdanie odrębne
43.	26 X 2017	K 31/16	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
44.	8 XI 2017	SK 30/16	A. K.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3)
45.	14 XI 2017	P 13/17	Sąd Rejonowy w Koninie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
46.	14 XI 2017	SK 4/16	A. M.-G.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2 i 4)
47.	28 XI 2017	P 55/13	Sąd Rejonowy w Jastrzębiu Zdroju	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
48.	6 XII 2017	P 125/15	Sąd Okręgowy w Katowicach	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2) Zdanie odrębne
49.	6 XII 2017	SK 20/17	sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)
50.	13 XII 2017	P 5/17	Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
51.	19 XII 2017	P 16/16	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2) Zdanie odrębne
52.	19 XII 2017	SK 1/17	J. M. A. T.	umorzenie postępowania (art. 59 ust. 1 pkt 2)

Postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania przed wydaniem wyroku

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
1.	21 IX 2017	K 27/16	Rzecznik Praw Obywatelskich Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania w zakresie dotyczącym wniosku Krajowej Rady Sądownictwa (art. 59 ust. 1 pkt 1)

Wyroki zawierające w sentencji postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
1.	16 II 2017	U 2/15	Krajowa Rada Notarialna	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
2.	9 III 2017	P 13/14	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
3.	16 III 2017	Kp 1/17	Prezydent RP	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2) Zdanie odrębne
4.	4 IV 2017	P 56/14	Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
5.	20 IV 2017	SK 3/16	J. B.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
6.	12 V 2017	SK 49/13	spółka akcyjna spółka komandytowo-akcyjna	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
7.	1 VI 2017	U 3/17	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 3)
8.	20 VI 2017	K 16/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
9.	20 VI 2017	K 5/17	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
10.	20 VI 2017	P 124/15	Sąd Rejonowy w Głubczycach	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 3)
11.	21 VI 2017	SK 35/15	B. K.-A.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
12.	28 VI 2017	P 63/14	Sąd Rejonowy w Piasecznie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
13.	11 IX 2017	K 10/17	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
14.	27 IX 2017	SK 36/15	M. W.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
15.	3 X 2017	SK 31/15	A. Z.-Z.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
16.	5 X 2017	Kp 4/15	Prezydent RP	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2 i pkt 3)
17.	18 X 2017	K 27/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 3)
18.	24 X 2017	K 1/17	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
19.	29 XI 2017	P 9/15	Sąd Okręgowy w Częstochowie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
20.	12 XII 2017	P 13/16	Sąd Rejonowy w Kościerzynie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
21.	12 XII 2017	SK 13/15	M.K. i P. K.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.o.t.p.TK)
22.	12 XII 2017	SK 39/15	D. i A. M.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3)
23.	13 XII 2017	SK 48/15	spółka akcyjna	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3)
24.	14 XII 2017	K 17/14	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2, 3 i 4)
25.	14 XII 2017	K 36/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)
26.	19 XII 2017	SK 10/16	M. T.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 3)
27.	20 XII 2017	SK 37/15	spółka akcyjna	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 59 ust. 1 pkt 2)

Załącznik nr 9.

Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2017 r.

Zdania odrębne sędziego Leona Kieresa zgłoszone:

do wyroku z 16 marca 2017 r., Kp 1/17

- Brak środka zaskarżenia zarządzeń zastępczych o zakazie zgromadzenia stanowi pominięcie ustawodawcze (a nie jak przyjął Trybunał – zaniechanie) naruszające Konstytucję;
- W zakresie kształtowania składów orzekających Trybunału wiążący jest wyrok K 34/15. Prezydent oraz Sejm przejęły odpowiedzialność za skutki ukształtowania obecnego składu Trybunału;
- W przedmiocie innych zastrzeżeń do pkt 1 i 2 sentencji wyroku, przyłączenie do uzasadnień zdań odrębnych sędzi M. Pyziak-Szafnickiej i sędzi S. Wronkowskiej-Jaśkiewicz.

do wyroku z 11 września 2017 r., K 10/17

- Postępowanie powinno zostać umorzone ze względu na brak spełnienia ustawowych wymogów formalnych wniosku;
- W obecnym stanie prawnym nie ma możliwości wyeliminowania z systemu prawa wadliwych aktów stosowania prawa, na podstawie których wybrano sędziów czy powołano Prezesa czy Wiceprezesa TK. Wypełnienie tej luki prawnej wymaga zmiany Konstytucji;
- Uzasadnienie wyroku nie zawiera oceny czy wniosek spełnia warunki ustawowe, od których zależy jego merytoryczne rozpoznanie. Zastrzeżenie budzi także uzasadnienie dotyczące umorzenia postępowania w odniesieniu do zbadania zaskarżonych przepisów z art. 2 i art. 7 Konstytucji;
- Pogląd Trybunału dotyczący określenia w regulaminie zagadnień szczegółowych dotyczących procedowania w Sejmie wyboru sędziów Trybunału jest niezgodny z ustaleniami pełnego składu Trybunału w wyroku K 47/15.

do wyroku z 24 października 2017 r., K 1/17

- Przewidziane w ustawie zasady wygaszania stosunków pracy z pracownikami Biura Trybunału Konstytucyjnego są niezgodne z Konstytucją;
- Odstąpienie od publikacji niektórych wyroków Trybunału jest niezgodne z Konstytucją. Trybunał nie posiada prawa do kontroli zgodności z prawem własnych orzeczeń, zaś wszystkie orzeczenia Trybunału mają moc prawną i są elementem stanu prawnego;
- Obowiązek publikacji wszystkich wyroków wynika bezpośrednio z Konstytucji, co wyłącza możliwość poddania go badaniu przez Prezesa RCL, czy „nadaje się” on do publikacji;
- Przepisy dotyczące przydzielania spraw sędziom TK oraz ich udziału w Zgromadzeniu Ogólnym wybierających kandydatów na Prezesa i Wiceprezesa TK miały charakter jednorazowy i epizodyczny, nie zaś, jak przyjął Trybunał – generalno-abstrakcyjny;
- Wyrok K 34/15 stanowi wiążącą podstawę weryfikowania ważności wyboru sędziów TK w 2015 r. oraz oceny ich zdolności do orzekania;
- Art. 59 ust. 3 ustawy o organizacji TK zawiera pominięcie prawodawcze, które podlega kognicji Trybunału i jest sprzeczne z Konstytucją.

Zdania odrębne sędziego Piotra Pszczółkowskiego zgłoszone:

do wyroku z 16 marca 2017 r., Kp 1/17

- Nie było podstaw do umorzenia postępowania w zakresie dotyczącym zarzutu braku kontroli sądowej zarządzeń wojewody o zakazie odbycia zgromadzenia. Umorzenie postępowania przez Trybunał pozostawiło bez rozpoznania problem konstytucyjny przedstawiony przez Prezydenta. Jest to niespójne z istotą kontroli prewencyjnej oraz z zasadą współdziałania Trybunału z Prezydentem w toku procesu ustawodawczego;
- Wyznaczenie przez Prezesa TK składu orzekającego w sprawach o wyłączenie sędziów od orzekania w niniejszej sprawie nastąpiło z naruszeniem przepisów ustawowych.

do postanowienia z 19 grudnia 2017 r., P 16/16

- Nie było podstaw do umorzenia postępowania ze względu na niespełnienie przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego. Przesłanka ta została przez sąd wykazana a umorzenie postępowania jest przejawem nadmiernego formalizmu procesowego;
- Nie jest rolą Trybunału Konstytucyjnego przewidywanie treści orzeczenia sądu pytającego, jakie zapadnie po wyroku Trybunału, ani rozważanie oceny, jaką przyjmie organ administracji w razie uchylecia decyzji przez sąd pytający.

Zdania odrębne sędziogi Małgorzaty Pyziak-Szafnickiej zgłoszone:

do wyroku z 23 lutego 2017 r., K 2/15

- Skład orzekający został ukształtowany z naruszeniem przepisów ustawowych o wyłączeniu sędziów. Sędziowie: H. Cioch i Z. Jędrzejewski nie powinni być wyznaczeni do orzekania w sprawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o wyłączenie sędziów L. Morawskiego i M. Muszyńskiego z udziału w rozpoznaniu sprawy K 2/15.

do wyroku z 16 marca 2017 r., Kp 1/17

- Przepisy ustawy nowelizującej niezasadnie różnicują status zgromadzeń publicznych. Standard konstytucyjny został naruszony przez te rozwiązania ustawy nowelizującej, które przewidują wydanie zakazu odbycia zgromadzenia już notyfikowanego, gdy następnie zostanie wydana przez wojewodę chronologicznie późniejsza zgoda na odbycie – w tym samym miejscu i czasie – zgromadzenia cyklicznego;
- Uzasadnienie wyroku jest niespójne w części dotyczącej zarzutu nierówności w realizowaniu wolności zgromadzeń;
- W zakresie oceny zgodności art. 2 ustawy nowelizującej z art. 2 Konstytucji przyłączenie się do zdania odrębnego sędzi S. Wronkowskiej-Jaśkiewicz;
- Aprobata zdań odrębnych sędziogi L. Kieresa (w części dotyczącej naruszenia równego prawa do sądu organizatorów zgromadzenia) oraz sędziogi P. Pszczółkowskiego (w części dotyczącej braku podstaw do umorzenia postępowania);
- Skład orzekający został ukształtowany niezgodnie z art. 194 ust. 1 Konstytucji. Sprawę powinien rozstrzygnąć Trybunał w pełnym składzie, podczas gdy do orzekania nie dopuszczono sędziów: S. Rymara, P. Tulei, M. Zubika (z uwagi na wniosek Prokuratora Generalnego) oraz wiceprezesa TK Stanisława Biernata (z uwagi na przymusowy urlop). W zakresie innych zastrzeżeń co do składu orzekającego przyłączenie się do zdań odrębnych sędziów L. Kieresa i S. Wronkowskiej-Jaśkiewicz.

do postanowienia z 5 lipca 2017 r., SK 8/16

- Brak podstaw do umorzenia postępowania. Sprawa powinna być rozpoznana merytorycznie;
- Kwestionowane w skardze konstytucyjnej przepisy rozporządzenia wykraczały poza zakres upoważnienia ustawowego.

do wyroku z 5 października 2017 r., Kp 4/15

- Sprawa powinna być rozpoznawana w pełnym składzie Trybunału. Tymczasem nie zostali dopuszczeni do orzekania sędziowie: S. Rymar, P. Tuleja, M. Zubik (z uwagi na wniosek Prokuratora Generalnego).

Zdanie odrębne sędziego Stanisława Rymara zgłoszone:

do wyroku z 4 kwietnia 2017 r., P 56/14

- W składzie orzekającym zasiadała nieuprawniona osoba (H. Cioch), co oznacza, że merytoryczne rozstrzygnięcie Trybunału jest dotknięte wadą i tym samym jest nieważne.

Zdania odrębne sędziego Piotra Tulei zgłoszone:

do uzasadnienia postanowienia z 20 kwietnia 2017 r., K 23/15

- Postanowienie Trybunału zostało wydane w niewłaściwym składzie. Wyznaczony do składu orzekającego H. Cioch został wybrany przez Sejm do Trybunału na miejsce już zajęte, a zatem nie powinien orzekać.

do uzasadnienia postanowienia z 16 maja 2017 r., P 115/15

- Postanowienie Trybunału zostało wydane w niewłaściwym składzie. Wyznaczony do składu orzekającego M. Muszyński został wybrany przez Sejm do Trybunału na miejsce już zajęte, a zatem nie powinien orzekać.

do uzasadnienia postanowienia z 5 lipca 2017 r., SK 8/16

- Zakwestionowany w skardze konstytucyjnej przepis stanowił podstawę orzeczenia o prawach skarżącej oraz był źródłem naruszenia jej konstytucyjnych praw. Źródłem naruszenia praw i wolności człowieka mogą być bowiem przepisy, które upoważniają do wydania rozporządzenia określającego jego sytuację prawną;
- Podstawowe elementy mechanizmu wypłaty odszkodowań, oraz kryteria wpływające na sposób ustalania wysokości odszkodowania powinny być określone w ustawie, a nie przekazane do określenia w rozporządzeniu wykonawczym;
- Skład orzekający Trybunału Konstytucyjnego został ukształtowany z naruszeniem przepisów Konstytucji. Wyznaczony do składu orzekającego w niniejszej sprawie M. Muszyński został wybrany przez Sejm do Trybunału na miejsce już zajęte.

do postanowienia z 11 października 2017 r., K 14/16

- Skład rozstrzygający został ukształtowany z naruszeniem Konstytucji, w szczególności z jej art. 194 ust. 1;

Zdania odrębne sędziego Sławomiry Wronkowskiej-Jaśkiewicz zgłoszone:

do wyroku z 16 marca 2017 r., Kp 1/17

- Przepisy ustawy nowelizującej naruszają konstytucyjną wolność zgromadzeń oraz nakaz równego traktowania ich organizatorów i uczestników. Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązania mogą skutkować trwałym pozbawieniem

innych podmiotów (niż biorących udział w zgromadzeniu cyklicznym) możliwości korzystania z przysługującej im wolności zgromadzeń w określonym miejscu i czasie;

- Przyznanie pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym przed zgromadzeniami zwykłymi, notyfikowanymi przed wejściem w życie nowelizacji, narusza konstytucyjną zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa;
- W odniesieniu do problemu wyłączenia możliwości zaskarżenia zarządzenia zastępczego wojewody o zakazie zgromadzenia przyłączenie do zdania odrębnego sędziego L. Kieresa;
- Skład rozstrzygający został ukształtowany z naruszeniem Konstytucji oraz ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Uniemożliwiono bowiem orzekaniem sędziom S. Rymarowi, P. Tulei, M. Zubikowi (ze względu na wnioski Prokuratora Generalnego) oraz nie dopuszczono do orzekania S. Biernata (z uwagi na przymusowy urlop). Do składu wyznaczono natomiast: H. Ciocha, L. Morawskiego oraz M. Muszyńskiego, którzy wybrani zostali na stanowiska sędziów Trybunału z naruszeniem art. 190 ust. 1 Konstytucji.

do wyroku z 20 kwietnia 2017 r., K 10/15

- Skład orzekający został ukształtowany z naruszeniem Konstytucji. Aktualność zachowują uwagi zawarte w zdaniu odrębnym do wyroku Kp 1/17.

do postanowienia z 20 kwietnia 2017 r., K 23/15

- Skład orzekający został ukształtowany z naruszeniem Konstytucji. Aktualność zachowują uwagi zawarte w zdaniu odrębnym do wyroku Kp 1/17.

do uzasadnienia postanowienia z 1 czerwca 2017 r., K 32/16

- Skład orzekający został ukształtowany z naruszeniem Konstytucji. Aktualność zachowują uwagi zawarte w zdaniu odrębnym do wyroku Kp 1/17.

do wyroku z 5 października 2017 r., Kp 4/15

- Wyłączenie od orzekania sędziów S. Rymara, P. Tulei oraz M. Zubika było bezpodstawne;
- W składzie orzekającym brały udział osoby wybrane na stanowisko sędziów Trybunału, które zostały już wcześniej obsadzone. Aktualność zachowują uwagi poczynione w zdaniu odrębnym do wyroku Kp 1/17.

do postanowienia z 17 października 2017 r., SK 47/15

- Skład orzekający, w jakim zapadło orzeczenie, został wadliwie ukształtowany. W składzie orzekającym brały udział osoby wybrane na stanowiska sędziów Trybunału, które zostały już wcześniej obsadzone. Aktualność zachowują uwagi poczynione w zdaniu odrębnym do wyroku Kp 1/17.

do uzasadnienia postanowienia z 6 grudnia 2017 r., P 125/15

- Postępowanie powinno zostać umorzony ze względu na brak przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego. Zakwestionowane przepisy nie mogły być zastosowane przez sąd.

Załącznik nr 10.

Zestawienie wyroków z 2017 r. odraczających termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów

Lp.	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres lub termin odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
1.	22 XII 2018	<p style="text-align: center;">12 miesięcy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • § 5 ust. 1-4, 6 i 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 15 grudnia 2006 r. w sprawie kontroli granicznej dokonywanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej; • § 10 ust. 1 pkt 2, ust. 3-6 rozporządzenia Rady Ministrów z 18 grudnia 2009 r. w sprawie zakresu i sposobu wykonywania przez strażników gminnych (miejskich) niektórych czynności; • § 9 i § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności przez funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu oraz korzystania przez nich z pomocy innych podmiotów; • § 19-21 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z 14 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania niektórych uprawnień przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej; • § 29 ust. 1-3 rozporządzenia Rady Ministrów z 26 kwietnia 2005 r. w sprawie wydawania osobom poleceń określonego zachowania się, legitymowania, zatrzymywania, przeszukania, kontroli osobistej, przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku oraz rejestrowania zdarzeń przez funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; • § 29 ust. 1-3 rozporządzenia Rady Ministrów z 25 lipca 2006 r. w sprawie wydawania osobom poleceń określonego zachowania się, legitymowania, zatrzymywania, przeszukania, kontroli osobistej, przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku oraz obserwowania i rejestrowania zdarzeń przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego; 	<p style="text-align: center;">K 17/14 Dz. U. z 22.12.2017 r. poz. 2405</p>
2.	22 VI 2019	<p style="text-align: center;">18 miesięcy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 219 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim przewiduje przeszukanie osoby, nie określając granic tego przeszukania; • art. 44 § 2 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie, w jakim przewiduje przeszukanie osoby, nie określając granic tego przeszukania; • art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji w zakresie, w jakim uprawnia policjantów do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli; • art. 15 ust. 7 ustawy o Policji w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej; 	<p style="text-align: center;">K 17/14 Dz. U. z 22.12.2017 r. poz. 2405</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Straży Granicznej do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli; • art. 11 ust. 2a lit. a ustawy o Straży Granicznej w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej; • art. 12 ust. 1 pkt 3a ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych w zakresie, w jakim uprawnia strażników gminnych do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli; • art. 20 ustawy o strażach gminnych w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej; • art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy z 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu:<ul style="list-style-type: none"> a) w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem działań funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu; • art. 17 ust. 1 pkt 10 ustawy z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w zakresie, w jakim uprawnia żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli; • art. 24 ust. 1 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej; • art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli; • art. 23 ust. 7 pkt 1 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej; • art. 44 ust. 2 pkt 5 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego:<ul style="list-style-type: none"> a) w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli, b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem działań funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego; • art. 14 ust. 1 pkt 5 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli; • art. 14 ust. 7 pkt 1 ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zgodności z prawem dokonywania kontroli osobistej;	
--	--	--

Załącznik nr 11.

**Zestawienie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych wydanych
w 2017 r. wymagających wykonania**

Wyroki – reakcja konieczna

1.	K 17/14	Wymaga wykonania
2.	SK 39/15	Wymaga wykonania
3.	K 3/17	Wymaga wykonania
4.	K 27/15	Wymaga wykonania
5.	P 124/15	Wymaga wykonania
6.	K 10/15	Wymaga wykonania
7.	P 121/15	Ustawodawca dokonał zmian
8.	SK 13/14	Wymaga wykonania
9.	K 2/15	Wymaga wykonania

Wyroki – reakcja wskazana

1.	K 36/15	Oczekuje zmian w prawie
2.	SK 31/15	Oczekuje zmian w prawie
3.	P 63/14	Ustawodawca dokonał zmian
4.	K 16/15	Oczekuje zmian w prawie
5.	SK 49/13	Ustawodawca dokonał zmian

Postanowienia sygnalizacyjne

1.	S 1/17	Oczekuje zmian w prawie
----	--------	-------------------------

Załącznik nr 12.

Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy

Zaległe wyroki wymagające wykonania

K 13/16	Wymaga wykonania
K 6/14	Wymaga wykonania
SK 71/13	Wymaga wykonania
K 24/15	Wymaga wykonania
SK 31/14	Wymaga wykonania
SK 2/15	Wymaga wykonania
Kp 5/15	Wymaga wykonania
Kp 1/15	Wymaga wykonania
SK 26/14	Wymaga wykonania
K 25/12	Wymaga wykonania
K 1/13	Wymaga wykonania
P 46/13	Wymaga wykonania
P 31/12	Wymaga wykonania
K 50/13	Wymaga wykonania
K 52/13	Wymaga wykonania
K 46/13	Wymaga wykonania
K 38/13	Wymaga wykonania
K 23/11	Częściowo wykonany, konieczne dalsze prace
P 51/13	Częściowo wykonany; wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 13/11	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
SK 40/12	Wymaga wykonania
P 49/11	Wymaga wykonania
P 35/10	Wymaga wykonania
SK 41/09	Wymaga wykonania
K 2/07	Częściowo wykonany
K 42/02	Częściowo wykonany

Zaległe wyroki, wobec których działania prawodawcze są zalecane lub wskazane

K 11/15	Oczekuje zmian w prawie
K 13/15	Oczekuje zmian w prawie
SK 18/14	Oczekuje zmian w prawie
K 1/14	Oczekuje zmian w prawie
SK 59/13	Oczekuje zmian w prawie
SK 54/13	Oczekuje zmian w prawie
K 20/14	Oczekuje zmian w prawie
SK 32/14	Oczekuje zmian w prawie
K 29/13	Oczekuje zmian w prawie
K 16/12	Oczekuje zmian w prawie
K 25/13	Oczekuje zmian w prawie
K 36/13	Oczekuje zmian w prawie
U 12/13	Oczekuje zmian w prawie
SK 61/13	Oczekuje zmian w prawie
SK 56/12	Oczekuje zmian w prawie
U 8/13	Oczekuje zmian w prawie
P 33/12	Oczekuje zmian w prawie
SK 11/11	Oczekuje zmian w prawie
U 1/10	Oczekuje zmian w prawie
P 24/10	Oczekuje zmian w prawie
P 41/10	Oczekuje zmian w prawie
P 33/09	Oczekuje zmian w prawie
K 55/07	Oczekuje zmian w prawie
P 4/05	Oczekuje zmian w prawie
K 32/04	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 32/03	Oczekuje dalszych zmian w prawie
SK 22/02	Oczekuje zmian w prawie*

* Wyrok uznany przez RCL lub Senat za niewymagający podjęcia działań prawodawczych.

Zaległe postanowienia sygnalizacyjne

S 5/15	Nie odnotowano zmian w prawie
S 2/15	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/15	Nie odnotowano zmian w prawie

S 2/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/13	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
S 4/10	Nie odnotowano zmian w prawie
S 6/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 5/09	Nie odnotowano zmian w prawie*
S 4/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 3/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 2/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie

* Postanowienie sygnalizacyjne uznane przez RCL lub Senat za niewymagające podjęcia działań prawodawczych.